

Oppdragsgiver
Ørland og Bjugn kommuner

Rapporttype
Utredning

2013-04-18

DEMOGRAFI OG BEHOV SOM FØLGE AV NY KAMPFLYBASE UTREDNING

DEMOGRAFI OG BEHOV SOM FØLGE AV NY KAMPFLYBASE UTREDNING

Oppdragsnr.: 6120593
 Oppdragsnavn: Demografi og behov som følge av ny kampflybase
 Dokument nr.: 1
 Filnavn: Rapport Demografi og behov

Revisjon	0	1		
Dato	2013-04-15	2013-04-18		
Utarbeidet av	Erik Spilsberg/ Gunnar Hiorth / Roald Sand / Sverre K. Nilsen / Mariann Villa / Lars Syrstad	Erik Spilsberg/ Gunnar Hiorth / Roald Sand / Sverre K. Nilsen / Mariann Villa / Lars Syrstad		
Kontrollert av		Kristian Solem		
Godkjent av				
Beskrivelse	Første rapportutkast	Justert versjon etter kvalitetssikring		

Rambøll
 Mellomila 79
 P.b. 9420 Sluppen
 NO-7493 TRONDHEIM
 T +47 73 84 10 00
 F +47 73 84 10 60
 www.ramboll.no

SAMMENDRAG

BAKGRUNN

Etablering og drift av ny og utvidet kampflybase stiller kommunene Ørland og Bjugn overfor en rekke nye oppgaver, muligheter og utfordringer. Nye interessenter kommer inn, aktiviteter og tjenestebehov vil øke, og nye ressurskonflikter kan oppstå.

Vedtaket om kampflybase inneholder samtidig spennende muligheter for kommunene som nesten ingen annen kommune har hatt i Norge. Gjennom tilrettelegging av boligbygging, infrastruktur og tjenestetilbud har kommunene anledning til å styre utviklingen og skape effektive løsninger. De står overfor mange valg knyttet til hvordan og hvor i kommunene de ønsker den forventede veksten.

Derfor har Ørland og Bjugn kommuner ønsket å utrede demografi og behov som følge av endringene på kampflybasen. Målet for utredningen er å gi kommunene en samlet oversikt over oppgaver, tjenestetilbud og investeringer som kommunene må prioritere og ivareta på kort og lang sikt. Dokumentet vil også være et verktøy for å vurdere behov for oppbygging av kompetanse i kommunenes egen organisasjon, samt behov for samarbeid med private aktører og andre offentlige instanser – fylkeskommune, departementer, forsvarsbygg med flere.

INNHold I UTREDNINGEN

Utredningen er delt inn i seks deloppgaver som i større eller mindre grad henger sammen:

- 1. Demografi*
Det viktigste grunnlaget for kommunenes arbeid i årene framover er å få et best mulig estimat på hvilke befolkningsendringer man vil få i årene fram mot 2030. Det er derfor lagt mye arbeid i å analysere hvilke endringer man vil få i folketall, aldersfordeling, sysselsetting og næringsliv. På grunn av stor usikkerhet, er analysene gjort med ulike forutsetninger med hensyn til antall nye stillinger på basen, pendling og generell befolkningsutvikling.
- 2. Utfordringer*
Dette kapitlet inneholder en drøfting av etterspørsel og kapasitet knyttet til kommunale tjenester og infrastruktur, som skoler, barnehager, helse og omsorg og forvaltningstjenester.
- 3. Arealbehov*
Kapitlet inneholder en vurdering av boligbehov og arealbehov knyttet til boliger, næringsområder og offentlige områder, samt drøfting om hvor veksten bør konsentreres.
- 4. Interessekonflikter*
Dette kapitlet gir en kvalitativ analyse av mulige konflikter og usikkerhetsmomenter hos befolkning, næringsdrivende og andre aktører som følge av rask og omfattende utbygging. Analysen bygger på informasjonsinnhenting hos en lang rekke informanter.
- 5. Planbehov*
Kapitlet gir en oversikt over hvilke planoppgaver kommunene må gjennomføre de nærmeste årene for å imøtekomme behovene framover.
- 6. Avbøtende tiltak*
Dette kapitlet gir en oversikt over aktuelle avbøtende tiltak som bør iverksettes for å dempe negative konsekvenser og bidra til en positiv utvikling

VIKTIGSTE KONKLUSJONER

Under har vi oppsummert de viktigste konklusjonene og anbefalingene for det videre arbeidet med utvikling i kommunene Ørland og Bjugn

Betydelig befolkningsvekst

Befolkningsveksten i Ørland og Bjugn vil bli betydelig, både som følge av generell vekst og som følge av kampflybasen. I 2030 er det etter våre analyser sannsynlig at det vil bo mellom 11 100 og 12 400 mennesker i de to kommunene. Vi anser det mest sannsynlige nivået på rundt 11 700 mennesker som utgjør over 20 % flere enn i dag. Det er imidlertid stor usikkerhet i prognosene og tallet kan bli både høyere og lavere enn dette avhengig av en rekke forhold.

Økning i alle aldersgrupper men aller mest blant de eldste

Det vil bli økning i alle aldersgrupper, men særlig i barneskolealder, i voksne mellom 30 og 40, samt eldre over 70 år. Eldrebølgen har ikke spesielt sammenheng med kampflybasen men representerer en generell samfunnsutvikling som gir utfordringer for alle kommuner.

Med utgangspunkt i det mest sannsynlige scenariet vil vi få følgende endringer i noen viktige aldersgrupper fram mot 2030:

- Antallet småbarn (0-5) år vil nå en topp på 185 flere enn i dag i 2023 og deretter synke noe.
- Antallet grunnskolebarn (6-12 år) vil øke med 300.
- Antall ungdommer (13-15 år) vil øke med drøyt 80.
- Antall arbeidsdyktige mellom 19 og 67 år vil øke med ca. 670.
- Antall eldre mellom 67 og 79 vil øke med ca. 420.
- Antallet eldre (over 80 år) vil øke med over 300.

Kommunene kan styre utviklingen

Kommunene har stor mulighet til å påvirke utviklingen i innbyggertall, i form av å tilrettelegge for bolyst og næringsutvikling. Innbyggertallet kan bli høyere enn skissert over dersom man lykkes med dette. Men det kan også bli lavere dersom man ikke lykkes med å utnytte mulighetene til å få ringvirkninger som følge av den utvidede basen.

Vi vet foreløpig lite om hvor folk ønsker å bo

Noen vil ønske å bo mest mulig urbant, andre vil foretrekke landlige omgivelser, noen vil bo nærmest mulig hurtigbåtkaien, andre vil bo lengst mulig vekk fra flystøy. Hvordan den økte befolkningen vil fordele seg mellom Ørland og Bjugn er derfor svært usikkert og vil være avhengig av bl.a. støyforhold, tilgang på boliger og tomter, boligpriser, tilgang på offentlige tjenester, transporttilbud og infrastruktur. Vi har i våre analyser antatt at etterspørselen vil fordele seg omtrent likt på de to kommunene. Det viktigste er at kommunene i fellesskap tilrettelegger for valgfrihet i boform slik at ulike preferanser kan imøtekommes.

Kommunene må legge til rette for bolyst

De viktigste tiltakene for å få flest mulig til å bosette seg i kommunene Ørland og Bjugn er:

- Tilstrekkelig med gode og trygge boligområder med valgfrihet i boligstørrelse og lokalisering
- Tilstrekkelig kapasitet på infrastruktur og tjenestetilbud, samt et attraktivt kulturtilbud.
- Godt utvalg i arbeidsplasser og skoletilbud for familiene til de som skal arbeide på basen.
- En sentrumsutvikling som bidrar til at Brekstad og Botngård får et mer urbant preg, med fortetting og konsentrert handel og service

Kommunen står overfor noen utfordringer som haster

De mest prekære behovene innen tjenestetilbud og infrastruktur er:

- Flytting av Hårberg skole som ligger svært nær flybasen
- Utvidelse av barnehagekapasiteten i både Ørland og Bjugn.
- Videreutvikling av tilbudet innen eldreomsorg for å møte eldrebølgen
- Styrking av tjenestetilbudet innen helse og sosialområdet.
- Styrking av kommuneadministrasjonen innen byggesak, planlegging og prosjektledelse

Behov for mange nye boliger men ingen dramatisk økning i boligbyggingen

Det vil være behov for i størrelsesorden 790 nye boliger til sammen i Ørland og Bjugn fram mot 2030. De største behovene ligger innenfor større leiligheter og rekkehus. Når man legger til de som må flytte fra rød støysone, vil antatt boligbehov ble i størrelsesorden 900 noe som tilsvarer drøyt 50 boliger pr. år i gjennomsnitt.

Utviklingen bør skje nær sentrum i Brekstad og Botngård

Det er tilstrekkelig avsatt areal til boligbygging i de sentrumsnære områdene i Brekstad og Botngård og vi ser det ikke som nødvendig eller formålstjenlig på kort sikt å regulere de mer perifere områdene i kommuneplanens arealdel.

Det haster å komme i gang med planlegging

Bjugn kommune har kommet langt i kommuneplanleggingen. Ørland ligger foreløpig etter, og det er nødvendig å revidere både samfunnsdelen og arealdelen i kommuneplanen. Det bør snarest utarbeides en sentrumsplan både for Brekstad og Botngård som analyserer fortettingspotensialet i sentrum og gir åpning for høyere utnyttelse og etasjehøyder. En samlet plan for lokalisering og dimensjonering av skoler og barnehager i tilknytning til boligområdene bør settes i gang. Planarbeidet for ny Hårberg skole bør komme i gang i løpet av 2013.

Deler av befolkningen opplever stor usikkerhet

Intervjuer av en rekke kilder i Ørland og Bjugn avdekker at det er usikkerhet i befolkningen knyttet til framtiden. Dialog og brukermedvirkning i beslutningsprosessene er derfor essensielt. Noen av de viktige momentene er:

- De som bor i rød støysone opplever stor usikkerhet, bl.a. om hvordan støybildet vil bli, om det fortsatt er mulighet til å drive jordbruk, om hvilke rettigheter de har, om hvilken kompensasjon de vil få etc.
- Usikkerhet om hvordan sivilsamfunnet vil bli påvirket av en omfattende anleggsperiode med mye tilreisende arbeidere, støy, støv, sosiale utfordringer etc.
- Usikkerhet knyttet til en økende og mer sammensatt befolkning. Mulige sosiale problemer i ungdomsgenerasjonen forbindelse med rask tilflytting av forsvarsfamilier (Konflikter, mobbing, ungdomskriminalitet, psykiske lidelser)

Interessekonflikter kan oppstå

En rask og omfattende utbygging og tilflytting kan skape enkelte konflikter og "konkurransesituasjoner" for et relativt lite samfunn som Ørland og Bjugn. Det er viktig at disse blir tatt på alvor. Mulige konfliktområder som er identifisert er:

- Støy og bomiljø – konflikter kan oppstå rundt hvem som defineres som berørt og hvordan de berørte kompenseres
- En større og mer sammensatt befolkning skaper utfordringer med inkludering og integrering, inklusive i forhold til sivilsamfunn/forsvarssamfunn. Om dette ikke løses på en god måte, kan det føre til uroligheter og konflikter på sikt.
- Utfordringer knyttet til velferd; tilstrekkelig tilbud, kompetanse og ressurser. Manglende fokus og tilrettelegging her kan føre til konflikter mellom innbyggere og kommune, så vel som mellom etablerte og tilflyttere.

- Konflikter knyttet til landbruk, nedbygging av dyrka mark, øvrige næringsinteresser
- Konkurransen mellom kommunene om tilflytting og bosetting, lokalisering av arbeidsplasser og handel

Avbøtende tiltak er nødvendig

For å sette kommunene Ørland og Bjugn i stand til å ivareta utfordringene framover, er det viktig med særskilte tiltak, både for å dempe de negative effektene av basen og for å bidra til at utviklingen i de to kommunene skjer til beste for Luftforsvaret, de ansatte på basen og sivilsamfunnet. Det er definert en rekke tiltak som anses nødvendig i en oppbyggingsfase. Dette er for eksempel:

- Infrastrukturtiltak (gang- og sykkelveger, veger og trafikksikkerhetstiltak)
- Ekstra ressurser til kommuneadministrasjon og tjenestetilbud i anleggsfasen
- Tiltak som bidrar til at kommunene blir attraktive å bo i
- Tiltak overfor grupper som kommer dårlig ut som følge av utbyggingen
- Omstillingstiltak innen landbruket

En del av disse tiltakene vil være aktuelle for et samarbeid med Statlige myndigheter om finansiering

INNHOOLD

1.	FORORD	9
2.	BAKGRUNN, MÅL OG AVGRENSNINGER.....	10
2.1	Bakgrunn for utredningsarbeidet	10
2.2	Innholdet i utredningen	11
2.3	Forholdet til annen pågående planlegging	11
2.4	Forutsetninger og avgrensninger	12
2.5	Samarbeid og informasjonsinnhenting.....	12
3.	DEMOGRAFISKE ANALYSER.....	13
3.1	Metode	13
3.2	Dagens situasjon og utvikling i Ørland og Bjugn.....	14
3.3	Befolkningsframskrivninger	19
3.4	Nye stillinger på basen	24
3.5	Tilflytting og pendling for nye forsvarsansatte	28
3.6	Ringvirkninger	30
3.7	Beregninger med Panda.....	33
3.8	Resultater	35
3.9	Oppsummering	40
4.	UTFORDRINGER.....	41
4.1	Innledning.....	41
4.2	Barnehager	41
4.3	Skoler	44
4.4	Helse, omsorgstjenester og sosiale tjenester.....	46
4.5	Stab, støtte og forvaltning	49
4.6	Oppsummering	50
5.	AREALBEHOV	52
5.1	Befolkning - boliger.....	52
5.2	Boligareal.....	57
5.3	Næringsareal	58
5.4	Offentlig areal.....	58
5.5	Hvor bør veksten komme?	60
6.	INTERESSEKONFLIKTER.....	63
6.1	Innledning.....	63
6.2	Metode og datamateriale	65
6.3	Lokale samfunnsendringer med konfliktpotensial.....	66
6.4	Oppsummering og generelle anbefalinger	77
7.	PLANBEHOV	79
7.1	Kartlegging av dagens plansituasjon i Ørland	79
7.2	Kartlegging av dagens plansituasjon i Bjugn.....	79
7.3	Nye planbehov	81
8.	AVBØTENDE TILTAK.....	83
9.	SAMLET OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	89
10.	LITTERATUR.....	92

VEDLEGG

1. FORORD

Ørland og Bjugn kommuner har ønsket å utrede demografi og behov som følge av ny kampflybase. Målet for utredningen er å gi kommunene en samlet oversikt over oppgaver, tjenestetilbud og investeringer som kommunene må prioritere og ivareta på kort og lang sikt.

Dokumentet vil også være et verktøy for å vurdere behov for oppbygging av kompetanse i kommunenes egen organisasjon, samt behov for samarbeid med private aktører og andre offentlige instanser – fylkeskommune, departementer, forsvarsbygg med flere.

Rambøll har i samarbeid med Norsk senter for Bygdeforskning, SINTEF Teknologi og Samfunn og Trøndelag Forskning og Utvikling utarbeidet rapporten.

Oppdragsgivers kontaktpersoner har vært Snorre Glørstad (Ørland kommune) og Tor Langvold (Bjugn kommune). Arbeidet er fulgt av en styringsgruppe ledet av Fylkesrådmannen i Sør-Trøndelag fylkeskommune og består i tillegg av ordførere og rådmenn fra de to kommunene, Brigader ved Ørland flystasjon, samt Forsvarsbygg.

Under arbeidet har det vært et tett samarbeid med Forsvarsbygg og deres utredningsgruppe. Det har i tillegg vært samarbeid med Luftforsvaret, Telemarksforskning (som har ansvar for utredning om eventuell kommunesammenslåing), næringslivet i kommunene, samt Fylkesmannens miljøvernavdeling.

For flere deler av arbeidet har det i tillegg vært utstrakt informasjonsinnhenting og dialog med beboere, gårdbrukere, næringsdrivende, kommuneansatte, representanter for offentlige institusjoner m.m. I tillegg er det avholdt flere seminarer, blant annet knyttet til næringslivets utviklingsmuligheter, interessekonflikter samt identifisering av avbøtende tiltak.

Oppdragsleder for Rambøll har vært Erik Spilsberg. I tillegg har følgende medarbeidere hatt fagansvar for deler av rapporten:

- Roald Sand, Trøndelag forskning og utvikling (Demografiske analyser)
- Sverre K. Nilsen, SINTEF Teknologi og samfunn (Utfordringer)
- Mariann Villa, Norsk senter for bygdeforskning (Interessekonflikter)
- Lars Syrstad, Rambøll (Arealbehov og planbehov)
- Gunnar Hiorth, Rambøll (Avbøtende tiltak)

Rambøll Norge AS og samarbeidende firmaer er faglig ansvarlig for analyser, forslag og konklusjoner i rapporten.

Trondheim, 2013-04-18

Erik Spilsberg

2. BAKGRUNN, MÅL OG AVGRENSNINGER

2.1 Bakgrunn for utredningsarbeidet

Forsvaret i Norge har de siste 20 årene gjennomgått en betydelig modernisering, en prosess som fortsatt pågår. Et ledd i denne moderniseringen er anskaffelsen av en ny generasjon jagerfly – F35 - til Luftforsvaret, den største enkeltanskaffelse i norsk fastlandsøkonomi noensinne. Den nye generasjonen jagerfly stiller andre krav til basen enn hva dagens fly har gjort. Dette er bakgrunnen for at Stortinget i 2012 besluttet å etablere en ny nasjonal kampflybase og å legge denne basen til Ørland.

Etablering og drift av ny kampflybase stiller kommunene Ørland og Bjugn overfor en rekke nye oppgaver, muligheter og utfordringer. Nye interessenter kommer inn, aktiviteter og tjenestebehov vil øke, og nye ressurskonflikter kan oppstå.

Med kommunal planlegging skal det legges til rette for utvikling og samordnet oppgaveløsning i kommunen gjennom forvaltning av arealer og naturressurser, og ved å gi grunnlag for gjennomføring av kommunal, regional, statlig og privat virksomhet (Plan- og bygningslovens § 3-3). Etablering av kampflybase i området kommer inn som et nytt og vesentlig premiss for den kommunale planleggingen i Ørland og Bjugn, og dette forventes å utløse et stort behov for revisjon av eksisterende planer og utarbeidelse av nye, supplerende planer.

Vedtaket om kampflybase inneholder samtidig spennende muligheter for kommunene som nesten ingen annen kommune har hatt i Norge. Gjennom tilrettelegging av boligbygging, infrastruktur og tjenestetilbud har kommunene anledning til å styre utviklingen og skape effektive løsninger. De står overfor mange valg knyttet til hvordan og hvor i kommunene de ønsker den forventede veksten. En viktig del av arbeidet er å skape bevissthet rundt disse valgene og bistå med et underlagsmateriale til de politiske diskusjonene som må komme framover.

Ørland og Bjugn kommuner har i første omgang ønsket å utrede demografi og behov som følge av ny kampflybase. Målet for utredningen er å gi kommunene en samlet oversikt over oppgaver, tjenestetilbud og investeringer som kommunene må prioritere og ivareta på kort og lang sikt. Dokumentet vil også være et verktøy for å vurdere behov for oppbygging av kompetanse i kommunenes egen organisasjon, samt behov for samarbeid med private aktører og andre offentlige instanser – fylkeskommune, departementer, forsvarsbygg med flere.

Samarbeid og kommunikasjon med Forsvarsbyggs utredningskonsulenter under utredningsperioden vil gi partene ett felles referansepunkt i forhold til de forutsetninger som legges til grunn for de respektive utredningene. Resultatene – konklusjoner og anbefalinger - vil være sammenliknbare og legge til rette for god dialog og samarbeid også om de eventuelle konfliktpunkter hvor utredningspartene skulle komme til ulike konklusjoner.

2.2 Innholdet i utredningen

Utredningen er delt inn i seks deloppgaver som i større eller mindre grad henger sammen:

1. Demografi
Analyser knyttet til endringer i befolkning, sysselsetting og næringsliv med ulike forutsetninger. Beregning av sannsynlig folketallsvekst og fordeling på aldersgrupper som danner grunnlag for analysene som følger.
2. utfordringer
Drøfting av etterspørsel og kapasitet knyttet til kommunale tjenester og infrastruktur, som skoler, barnehager, helse og omsorg og forvaltningstjenester
3. Arealbehov
Vurdering av boligbehov samt arealbehov knyttet til boliger, næringsområder og offentlige områder, samt drøfting om hvor veksten bør konsentreres.
4. Interessekonflikter
Analyse av mulige konflikter og usikkerhetsmomenter hos befolkning, næringsdrivende og andre aktører som følge av rask og omfattende utbygging
5. Planbehov
Vurdering av hvilke planoppgaver som må gjennomføres framover i kommunene
6. Avbøtende tiltak
En analyse av aktuelle avbøtende tiltak for å imøtekomme utfordringene for kommunene

2.3 Forholdet til annen pågående planlegging

2.3.1 Forsvarsbyggs konsekvensutredning

For å gjennomføre tiltaket "ny kampflybase", er det i følge plan og bygningslovens § 12-1 krav om utarbeidelse av reguleringsplan. Tiltaket er av en art som gjør at det etter plan- og bygningslovens § 4-2 er krav om konsekvensutredning av tiltakets virkning på miljø og samfunn.

I henhold til gjeldende kommuneplan er baseområdet avsatt til område for Forsvaret. Det må utarbeides en reguleringsplan for å avklare arealbruken innenfor dette arealet og tilgrensende områder.

I forbindelse med reguleringsplanen og konsekvensutredningen er det utarbeidet et planprogram som omhandler tiltak som skal iverksettes på Ørland. Planprogrammet omfatter ikke forhold knyttet til andre lokaliteter enn Ørland, for eksempel skyte- og øvingsfelt for kampflybasen i nabokommunen Bjugn og andre steder i landet.

Planprogrammet gjør rede for formålet med planarbeidet og hvilke problemstillinger som anses viktig i forhold til miljø og samfunn. Relevante og realistiske alternativer er beskrevet, og det framgår hvordan disse er tenkt behandlet i plan- og utredningsarbeidet.

Planprogrammet skal behandles i april 2013 og konsekvensutredningen vil foregå fram mot september 2013. Under prosessen har det vært nært samarbeid med Forsvarsbyggs utredningsgruppe, slik at de to utredningsarbeidene utfyller hverandre på best mulig måte.

2.3.2 Utredning om mulig kommunesammenslåing

Parallelt med arbeidet knyttet til kampflybasen, foregår en prosess med tanke på eventuell sammenslåing av kommunene Ørland og Bjugn. Foreløpig er denne prosessen på utredningsstadiet, og en beslutning om dette vil foreligge først i 2014. Denne utredningen om demografi og behov har gitt input til arbeidet med eventuell sammenslåing.

2.3.3 Kommuneplaner

Bjugn kommune har nettopp utarbeidet en ny arealdel til kommuneplanen. Ørland kommune arbeider med revisjon av kommuneplanens samfunnsdel og arealdel. Denne rapporten vil gi innspill til det videre arbeidet med planlegging i de to kommunene.

2.4 Forutsetninger og avgrensninger

Utredningen er basert på tilgjengelig informasjon pr mars/april 2013. Det er stor usikkerhet i tilgjengelige data og det pågår kontinuerlig arbeid med kunnskapsoppbygging og konsekvensutredninger bl.a. i regi av Forsvarsbygg. Ett eksempel er støysonene som ikke er ferdig utredet. Det samme gjelder nye stillinger på basen i årene framover.

2.5 Samarbeid og informasjonsinnhenting

I forbindelse med arbeidet har deltakerne i utredningsteamet gjennomført betydelig informasjonsinnhenting, datainnsamling og dialog:

- Møte med Luftforsvarsstaben i Oslo 21. januar 2013 – Innhenting av informasjon om antall nye stillinger innenfor ulike kategorier, GILs omstillingsplan samt oversikt over lokale kjøp ved basen.
- Seminar med næringslivet om dagens situasjon og utviklingsmuligheter 17. januar 2013. Deltakere fra Fosen Næringshage, Ørland Næringsforum, Bjugn Næringsforum, NAV Ørland, Fosen regionråd, Ørland Sparebank og flere næringslivsbedrifter på Fosen.
- Seminar om interessekonflikter 12. februar 2013 – Deltakere fra næringsliv, frivillig sektor, offentlig forvaltning, interesseorganisasjoner og andre.
- Seminar om avbøtende tiltak 19. mars 2013 - Deltakere fra kommunenes ulike avdelinger samt representanter fra ulike avdelinger hos Fylkesmannens miljøvernavdeling
- Orientering i formannskapetene i Ørland (17. januar) og Bjugn (28. januar)
- Orientering i styringsgruppa 11. januar og 20. mars 2013
- Intervjuer med kommuneansatte knyttet til kapasitet på infrastruktur og tjenestetilbud
- Intervjuer med kommuneansatte knyttet til plansituasjonen i kommunene
- Intervjuer knyttet til interessekonflikter med til sammen 27 nøkkelinformanter.
- Flere møter med deltakere fra Forsvarsbyggs utredningsgruppe (Faveo og ALM-gruppen)
- Samtaler med Telemarksforskning angående data til bruk i utredning om eventuell kommunesammenslåing
- Samtaler med representanter fra Åmot kommune (vertskommune for Rena Leir) og Hammerfest kommune (vertskommune for Snøhvitutbyggingen)
- Deltakelse på åpent møte knyttet til flystøy på Ørland
- Deltakelse på workshop om naturvern/ kulturminner og kulturmiljø på Ørland 26. februar 2013.
- Deltakelse på åpent møte om eventuell kommunesammenslåing i Bjugn 20. mars 2013
- Deltakelse på folkemøter i Brekstad og Uthaug.
- Deltakelse på Trøndelagsmøtet 2013 Stjørdal, 10-11. januar 2013

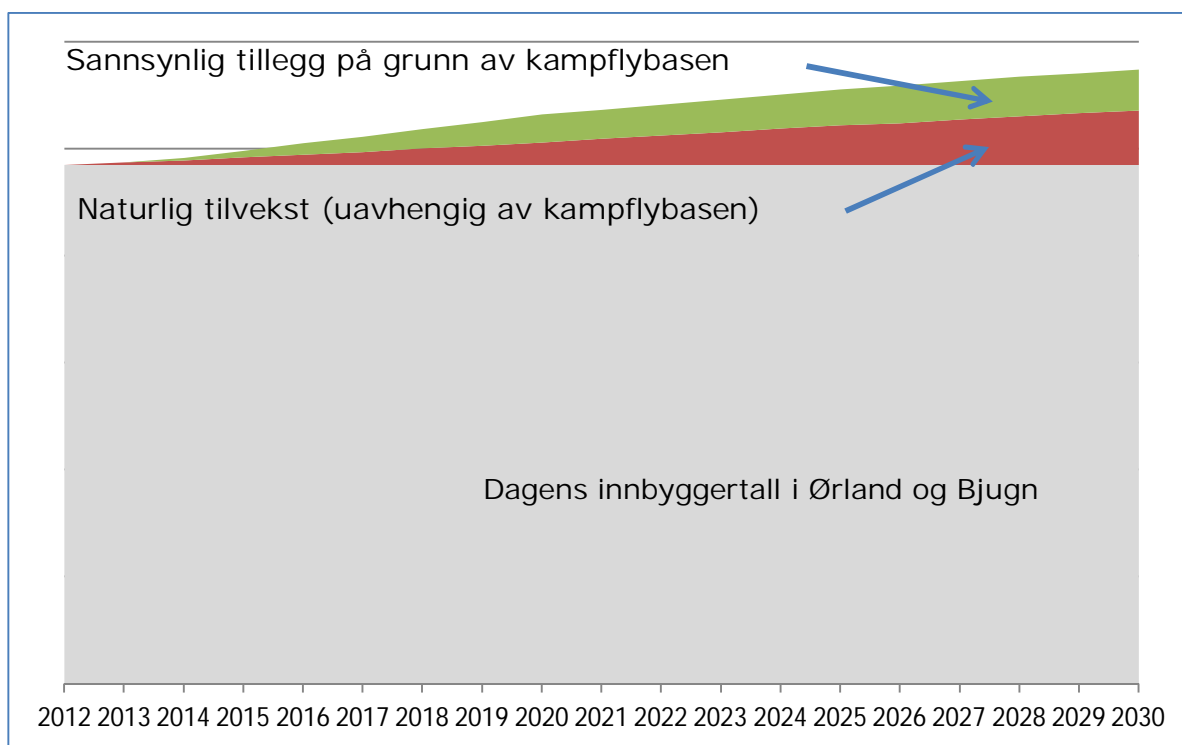
3. DEMOGRAFISKE ANALYSER

3.1 Metode

Hensikten med denne delen av arbeidet har vært å analysere hvilken utvikling man vil få i innbyggertall og befolkningsstruktur i kommunene Ørland og Bjugn i årene framover ot 2030. Dette har stor betydning for kommunenes utfordringer i forhold til infrastruktur, tjenesteproduksjon, boligtilbud og planbehov som beskrevet i de påfølgende kapitler.

Befolkningen vil bli endret både som direkte følge av kampflybasen og som ringvirkninger av denne. I tillegg skjer det i alle kommuner en naturlig befolkningsendring helt uavhengig av enkeltetableringer som dette.

Figur 1 viser hvordan vi i prinsippet har gått fram for å få best mulig estimat for den framtidige befolkningen. Vi analyserer først hvilken grunnprognose som er mest sannsynlig (altså hvilken utvikling vi ville fått med dagens aktivitet på basen) og legger deretter på den sannsynlige ekstraordinære befolkningsendringen som følge av utvidelse av kampflybasen. I dette kapitlet er kommunene Ørland og Bjugn betraktet som en enhet.

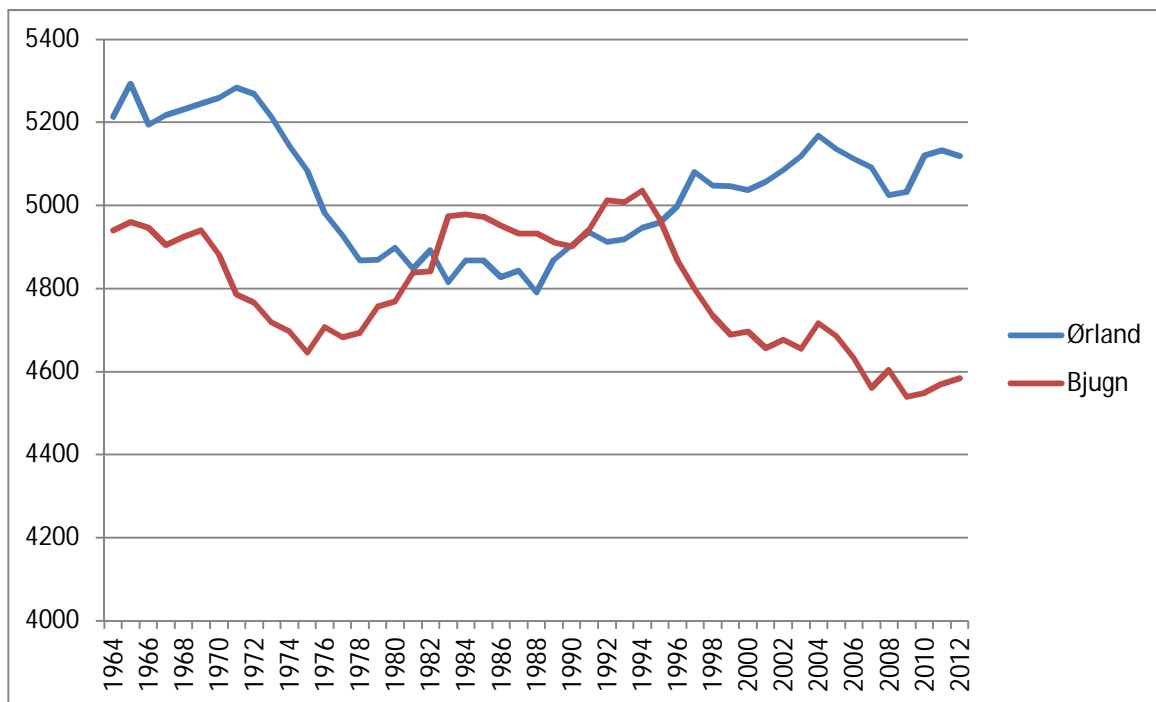
Figur 1 Prinsipp for analyse av befolkningsutvikling

Beregningene av samlet befolkning er gjennomført med hjelp av prognoseverktøyet PANDA (se kap. 3.7). På grunn av stor usikkerhet både i grunnprognosen og forventede tillegg, har vi gjennom hele analysen lagt vekt på å betrakte usikkerheten gjennom å gjøre ulike beregninger som kan tolkes som optimistiske, pessimistiske og sannsynlige estimater.

3.2 Dagens situasjon og utvikling i Ørland og Bjugn

3.2.1 Befolkning

Hvis vi ser historisk på befolkningsutviklingen i de Ørland og Bjugn, ser vi at begge kommunene har hatt noe nedgang siden 1964 (det året dagens kommunestruktur ble etablert). Begge kommunene hadde merkbar befolkningsnedgang midt på 70-tallet. Bjugn kommune hadde i tillegg en nedgang fra 1994 og utover. De siste årene har befolkningen vært stabil eller noe stigende

Figur 2 Befolkningsutvikling i de to kommunene siden 1964 [6]

Tabell 1 viser dagens befolkning og andre nøkkeldata for de to kommunene.

Tabell 1 Dagens befolkning i kommunene [6]

	Befolkning 2012	Endring siste 10 år	Endring siste 20 år	Andel av befolkningen i tettsteder	Areal	Befolknings-tetthet
Ørland	5119	+0,7 %	+4,2 %	60 %	73 km ²	70 innb./km ²
Bjugn	4584	-2 %	-8,6 %	32 %	381 km ²	12 innb./km ²
Sum	9703	-0,6 %	-2,2 %	47 %	454 km ²	21 innb./km ²

Ca. halvparten av befolkningen er konsentrert rundt de seks definerte tettstedene (se tabell 2) i henhold til SSBs definisjon¹. Brekstad og Botngård er naturlig nok de største, men det er også tettstedsbebyggelse i Uthaug, Opphaug, Ottersbo og Lysøysund.

Tabell 2 Befolkning i tettsteder 2012 [6]

Tettsted	Kommune	Befolkning
Brekstad	Ørland	1928
Uthaug	Ørland	429
Opphaug	Ørland	400
Ottersbo	Ørland	323
Botngård	Bjugn	1161
Lysøysund	Bjugn	287

3.2.3 Pendling

Statistisk sentralbyrå har oversikter over koblingen mellom bosted og arbeidssted. Ut fra dette kan det utarbeides pendlingsmatriser. Tabell 3 viser at Ørland og Bjugn fungerer som et felles arbeidsmarked. Av den samlede arbeidsstyrken i Bjugn, pendler 17 % til Ørland, mens tilsvarende andre veien er ca. 9 %.

Tabell 3 Pendling mellom Ørland og Bjugn 2011 (2011) [6]

Til \ Fra	Ørland	Bjugn	Andre kommuner	Sum
Ørland	1905	219	436	2560
Bjugn	367	1341	378	2086
Andre kommuner	166	130		
Sum	2438	1690		

Tabell 4 viser hvordan pendlingsstrømmene fra og til Ørland/Bjugn fordeler seg. Det er verdt å merke seg at det er netto utpendling på ca. 500 mennesker fra de to kommunene. Det er særlig en del pendling til Trondheim. Pendlingsstatistikken kan inneholde en del feilkilder både ved at arbeidsplassadresser kan være unøyaktig definert og at relativt mange har folkeregistrert adresse annet sted enn de faktisk bor, for eksempel studenter.

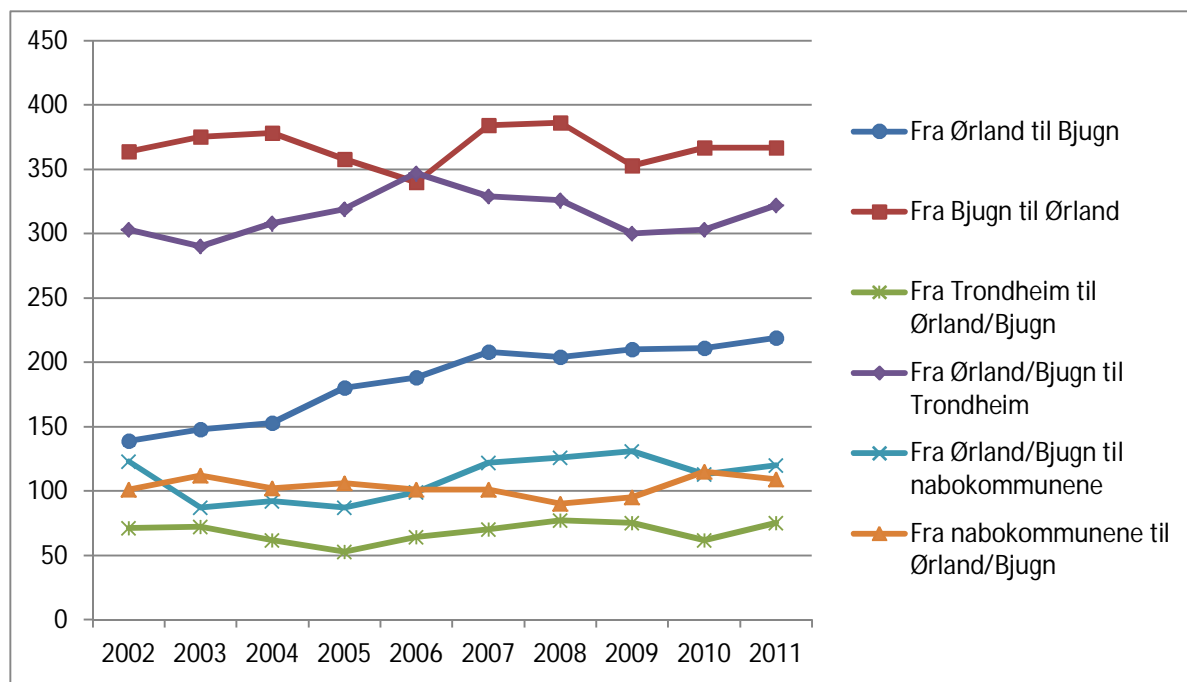
Tabell 4 Pendling fra og til Ørland/Bjugn 2011 [6]

	Fra Ørland og Bjugn	Til Ørland og Bjugn	Differanse (netto utpendling)
Ørland og Bjugn	3832	3832	
Nabokommunene (Rissa, Åfjord og Agdenes)	120	109	11
Trondheim	322	75	247
Øvrige Trøndelag	108	60	48
Resten av Norge	264	52	212
Sum	4646	4128	518

¹ SSB's definisjon på tettsted: En hussamling skal registreres som et tettsted dersom det bor minst 200 personer der, og avstanden mellom husene skal normalt ikke overstige 50 meter.

Tabellen viser at av de 4646 sysselsatte som bor i Ørland eller Bjugn, pendler 814 (17,5 %) ut til andre kommuner. Av de 4128 som arbeider i Ørland eller Bjugn pendler 296 (7 %) inn fra andre kommuner.

Figur 5 viser hvordan enkelte pendlingsstrømmer har utviklet seg de siste ti år.

Figur 5 Pendlingsutvikling siste 10 år [6]

3.2.4 Næringsliv

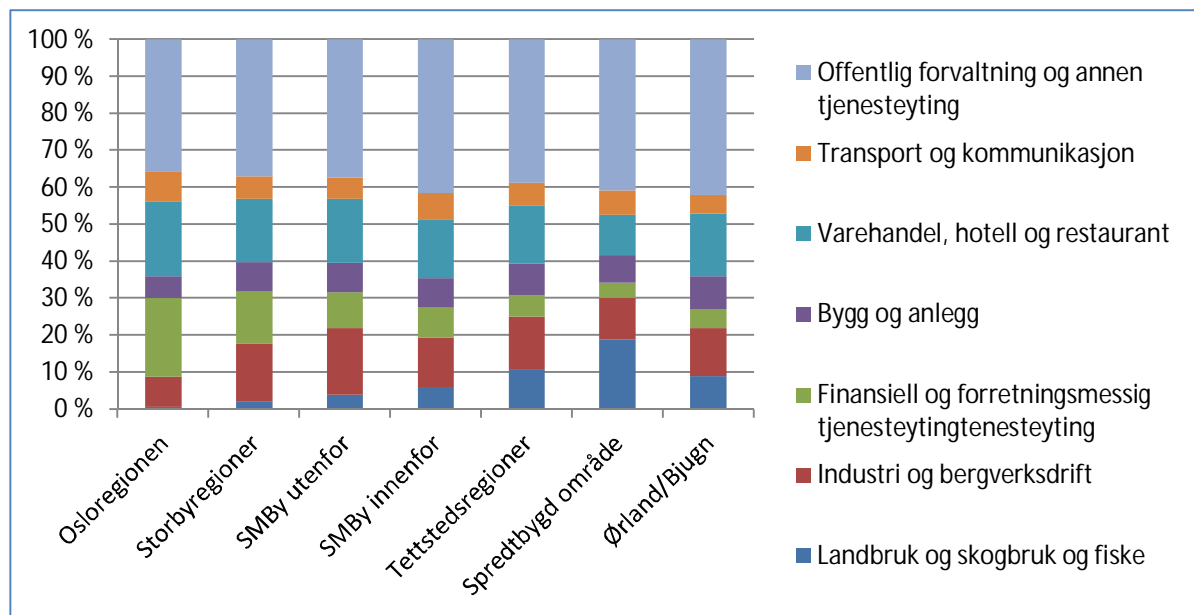
Næringslivet i Ørland og Bjugn er aktivt og mangfoldig og i samsvar med gjennomsnittet for tettsteder av denne typen.

De fleste arbeidsplassene ligger innfor offentlig sektor hvor de største er Forsvaret og Bjugn og Ørland kommuner.

For øvrig er de største bedriftene i Ørland og Bjugn som følger :

- Mascot Høie – Ørland kommunes største industribedrift og produserer dyner, puter og sengetøy. Sysselsetter 120 ansatte pr i dag
- Grøntvedt Pelagic – har anlegg på Uthaug og Kråkvåg og er verdens største produsent av tønnemarinert sild. Dette firmaet har ca. 100 ansatte i dag. I følge bedriften er det et potensial for fordobling av produksjonen, dersom infrastruktur hadde vært bedre tilrettelagt.
- Scanibo AS – ligger i Bjugn og produserer hovedsakelig fiskeolje og fiskeprotein av fiskeavfall
- Botngård AS – driver utvikling, produksjon og salg av produkter basert av industritekstiler og lignende materialer

Figur 6 viser hvordan næringsstrukturen er fordelt sammenlignet med gjennomsnittet for ulike regiontyper.

Figur 6 Næringsstruktur Ørland og Bjugn sammenlignet med ulike regiontyper [8]

Det er en rekke organisasjoner som arbeider med utvikling av næringslivet i Ørland og Bjugn. Dette er i hovedsak:

- Aqua Culture Engineering (ACE) – et nasjonalt og et internasjonalt forskningscenter for havbruksteknologi med SINTEF og NTNU som de dominerende aktørene
- Vind Valsneset (ViVa) AS-det nasjonale senteret for forskning på vindkraft og fornybar energi. NTNU, SINTEF og Institutt for Energiteknikk (IFE) på Kjeller er sentrale aktører
- Kopparn Utvikling AS er et utviklingselskap som er heleid av Bjugn kommune. Selskapet har som funksjon å koordinere utviklingsarbeidet i Bjugn – med den strategiske næringsplanen som det retningsgivende plandokumentet. Daglig ledelse i selskapet leies inn fra SINTEF Teknologiledelse
- Campus Fosen KF – eier er Bjugn kultursenter og Fosen hallen og er kompetanseutviklingsaktør sammen med andre og tilrettelegger for ny virksomhet
- Fosen videregående skole og Fosen Ressurssenter – videregående utdanning og fagskolehøyskoleutdanning for hele regionen
- Fosen Næringshage driver med lokal næringsutvikling der talenter, ideer og prosjekter møter profesjonell bistand.
- Ørland Næringsforum er en frittstående og selvstendig organisasjon med formål å fremme næringslivet i Ørland kommune. Et felles overordnet mål vil være å øke verdiskaping og aktivitet i bedrifter i kommunen. Dette skjer ved utvikling av eksisterende virksomheter og ved å medvirke til etablering av nye tiltak.
- Austrått Innovasjon er et nyetablert innovasjonsselskap som har som målsetting å stå fram som en tydelig aktør både lokalt, regionalt og nasjonalt og skal jobbe i skjæringspunktet mellom militær og sivil sektor. Viktige oppgaver er informasjonsformidling om planer og muligheter, kontaktformidling og involvering, og etablering av møteplasser. Tilrettelegge for verdiskaping på tvers av fylkesgrensene i Midt-Norge. Det gjelder Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag, så vel som Møre og Romsdal
- Bjugn Næringsforums formål er å fremme næringslivet ved bl.a. idéskaping, initiativ og samarbeid. Kontaktorgan mellom næringsliv og offentlige instanser og aktivt samarbeid med kommunens næringspolitiske organer for å støtte eksisterende næringsvirksomhet samt nyetableringer

- Fosen Regionråd er et interkommunalt samarbeidsorgan for de sju kommunene i Fosen. Bjugn, Osen, Rissa, Roan, Ørland og Åfjord i Sør-Trøndelag og Leksvik i Nord-Trøndelag.

Det uttales fra flere hold at næringslivet har vært litt avventende de siste 3-4 årene i påvente av hvor Norges nye kampflybase skulle etableres. De har vært usikkerhet knyttet til framtiden i en situasjon hvor man ikke har vist om basen skulle legges ned eller fordobles.

I forbindelse med arbeidet med denne rapporten ble næringslivet i Ørland og Bjugn invitert til å delta på et møte hvor status og utfordringer og framtidsutsikter var de viktigste tema.

Næringslivet har generelt sett svært store forventninger til de positive ringvirkninger mange tror følger av etableringen av den nye kampflybasen. Ikke bare det faktum at inntektsgrunnlaget øker ved at befolkningstallet øker, men at man også ruster opp infrastrukturen slik at næringslivet får best mulige vilkår for distribusjon av produserte varer.

Det er også registrert en bevisstgjøring på at både Brekstad og Botngård i størst mulig grad skal bevare sine særpreg som «kystbyer» og ikke bare bli dominert av de store varehus- og kleskjedene.

Mange er bevisste på at de må posisjonere seg og at næringslivet må samarbeide for å bli sterke slik at man kan konkurrere om større kontrakter både ved kampflybasen og ellers i regionen. Forsvarsbygg anbefaler lokale entreprenører til å slå seg sammen i næringsklynger slik at de kan bli konkurransedyktige i forhold til de anbud som blir lagt ut for utbygging av flybasen og lokalområdet rundt.

For øvrig ser man at det vil være et betydelig potensial for å selge mere varer og tjenester til flystasjonen enn det det lokale næringslivet gjør i dag, selv om Forsvaret kjøper de aller fleste av sine varer og tjenester via sentrale rammeavtaler.

Kommunene er meget bevisste på at de ønsker firma med teknologisk kompetanse til å etablere seg. Dette er stort sett fraværende pr i dag. Man har også store forventninger til den teknologiske synergieffekten som kan komme i kjølvannet av etableringen av kampflybasen og det høyteknologiske miljøet innenfor teknisk flyutdanning.

Her kan nevnes tre konkrete faktorer som vil kunne bidra til denne synergien:

- Etablering av flyfaglinje ved Fosen videregående skole
- Flytting av Luftforsvarets tekniske utdanning for F35 til Ørland fra Kjevik
- Samarbeid med det høyteknologiske miljøet i Trondheim (SINTEF, NTNU, etc.)

Høsten 2012 besluttet Marine Harvest å etablere en fôrfabrikk på Valsneset i Bjugn med kapasitet til å produsere 220 000 tonn fiskefôr pr år. Investeringen forventes å komme på ca. 800 millioner kroner. Det er antatt at fabrikk vil gi arbeid til om lag 50 personer. Det uttrykkes fra flere hold at på sikt vil volumet og dermed antall arbeidsplasser øke ytterligere.

3.3 Befolkningsframskrivninger

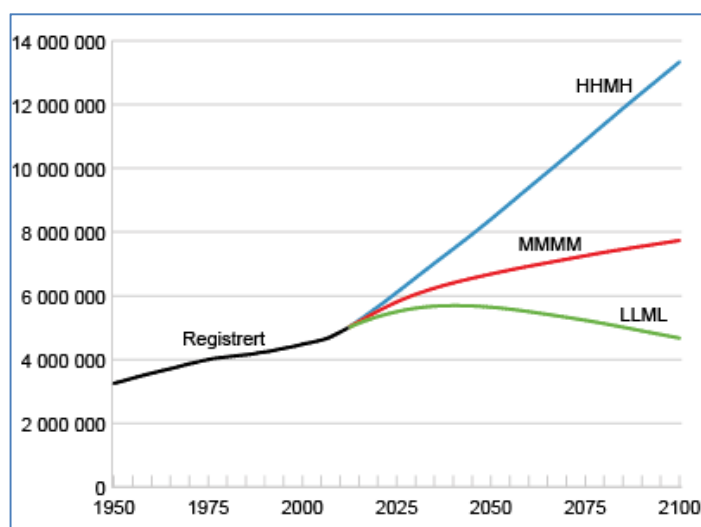
3.3.1 Innledning

Statistisk sentralbyrå (SSB) utarbeider framskrivninger for innbyggertall og befolkningsstruktur for landet som helhet og for hver kommune. En befolkningsframskriving er en beregning av en framtidig befolknings størrelse og sammensetning, vanligvis med hensyn til kjønn, alder og

bosted. Dette gjøres ved å anvende sannsynligheter eller rater for dødsfall, inn- og utvandring og fødsler på befolkningen etter kjønn og alder.

Framskrivningene gjøres i mange alternativer hvor man varierer de fire komponentene i befolkningsframskrivingene: fruktbarhet, levealder, innenlands flytting (mobilitet) og nettoinnvandring. Forutsetningene har betegnelsene L (lav), M (mellom), H (høy), K (konstant, for levealder) eller O (for innenlandske flyttinger og nettoinnvandring). Alternativet med forkortelsen MMMM, hvor hver M står for middels nivå når det gjelder hhv. fruktbarhet, dødelighet, innenlands mobilitet og netto innvandring, kalles ofte middels vekst-alternativet. Disse framskrivingene vektlegger de fire siste årenes flyttemønster (perioden 2008-2012) og noe mer langsiktige endringer i fruktbarhet og dødelighet. I den siste framskrivingen til SSB har MMMM-alternativet en betydelig vekst i kommuner som Ørland og Bjugn.

Det er naturlig nok stor usikkerhet i disse forutsetningene. Derfor utarbeider SSB en rekke ulike framskrivninger med varierte forutsetninger. Som figur 7 viser, vil ytterpunktene i disse forutsetningene kunne gi svært store sprik i framtidig folketall.

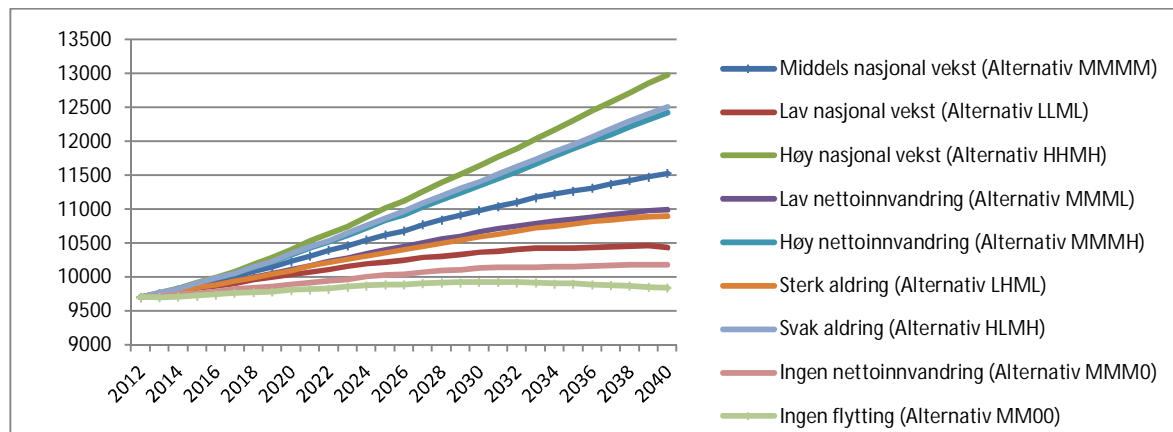

Figur 7 Norges folketall fram mot 2100 med ulike forutsetninger [6]

Utfordringen er å utarbeide en mest mulig realistisk framskrivning for kommunene Ørland og Bjugn.

3.3.2 Drøfting av ulike grunnprognoser

For å lage en referanseprognose eller grunnprognose, har vi vurdert de 9 ulike variantene av SSBs befolkningsframskrivninger som vist i figur 8.

Figur 8 Ni ulike befolkningsframskrivinger for Ørland og Bjugn [6]

Disse framskrivingene viser en utvikling uten at det blir økt aktivitet ved kampflybasen. Grunnprognosene inneholder med andre ord kampflybaseaktivitet som de siste årene, og ikke den planlagte veksten som kommer.

Vi mener alternativene med høyest vekst ikke er realistisk fordi de bryter for mye med hvordan distriktkommuner har utviklet seg de senere årene. Vi har valgt å ta utgangspunkt i SSBs middelalternativ (MMMM) og alternativet med ingen nettoflytting (MM00).

Når det gjelder pendlingsutvikling har vi antatt ingen økning i netto utpendling dvs. at utpendling minus innpendling er som i dag. Utpendling er antall personer som bor i Ørland og Bjugn men som jobber utenfor disse to kommunene. Innpendling er antall personer som jobber i Ørland og Bjugn men som bor utenfor disse to kommunene. I de siste årene har innpendlingen økt mer enn utpendlingen i antall personer [6]

Økt innpendling kan ha å gjøre med at visse typer arbeidskraft foretrekker å bo sentralt i Trondheimsområdet framfor å flytte til Ørland og Bjugn. Dette kan medvirke til økt innpendling i årene som kommer også. Når det gjelder utpendling er avstandene store fra Ørland og Bjugn til Trondheim og andre steder med mange arbeidsplasser. Reisetid med hurtigbåt mellom Trondheim og Brekstad er 1 time pluss transport på begge sider. Om hurtigbåtforbindelsene styrkes, kan dette gi både økt inn- og utpendling. Vår vurdering er derfor at vi kan holde oss på ingen økning i netto utpendling i det mest sannsynlige grunnalternativet.

Vi har korrigert sysselsettingen i 2013 med antall innpendlere til forsvaret i Ørland pr i dag, da disse er registrert i offisiell statistikk som sysselsatt i den kommunen de bor. Videre har vi antatt samme antall arbeidsledige som ved utgangen av 2012 gjennom hele perioden og vi har antatt en beskjeden økning i yrkesaktiviteten fra dagens nivå på 66,3 % til 68,0 % i 2030. Årsaken til dette er at yrkesaktiviteten eller andel i arbeidslivet er lavere enn landsgjennomsnittet pr i dag og det derfor må forventes en økning. Vi ser at MMMM kan kreve 454 flere sysselsatte, dvs. 454 flere lokale arbeidsplasser i Ørland og Bjugn, mens MM00 medfører 79 færre sysselsatte enn i dag. Vi mener derfor at MM00, dvs. ingen netto flytting, er klart urealistisk.

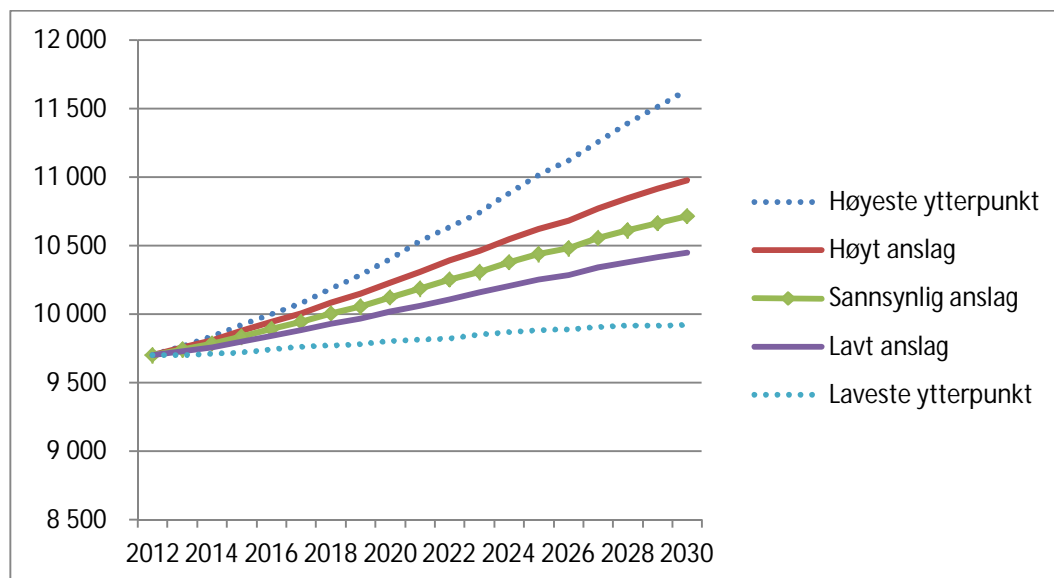
Vi har derfor lagt til grunn en middelvei mellom MM00 og MMMM som et laveste anslag, mens som en sannsynlig utvikling har vi lagt til grunn en prognose basert 75 % på MMMM og 25 % på MM00. For høyeste anslag benytter vi MMMM.

I tabell 5 viser vi hvordan vi anslag på nødvendig sysselsetting og pendling om kommunene skal kunne nå befolkningsveksten som er antatt i de tre utviklingsbanene. Vi har da for enkelhets skyld forutsatt at både antall innpendlere og antall utpendlere øker med 10 personer pr år, jf. utviklingen de senere årene med større vekst i antall innpendlere enn antall utpendlere. På litt lengre sikt antar vi dette jevner seg ut.

3.3.3 Folketallsutvikling i ulike grunnprognoser

Tabell 5 Kombinasjoner av befolkningsframskrivninger for tre ulike anslag, samt beregninger av sysselsetting, pendling og yrkesaktivitet (Kilde: SSB og egne beregninger).

	2013	2020	2025	2030	2030-2013	2030-2013	Årlig vekst
Høyt anslag							
Folketall MMMM	9 758	10 229	10 622	10 978	1 220	12,5 %	0,7 %
Sysselsetting korrigert	4 363	4 533	4 667	4 816	454	10,4 %	0,6 %
Innpendlingsandel	11,4 %	14,1 %	15,8 %	17,4 %			
Utpendlingsandel	18,1 %	20,3 %	21,8 %	23,1 %			
Arbeidsstyrke	4 802	4 972	5 106	5 255	454	9,4 %	0,5 %
Andel i arbeidslivet	66,3 %	67,0 %	67,5 %	68,0 %	1,7 %	2,6 %	0,1 %
Sannsynlig anslag							
Folketall 0,75 MMMM og 0,25 MM00	9 743	10 123	10 438	10 714	971	10,0 %	0,6 %
Sysselsetting korrigert	4 357	4 487	4 578	4 678	321	7,4 %	0,4 %
Innpendlingsandel	11,4 %	14,2 %	16,1 %	17,9 %			
Utpendlingsandel	18,1 %	20,5 %	22,2 %	23,7 %			
Arbeidsstyrke	4 796	4 926	5 017	5 117	321	6,7 %	0,4 %
Andel i arbeidslivet	66,3 %	67,0 %	67,5 %	68,0 %	1,7 %	2,6 %	0,1 %
Lavt anslag							
Folketall 0,5 MMMM og 0,5 MM00	9 729	10 017	10 254	10 450	721	7,4 %	0,4 %
Sysselsetting korrigert	4 351	4 441	4 489	4 539	187	4,3 %	0,2 %
Innpendlingsandel	11,4 %	14,4 %	16,4 %	18,5 %			
Utpendlingsandel	18,1 %	20,7 %	22,6 %	24,4 %			
Arbeidsstyrke	4 790	4 879	4 928	4 978	187	3,9 %	0,2 %
Andel i arbeidslivet	66,3 %	67,0 %	67,5 %	68,0 %	1,7 %	2,6 %	0,1 %

Figur 9 Ulike grunnprognoser

Det vi betrakter som mest sannsynlig grunnalternativ med dagens aktivitet på kampflybasen, innebærer økning på ca. 1000 innbyggere herav 370 personer i yrkesaktiv alder. Gitt at utpendling og innpendling øker like mye i antall personer og en svak økning i yrkesaktiviteten blant personer i yrkesaktiv alder fra 66 % til 68 % (nærmere landsgjennomsnittet), kreves det en økning i 321 lokale arbeidsplasser for å nå dette.

Marine Harvest sin utbygging av fôrfabrikk på Valsneset vil gi i størrelsesorden 50 nye arbeidsplasser. Andre bedrifter har også potensial for vekst. Her kan nevnes Grøntvedt Pelagic som har informert om at de har mulighet til å doble arbeidsstokken under gitte forutsetninger.

Samtidig er det en nasjonal trend at arbeidsplasser innen primærnæringene og annen industrivirksomhet går ned. Man kan derfor forvente at det her vil bli frigjort noe arbeidskraft i årene framover. 10 % nedgang i primærnæringene utgjør 36 arbeidsplasser og 10 % nedgang for øvrig industri (utenom fiskeindustri og fôrfabrikk) utgjør 27 arbeidsplasser.

I takt med en økning i antall eldre, kan det bli en økning i arbeidsplasser i kommunal sektor. Andre sektorer med forventet vekst er ikke identifisert pr. i dag, men selvsagt vil mange arbeidsplasser utvikles i de to kommunene innen forskjellige typer bransjer som man ikke har oversikt over i dag.

Grunnalternativene tar hensyn til vanlig flyttemønster de senere årene og at eldre arbeidstakere etter hvert blir pensjonister. I den grad barnefamilier kommer inn, når stillinger blir ledige, er dette med i beregningene. Dette betyr at grunnalternativene inkluderer effekter av at mange kommuneansatte (anslagsvis 400) vil slutte i arbeidslivet de nærmeste årene.

Vår samlede vurdering er at man neppe kan forvente en netto økning i antall arbeidsplasser på over 321 i den aktuelle perioden fra 2013-2030 uten etablering av ny kampflybase.

3.3.4 Oppsummering

De mest sannsynlige grunnprognosene (altså utviklingen før man tar hensyn til nye stillinger på basen) tilsier en økning på mellom 700 og 1200 personer fram mot 2030. Det mest sannsynlige anslaget ligger på om lag 1000 mennesker, derav ca. 370 personer i yrkesaktiv alder.

3.4 Nye stillinger på basen

3.4.1 Innledning

Forsvaret, og i særdeleshet Luftforsvaret er i ferd med å gjennomføre den største investeringen av militært materiell noen sinne da det er inngått kontrakt med Lockheed Martin om 56 nye kampfly av typen F35. Flyene skal operere ut fra Ørlandet som blir Norges eneste operative kampflybase. Det skal opprettes en fremskutt base på Evenes med QRA (Quick Reaction Alert) beredskap og periodisk treningsvirksomhet.

Denne beslutningen som Stortinget har tatt får store konsekvenser for Luftforsvarets struktur og det personellet som jobber i Luftforsvaret i dag.

Norgeshistorien største kampflybase skal etableres i en relativt liten kommune, med ca. 5000 innbyggere. Ørland har hatt en militær flyplass helt siden 1950 årene, men antallet F35-fly vil være nesten tre ganger så mange som det er F16-fly der i dag. Antall ansatte vil nesten fordobles fra dagens nivå på ca. 600 ansatte til godt over 1000 ansatte.

Figur 10 F35 Joint Strike Fighter

Hvilken økning som kan forventes er avhengig av om andre operative nøkkelavdelinger/ funksjoner flyttes til Ørland eller ikke.

Ørland har i mange år vært lokasjon for NATOs AWACS overvåkingsfly, og NATO har investert betydelige midler på Ørland hovedflystasjon (ØHF). NATOs tilstedeværelse gir betydelige synergier for Forsvaret. Ørland har hatt og har høy grad av alliert samtrening, og de amerikanske forhåndslagrene i Midt-Norge forutsetter militær flyplass med høy grad av sikkerhet.

I tillegg til de nye ansatte, forventes en betydelig økning i besøkende i forbindelse med internasjonale øvelser. Antall vernepliktige ved basen forventes også å øke.

Det første F35-flyet er planlagt å lande på Ørland høsten 2017. Før dette kan skje gjennomføres det «et norgesmesterskap i planlegging», som Forsvarssjefen uttaler det.

Militært sett, er det viktigste formålet med en operativ flystasjon å produsere flytimer. Det vil si at alt det andre er støtte-funksjoner. Det viktigste er å holde kampflyene operative slik at alle F35/F16 kan fly de trenings- og operative tokt som er planlagt.

Allerede i 2014 starter overføringen av F16 fra Bodø hovedflystasjon (BHF) til ØHF. Dette vil foregå suksessivt fremover mot 2017. F16 skal holdes operativ samtidig som man faser inn F35. Innfasing av nye fly samtidig som F16 skal holdes operativt, er kanskje den største utfordringen i tiden som kommer både logistisk og operativt. Parallelt vil flere kvadratkilometer være under utbygging inne på flystasjonen.

For Forsvaret er en slik dramatisk omlegging av luftforsvarsstrukturen utfordrende. Først og fremst får det store konsekvenser for det personell som i dag arbeider andre steder enn på ØHF, spesielt for personellet ved BHF. Disse må enten flytte fra Bodø for å etablere seg på nytt med familien på Ørlandet, ukependle eller finne seg en ny jobb utenom Forsvaret. Per i dag er det en

god del som har uttalt at de ikke vil arbeide på Ørland. Spesielt gjelder det personell med kritisk kompetanse herunder flyteknisk personell.

3.4.2 Gjennomføringsplan for omstillingen av Luftforsvaret

12.mars 2013 ga Generalinspektøren for Luftforsvaret (GIL) ut sin gjennomføringsplan for omstilling av Luftforsvaret 2013-2025, ugradert versjon. Planen er meget ambisiøs og innebærer at mesteparten av omstillingsprosessen for Ørland skal være avsluttet i løpet av 2016.

Det aksepteres en viss risiko for at man ikke får tilstrekkelig personell med spisskompetanse i en overgangsperiode. Dette sitatet fra omstillingsplanen viser noe av kompleksiteten:

«Luftforsvarets plan er basert på visse forutsetninger om tilgjengelighet på personell, materiell og EBA (Eiendom, Bygninger og Anlegg). I omstillingsperioden vil det være risiko for at forutsetningene ikke viser seg å holde fullt ut. Dette vil i så fall kunne påvirke både framdrift, økonomi, aktivitet og leveranser. Særlig er det identifisert risiko for kompetansetap som følge av samtidig flytting av kampflyvirksomhet fra Bodø til Ørland parallelt med innføring av F-35, drift av F-16 og etablering av Evenes som NATO QRA base. Viktige risikoreduserende tiltak vil særlig kunne være:

- *Mulighet til å videreføre nødvendig F-16 vedlikehold i Bodø*
- *Mulighet til å videreføre F-16 NATO QRA i Bodø*

Tiltakene er framsendt fra GIL til Forsvarssjefen og er fortsatt under behandling.

Ambisjonene ligger imidlertid fast og ligger til grunn for Luftforsvarets organisasjonsplan som mål bilde for framtidig organisasjon. Redusert aktivitet og leveranser i omstillingsperioden er kun midlertidige konsekvenser av omstillingen.

I tillegg til planlagt reduksjon av leveranser, er det risiko for at leveranser blir redusert som følge av forhold som ikke kan forutsies på nåværende tidspunkt. Den største usikkerheten er for tiden knyttet til personell og kompetanse., men det er også risiko mht. EBA og materiell. Dersom FB ikke kan understøtte tempoet i omstillingen med nødvendig EBA, er det risiko for at gevinstrealiseringen skyves i tid og dermed vil øke Luftforsvarets økonomiske utfordringer. Dette kan dermed også få konsekvenser for Luftforsvarets aktivitetsnivå og leveranser. Materiell er også en risikofaktor. Omstillingstempoet forutsetter tilgang på hovedmateriell og teknisk understøttelse av K2 til riktig tid. Dersom omstillingen ikke kan understøttes med nødvendig materiell til riktig tid, kan fordyrende forsinkelser oppstå. I tillegg vil Luftforsvarets aktivitetsnivå og leveranser i mange tilfelle være en direkte konsekvens av materieltilgangen.»

3.4.3 Opptapping av arbeidsplasser på Ørland

Det har figurert ulike tall på hvor mange nye stillinger som skal opprettes ved den nye kampflybasen. Derfor var det i forbindelse med dette arbeidet, avgjørende å få så oppdaterte anslag som mulig fra Luftforsvarsstaben. Under arbeidet med innhenting av data har det vært en god dialog med Luftforsvaret. Alle opplysninger mottatt av Forsvaret er ugradert informasjon.

Det er i løpet av prosessen innhentet opplysninger bl.a. om:

- Offisielle personelltall for nye tilsatte, hvordan disse er sammensatt og i hvilken takt de vil bli ansatt
- Bekreftelse av dagens personelltall og hvordan disse er sammensatt
- Oversikt over Forsvarsbyggs boligmasse på Ørland
- Oversikt over regnskapet til Ørland hovedflystasjon for å forsøke å finne ut hvor mye flystasjonen kjøper av lokale tjenester

- Oversikt over eventuelle undersøkelser om hvor mange fra Bodø hovedflystasjon vil flytte til Ørland eller Bjugn.
- Oversikt over fremdriftsplan for innføring av F35
- Innsyn i «GILs gjennomføringsplan for omstilling av Luftforsvaret 2013-2025»
- Oversikt over hvilke planer som finnes for overføring av teknisk utdanning fra Kjevik til Ørland og overføring av tungt vedlikehold fra AIM Norge til Ørland?

I møte med Luftforsvaret har man fått opplyst at drøyt 400 nye stillinger vil komme som følge av aktivitetsøkningen. Dette oppfattes som et laveste anslag på hvor mange nye stillinger som vil være på basen i 2020. Tabell 6 viser anslag på antall nye stillinger, basert på opplysninger fra Luftforsvarsstaben og egne antakelser.

Tabell 6 Anslåtte endringer i stillinger som følge av opptrappingen på Ørland

	2013	2020	Endring
Ledelse/ stab	18	42	+24
F16-flygere	29	118	+89
Baseforsvar	84	132	+48
Vedlikehold	98	260	+162
Baseskvadron	19	82	+63
EK/ Analyse	0	40	+40
Sum luftforsvarsansatte	418	801	+383
Andre funksjoner (ikke luftforsvarsansatte)	232	269	+37
Sum ansatte	650	1070	+420
Vernepliktige	254	565	+310

Etableringen på Ørland vil skje i et forsert tempo i forhold til det som tidligere har vært planlagt. Dette medfører ytterligere logistiske utfordringer og ikke minst belastninger for det personellet som raskt må endre lokasjon for jobb og kanskje bosted.

Følgende forutsetninger er lagt til grunn for opptrappingsplanen (Kilde: Luftforsvarsstaben):

- Overført teknisk og stabspersonell personell fra Bodø etc. i løpet av 2013 (20)
- Luftvernet og Luftverntaktisk Skole (LVTS) samles på Ørland fra 1. august 2014
- Baseforsvaret og Baseforsvarstaktisk skole samles på Ørlandet og starter utdanning av 150 vernepliktige mannskaper pr 1.august 2014 (kommer i tillegg til Ørlands egne vernepliktige)
- Grunnet tidligere overføring av F16 fra Bodø overføres et antall flygere etc. i 2014
- Totalt 160 nye stillinger innen 1. august 2014
- Ytterligere 25 stabsoffiserer overføres til Ørland i 2015
- I 2016 vil om lag 300 nye stillinger være etablert på kampflybasen. I perioden 2017 til 2020 skal de siste stillingene være på plass.

3.4.4 Potensial for ytterligere økning

Det er en økende tendens til at Forsvarets avdelinger sentraliseres både for å skape synergier ved å samle fagmiljøene samt for å få mer forsvar ut av hver krone.

- Det er blitt uttalt av Luftforsvaret at kampflybasen på Ørland har et potensial på opptil 650 nye arbeidsplasser. Det kan medføre at Luftforsvarets tekniske Befalsskole i fremtiden legger utdanningen av teknikere på F35-fly til Ørland. Det er få i Luftforsvaret i dag som tror at det blir gjennomført noen utdanning av teknikere utenfor Ørland. I så fall

vil dette vil gi positive synergier i regionen og GIL har uttalt at han vil støtte en flyfaglinje ved Fosen videregående skole (kilde Avisa Sør-Trøndelag 11. februar 2013).

- Det har ikke lyktes å få klarhet i hvor AIM Norway (Aerospace Industrial Maintenance Norway, tidligere Luftforsvarets Hovedverksted) på Kjeller skal etablere det tunge vedlikeholdet for F35-fly. Dagens tilsvarende vedlikehold på F16-fly foregår ved AIM Kjeller men i nær fremtid vil det ikke være mulig å lande jagerfly på Kjeller. Dermed er det grunn til å tro at dette vedlikeholdet kan bli lagt til Ørland i fremtiden.
- Ørland har i mange år vært vertskap for 80 % av internasjonal kampflyøvingsaktivitet i Norge [7]. Det er ønske om å bygge opp en internasjonal øvingsavdeling som kan drifte et ytterligere økt øvingsbehov fra NATO.

Med utgangspunkt i disse opplysningene har vi i det videre vurdert tre ulike scenarier for nye stillinger.

3.4.5 Oppsummering

De neste fem årene vil Ørland være Norges største anleggsområde parallelt med at det skal innføres drift av et av verdens mest avanserte kampfly. I tillegg skal man overføre F16 og annet operativt materiell fra BHF til ØHF samtidig som F16 skal holdes operativ på ØHF sannsynligvis frem til minst 2020.

Ørland hovedflystasjon trenger minst 500 nye arbeidsplasser i samme periode hvorav de fleste nødvendigvis må flytte eller pendle fra Bodø. I tillegg til en fra før meget ambisiøs plan skal innfasingen forseres ytterligere med større etableringer allerede i 2014.

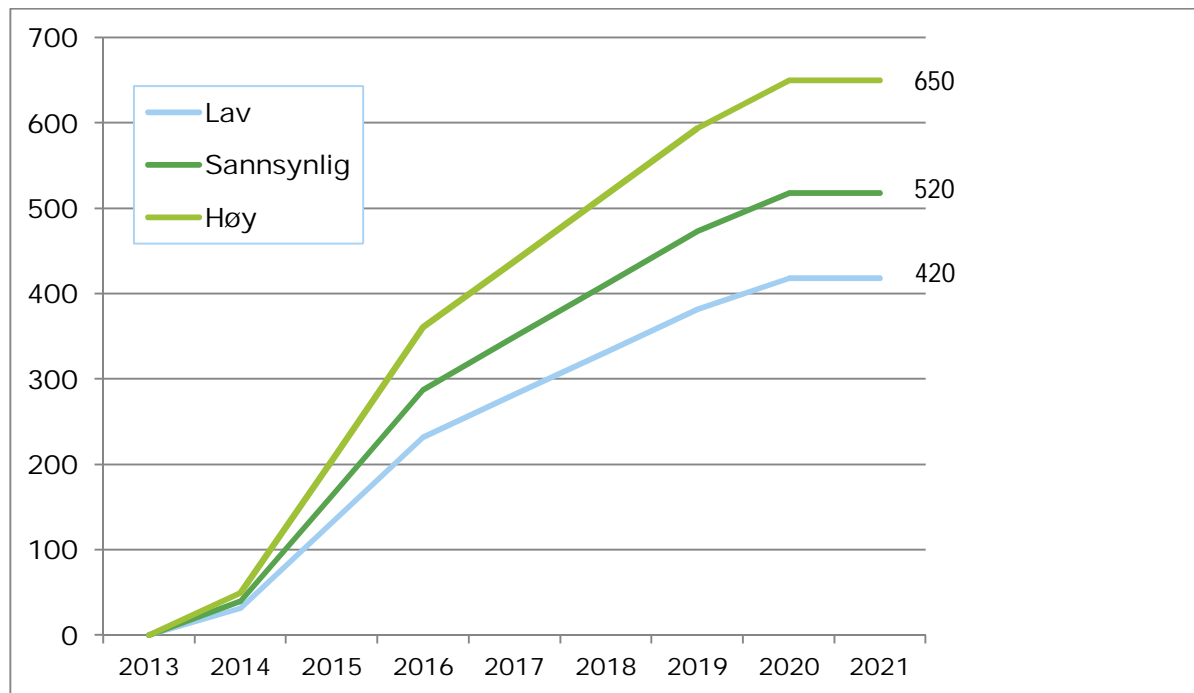
Ørland og Bjugn kommuner har en stor utfordring i forhold til å få flest mulig av nytilsatt personell til å etablere seg i kommunene. Aktuelle tiltak må kommuniseres ut til personell i Luftforsvaret. Samspillet mellom ØHF og kommunene blir viktigere enn noen gang tidligere slik at folk skal trives og bo i regionen.

Hvis den tekniske utdanningen av teknikere for F35-fly overføres fra Kjevik til Ørland vil det gi gode synergier i regionen, spesielt hvis man i tillegg får etablert en flyfaglinje ved Fosen videregående skole.

I de videre analysene har vi tatt utgangspunkt i tre ulike scenarier som vist i figur 11

- Lavt anslag: 418 nye stillinger (Det offisielle tallet som vi har fått oppgitt av Luftforsvaret)
- Høyt anslag: 650 nye stillinger (Må oppfattes som et framtidig potensial)
- Sannsynlig anslag: 518 nye stillinger (I dette tallet er det tatt utgangspunkt i de offisielle tallene og lagt til ca. 100 stillinger knyttet til skolefunksjoner og tyngre vedlikehold som vi anser som sannsynlig vil opprettes etter hvert)

Når det gjelder antall vernepliktige, besøkende og basens lokale kjøp er det forutsatt samme relativ endring som i sysselsetting, dvs. at alternativ lav sysselsetting har 19 % lavere antall vernepliktige, besøkende og lokale kjøp enn i alternativet moderat sysselsetting. Denne variasjonen i vernepliktige, besøkende og lokale kjøp utgjør imidlertid svært lite i forhold til varierende sysselsetting og innpendling ved kampflybasen.

Figur 11 Anslag for nye stillinger ved basen.

3.5 Tilflytting og pendling for nye forsvarsansatte

I hvilken grad aktiviteten på basen medfører folketallsøkning vil være sterkt avhengig av hvor mange som faktisk velger å bosette seg i Ørland eller Bjugn. Vi antar at innpendlingsandelen de første årene vil være høy, men at den synker gradvis til et stabilt nivå mot 2030.

Innpending defineres i dette tilfellet som alle som arbeider i Ørland eller Bjugn men har folkeregistrert adresse i andre kommuner. Det antas at det alltid vil være et visst omfang av innpending. Dette kan være:

- Bosatte i Agdenes, Åfjord, Rissa eller andre omegnskommuner som dagpendler til Ørland eller Bjugn med bil. Dette vil i stor grad være mennesker som har sitt fødested eller opprinnelse i nabokommunene og fortsetter å bo her.
- Bosatte i Trondheim (Trondheimsregionen) som dagpendler til Ørland eller Bjugn med båt (eller bil). Det antas å være en viss andel som finner det formålstjenlig å bo i Trondheim og dagpendle til flystasjonen. En del av de ansatte (ca. 10 % av de militære og ca. 7 % av totale antall ansatte ved basen) gjør det i dag og med et relativt godt hurtigbåttilbud vil dette være et alternativ for familier som ønsker å bo i en stor by.
- Bosatte i Bodø som ukependler til Ørland med fly. Dette antas å være en relativt høy andel de første årene, særlig i forbindelse med flytting av F16 til Ørland. Andelen antas å avta etter en del år.
- Bosatte andre steder i landet som ukependler til Ørland med fly. Dette antas først og fremst å være spesialiserte funksjoner som i kortere eller lengre tidsrom arbeider på basen uten å flytte. Også denne typen pendling antas å bli redusert noe over tid, men et visst omfang av denne typen pendling er ikke uvanlig i Forsvaret.

Det er en utfordring å estimere hvor stor prosentandel av nytilsatt personell som vil etablere seg med familie i Ørland eller Bjugn, og hvor mange som vil pendle. Selv om det antakeligvis ikke er gjennomført noen nylige undersøkelser i Forsvaret, er Luftforsvarsstaben pessimistisk når det gjelder hvor mange av dagens ansatte ved BHF som vil flytte til Ørland eller Bjugn. Spesielt i etableringsperioden av den nye kampflybasen antas at de aller fleste vil pendle.

Det er tydelig, gjennom flere medieoppslag, at mange ansatte ved BHF er misfornøyde med situasjonen, selv om de fleste har tatt inn over seg at beslutningen er tatt. Flere befal ved BHF har uttalt at de ikke kommer til å flytte eller begynne å arbeide på Ørland. Begrunnelsene er ikke alltid tydelige, men det er naturlig nok mange som har en generell motstand mot å bryte opp fra sitt etablerte hjemmemiljø. I tillegg har noen uttalt at de ser på Ørland som utenfor allfarvei hvor det er lite å ta seg til når arbeidsdagen er over. (Kilde: Avisa Nordland 20.3.2013 og 26.3.2013). For noen er nok dette aktuelt, men det er grunn til å anta at mange blir med på «flyttelasset».

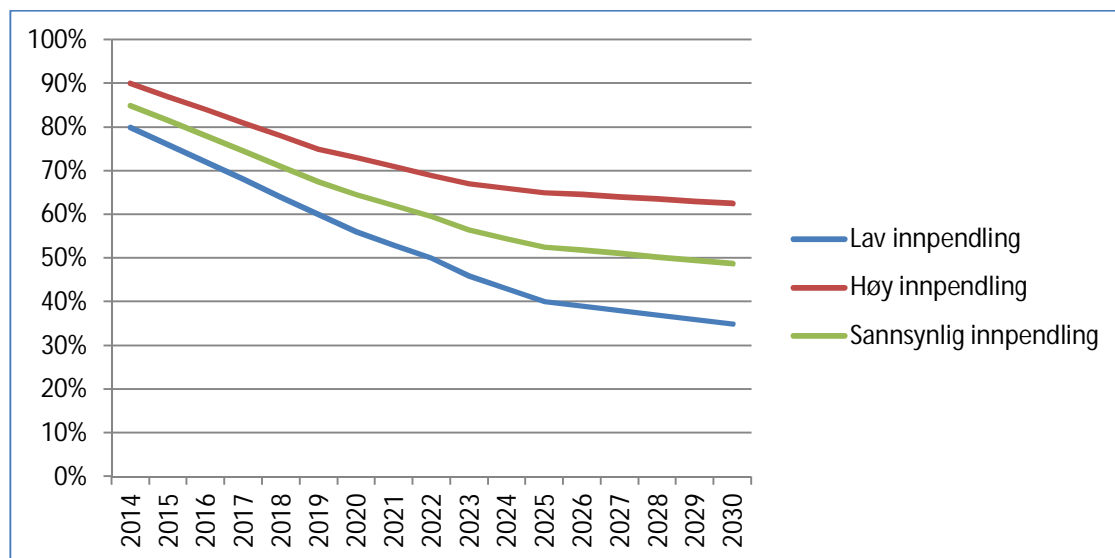
Forsvaret har gode tilbud for «rikspendlere» med 32 tur-returreiser med fly i året. Det er grunn til å anta at Forsvaret vil strekke seg langt for å sikre at minst mulig kritisk kompetanse forsvinner. Et godt eksempel på kritisk kompetanse er F16 flyteknikere som i fremtiden skal omskoleres til F35-fly. I følge Asplan Viaks rapport for Forsvarsdepartementet fra 2009 [5] er spesialister på BHF i aldersgruppen 40 år og høyere, langt vanskeligere å få flyttet på enn de som er yngre. Hvis man skal fange opp disse kan man muligens tenke seg at man gir særskilte bonus ordninger i en spesifikk periode mens man utdanner nye flyteknikere.

Figur 12 viser våre anslag på innpendling i tre alternativ, et alternativ med lav innpendling som går ned mot 35 % i 2030, et alternativ med høy innpendling som går ned mot 63 % i 2030 og et alternativ med moderat innpendling i mellom disse to ytterpunktene. Dette gjelder ansatte i de nye stillingene. For alle de eksisterende ansatte på basen antas ingen endring i bostedskommune.

I 2009 var innpendlingen ved basen 39 % for de militære stillingene. Luftforsvaret har behov for å få med seg flygere, teknikere og andre ansatte fra Bodø til Ørland, og vi kan derfor forvente en svært høy innpendling på kort sikt. På lengre sikt kan vi forvente at innpendlingen går ned.

Vi har ikke hatt tilgang til nyere undersøkelser om hvor mange av dagens ansatte ved BHF som kan tenke seg å flytte til Ørland eller Bjugn. En slik undersøkelse ville sannsynligvis ha medført en større treffsikkerhet vedrørende beregningen av antall fremtidige pendlere.

Spisskompetansen som en flystasjon trenger er veldig forsvarsspesifikk og Bodø vil være den desidert største leverandøren av forsvarspersonell med kritisk kompetanse til ØHF. Spesielt gjelder dette flyteknisk personell som etterhvert må omskoleres/sertifiseres fra F16 til F35-fly.

Figur 12 Innpendlingsandel - nye forsvarsansatte

Av de som arbeider på basen i dag er ca. 39 % folkeregistrert i andre kommuner enn Ørland og Bjugn. Eventuelle endringer for eksisterende stillinger ved kampflybasen håndteres av grunnprognosene. Når det gjelder innpendlingsandel for de nye stillingene, er utviklingen svært usikker og avhengig av mange forutsetninger:

- Med en vesentlig større etterspørsel etter kompetent arbeidskraft enn i dag, kan det bli økende problemer med å få besatt stillinger ved hjelp av bosatte i egne kommuner. Dette kan bidra til at pendlingsomfanget øker (f.eks. fra Trondheim og nabokommunene).
- Hvilke økonomiske kompensasjonsordninger gis av forsvaret? Hvilke ordninger gis til de som ønsker å pendle? Hvilke ordninger tilbys til de som ønsker å flytte?
- Når jagerflyaktivitet nå blir konsentrert om ett sted i Norge (mot to tidligere) kan dette gi en større forutsigbarhet for de som utdanner seg som jagerflygere og flymekanikere. Dette kan bidra til at rekrutteringsgrunnlaget i større grad konsentreres om Fosenregionen og kan føre til at innpendlingen over tid går ned.
- Kommunene har selv stor mulighet til å påvirke utviklingen ved å legge til rette for attraktive bomuligheter, infrastruktur, arbeidsplasser for familiene m.m.

Våre anslag er basert på vårt beste skjønn, og er lagt til grunn i våre prognoser for folketallsutviklingen.

3.6 Ringvirkninger

Nye ansatte og annen økt aktivitet ved basen vil også gi ringvirkninger i det sivile liv. Flere bosatte skaper ny etterspørsel etter varer og tjenester som igjen genererer nye arbeidsplasser utenfor selve kampflybasen. I tillegg forutsettes økt etterspørsel fra selve basen i form av innkjøp og tjenester. Disse ringvirkningene beregnes i PANDA (se kap 3.8).

En kampflybase har behov for en lang rekke varer og tjenester som mat og drikke, kontorrekvisita, verkstedtjenester, håndverktjenester, vaskertjenester, restaurant og hotell. Mange av disse tjenestene dekkes i dag gjennom store sentrale rammeavtaler og gir begrenset virkning på sivilsamfunnet i Ørland og Bjugn. Det er likevel et potensial for økning av kjøp fra lokale leverandører.

3.6.1 Lokale kjøp

Tabell 7 viser her våre anslag for økt aktivitet ved kampflybasen i forhold til i dag, i form av antall baseansatte, innpendlingsandel, antall vernepliktige, antall besøkende målt som overnattingsdøgn og basen kjøp av varer og tjenester pr år hos næringsliv i Ørland og Bjugn.

Tabell 7 Økt aktivitet ved kampflybasen (Kilde: Forsvaret og egne beregninger).

	2013	2017	2020	2025	2030
Lav økning i sysselsetting					
Baseansatte	-	282	418	418	418
Innpendlingsandel	39 %	68 %	56 %	40 %	35 %
Vernepliktige	-	200	311	311	311
Besøkende	-	40 000	70 000	90 000	90 000
Basens lokale kjøp i mill. kr	-	16,4	25,4	27,3	29,4
Sannsynlig økning i sysselsetting					
Baseansatte	-	349	518	518	518
Innpendlingsandel	39 %	68 %	56 %	40 %	35 %
Vernepliktige	-	248	385	385	385
Besøkende	-	49 569	86 746	111 531	111 531
Basens lokale kjøp i mill. kr	-	20,3	31,4	33,8	36,4
Høy økning i sysselsetting					
Baseansatte	-	439	650	650	650
Innpendlingsandel	39 %	68 %	56 %	40 %	35 %
Vernepliktige	-	311	484	484	484
Besøkende	-	62 201	108 852	139 952	139 952
Basens lokale kjøp i mill. kr	-	25,5	39,5	42,4	45,7

Basens lokale kjøp i mill. kr er forutsatt fordelt med 1 % på primærnæring, 19 % industri, 2 % kraft- og vann, 23 % bygg/anlegg, 9 % varehandel, 14 % transport, 9 % forretningsmessig tjenesteyting og 22 % diverse annet i tråd med innkjøpsandelene for statlig tjenesteyting i PANDA-modellen.

3.6.2 Etterspørsel fra vernepliktige og besøkende

Når det gjelder etterspørsel fra vernepliktige og besøkende, viser vi våre anslag i tabell 8. Vi har antatt at både besøkende og vernepliktige bruker 50 kr pr døgn lokalt. For hver vernepliktige er det antatt 330 overnattingsdøgn pr år.

Tabell 8 Økt antall overnattingsdøgn og lokalt forbruk for vernepliktige og besøkende ved kampflybasen (Kilde: Egne beregninger).

	2017	2020	2025	2030
Lav økning i sysselsetting				
Verneplikt døgn	66 000	102 630	102 630	102 630
Besøksdøgn	106 000	172 630	192 630	192 630
Lokalt forbruk i mill. kr	8,6	13,8	14,8	14,8
Sannsynlig økning i sysselsetting				
Verneplikt døgn	81 789	127 183	127 183	127 183
Besøksdøgn	131 359	213 929	238 714	238 714
Lokalt forbruk i mill. kr	10,7	17,1	18,3	18,3
Høy økning i sysselsetting				
Verneplikt døgn	102 632	159 592	159 592	159 592
Besøksdøgn	164 833	268 444	299 544	299 544
Lokalt forbruk i mill. kr	13,4	21,4	23,0	23,0

Det beregnede lokale forbruket er antatt fordelt med 40 % på varehandel, 40 % hotell/restaurant og 20 % på diverse private tjenester. Ved siden av antall ansatte og lokalt kjøp fra basen, vernepliktige og besøkende, er pendlingsforholdene viktig for omfanget av ringvirkningene i lokalsamfunnet av økt aktivitet ved kampflybasen.

Etterspørsel fra besøkende og vernepliktige er anslått til å øke med minst kr 15 mill. kr i 2030 (dagens pengeverdi) og er i Panda beregnet til å gi grunnlag for 18 lokale arbeidsplasser. For besøkende er det antatt økning på 90 000 overnattingsdøgn, dvs. omtrent en dobling i forhold til i dag, mens det for vernepliktige er anslått en økning på litt over 100000 overnattingsdøgn ut fra en oppgitt økning i antall vernepliktige på 311 personer. For alternativet vi mener er mest sannsynlig, har vi antatt økningen blir 24 % større, dvs. rundt 12,4 mill kr i etterspørsel og 22 sysselsatte i 2030.

3.6.3 Økning innenfor lokal bygg/anleggsvirksomhet

Av andre spesielle effekter, kan vi forvente en økning innenfor lokal bygg/anleggsvirksomhet i anleggsfasen pga. utbyggingen ved basen i perioden 2014-2020. Vi antar at de aller fleste oppdrag går til større regionale eller nasjonale firma som selv har utstyr og folk til å gjøre arbeidet. Lokale firma kan forventes å få en del underleveranser og vi har valgt å legge inn at dette tilsvarer en 5-10 % økning i lokal sysselsetting i bygg/anleggsbransjen i 2014 og 2015, 20 % økning i 2016-2019, og en gradvis nedtrapping til 5 % økning videre fram mot 2030 i forhold til nivået i 2012. Her har vi med andre ord lagt inn en langsiktig vekst fordi man gjennom oppdrag i byggefasen på basen kan få anledning til å bygge opp kompetanse og konkurransekraft.

3.6.4 Fortrengningseffekter

Et siste moment som vurderes i analysene er fortrengningseffekter og attraktivitetseffekter. Lokalt vil det det trolig være rekrutteringsproblemer på både kort og lang sikt ved en sterk økning i sysselsettingen ved basen og som følge av ringvirkninger. Samtidig vil vekst i Ørland og Bjugn kunne gi mer attraktive kommuner fordi tjenestetilbud vil bli utvidet og lokalsamfunnet får en betydelig vekst. Som det blir vist i rapporten om vekstmulighetene i Leksvik [11], er det et betydelig vekstpotensial på Fosen om man tar i betraktning at det er svært vanlig å foretrekke å bosette seg i den regionen man vokste opp. Dette kan trekke i retning av at netto, fortrengningseffekter derfor blir mer moderate enn hva MENON (2012) vurderte det til i mange lokalsamfunn i Nord-Norge som følge av antatt økt aktivitet i olje- og gassnæringen [10]. Tabell 9 viser våre anslag.

Tabell 9 Fortrengningseffekter for indirekte sysselsettingsvirkninger som følge av økt aktivitet ved kampflybasen.

Fortrengning	2014	2016	2018	2020	2025	2030
Høy innpendling	9,8 %	9,3 %	8,8 %	8,3 %	7,0 %	5,8 %
Sannsynlig innpendling	12,3 %	11,8 %	11,3 %	10,8 %	9,5 %	8,3 %
Lav innpendling	14,8 %	14,3 %	13,8 %	13,3 %	12,0 %	10,8 %

Rekruttering av militært ansatte ved basen antas å ha beskjedne fortrengningseffekter lokalt fordi man her har et mer nasjonalt rekrutteringsmarked. Vi antar derfor at fortrengningseffektene først og fremst gjelder de indirekte virkningene. Totalt sett blir derfor fortrengningseffektene veldig beskjedne i forhold til i MENON (2012). De anslåtte fortrengningseffektene ligger på 19 arbeidsplasser i mot 2030 i alternativet vi antar er mest sannsynlig. Etter vår vurdering er det en meget beskjeden fortrengningseffekt. Sannsynligvis vil fortrengningseffektene være betydelig større på kort sikt, jf. vurderingene i Menon (2012).

3.7 Beregninger med Panda

For å beregne utviklingen i folketall og befolkningsstruktur i Ørland og Bjugn er prognoseverktøyet Panda benyttet. Som grunnlagsdata er benyttet:

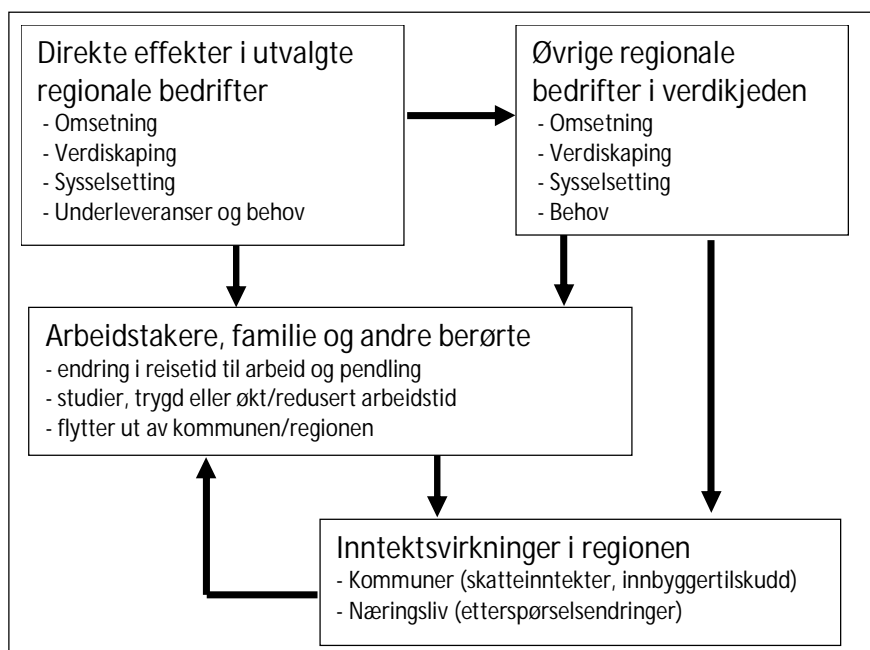
- Dokumentstudier (tidligere aktuelle undersøkelser og dokumenter om ringvirkninger av forvarsaktivitet og andre større satsinger i utkantsamfunn i Norge).
- Innhenting av grunnstatistikk fra Statistisk Sentralbyrå (demografiske data, data for næringer og bedrifter).
- Innsamling av data fra Forsvaret, gjennom intervjuer og gjennomgang av dokumenter og uttalelser i media.
- Innhenting av statistikk og modell (PANDA-modellen) for å kunne beregne regionaløkonomiske ringvirkninger av aktiviteten ved kampflybasen

De regionaløkonomiske virkningene av økt aktivitet ved kampflybasen kommer enkelt sagt av at regionen tilføres inntekter og verdiskaping som man ikke ville fått uten den økte aktiviteten ved basen. Vi kan dele virkningene inn i:

- 1) Direkte økonomiske omsetnings- og verdiskapingsvirkninger gjennom kampflybasens direkte aktivitet inkludert ansatte ved basen.
- 2) Indirekte økonomiske virkninger i regionen. Dette kan deles inn i:
 - Underleveransevirksomheter på grunn av økt etterspørsel fra kampflybasen mot regionale bedrifter som igjen er avhengig av andre underleveranser fra andre regionale bedrifter.
 - Etterspørselsvirkninger på grunn av økte inntekter for arbeidstakere og bedriftseiere i regionen som følge av direkte virkninger, underleveransevirksomheter og at dette gir ringvirkningseffekter.
 - Inntektsvirkninger og tilpasningsvirkninger for kommunal og offentlig sektor.
- 3) Virkninger på konkurranseevne, attraktivitet og omstilling.
 - Økt etterspørsel i en region kan gi bedrifter mulighet til å styrke satsingen mot kunder i regionen (forhindrer import) og mot andre regioner (økt eksport) innen mange typer bransjer.
 - Økt inntekt for offentlig sektor kan bety at disse kan utvikle tjenestetilbudet og bli mer attraktiv for næringsliv og befolkning.
 - Eventuelle nedleggelse av bedrifter kan gi ledige ressurser som kan tas i bruk på nytt som før eller på andre måter enn før.
- 4) Fortrengningsvirkninger i form av at tiltak som gir økt aktivitet i en type næring kan fortrenge aktivitet i andre næringer.
 - På nasjonalt nivå er dette situasjonen i perioder med knapp kapasitet i økonomien (liten arbeidsledighet) og begrenset innvandring. Pr i dag er imidlertid innvandringen relativt høy.
 - På regionalt nivå vil fortrengningsvirkningene normalt være lave på lang sikt fordi høy innenlandsk mobilitet gir betydelig kapasitet i økonomien

For å analysere og konkretisere anslag på regionaløkonomiske virkninger, brukes ofte teori om økonomisk basis og modeller som er velegnet til analyser av ringvirkninger. Teori om økonomisk basis (economic base theory) går ut på at man kan dele næringslivet i en region i basisvirksomhet og avledet virksomhet. Basisvirksomhet er den delen av næringslivet som genererer inntekter utenfor regionen. Disse inntektene brukes delvis lokalt og regionalt og gir etterspørselsgrunnlaget for avledede næringer. Endelig trengs en analysemodell som er velegnet til å studere de indirekte virkningene i en region. Slik vi har diskutert, bør en slik modell i

hovedsak fange opp indirekte virkninger i form av underleveransevirksomheter og etterspørselsvirksomheter. Figur 13 illustrerer her denne type virkninger i en region.

Figur 13 Standard ringvirkningsmodell for en region

Figuren illustrerer hvordan direkte virkninger i utvalgte bedrifter kan gi virkninger for øvrige bedrifter i verdikjeden (både nedstrøms- og oppstrøms). Disse bedriftene gir videre sysselsetting og lønn til arbeidstakere og berørte familier som igjen kan endre sin tilpasning i arbeidsmarkedet og hvor de bor. Ringvirkningene oppstår fordi de berørte bedriftene og arbeidstakerne gir inntektsvirkninger som forsterker de initiale virkningene. Denne forsterkningseffekten pågår i prinsippet i et uendelig antall runder men svekkes kraftig for hver runde.

Vurderingen av samfunnsmessige ringvirkninger i form av sysselsettings- og bosettingskonsekvenser er gjennomført med det regionale modellverktøyet PANDA (Plan- og Analysesystem for Næring, Demografi og Arbeidsmarked), se www.pandagruppen.no. Ved å legge inn tall for kampflybasens driftsutgifter, antall ansatte, innpendlingsandel, lønnskostnader samt lokale og regionale kjøp, kan man beregne ringvirkninger (indirekte sysselsettingsvirkninger) ved hjelp av PANDA. I PANDA-modellen er det forutsatt at alle virkninger er proporsjonale.

Endrer man de økonomiske forholdene vesentlig i små lokalsamfunn, kan man trolig anta at endringene blir større enn hva en slik forutsetning om proporsjonalitet forutsetter. PANDA er et modellverktøy som er velegnet og mye brukt til å beregne virkningene på sysselsetting og bosetting. Når det gjelder sysselsetting fanger modellen opp både de arbeidsplassene som forsvinner ved den nedlagte bedriften, arbeidsplassene hos underleverandører og arbeidsplasser som blir borte som følge av ringvirkninger i andre sektorer.

Bosettingsberegningene i PANDA-modellen er avhengig av hvordan arbeidsmarkedet forutsettes klarert, og våre beregninger viser her relativt lite troverdige resultater når sysselsetting og befolkning fastsettes simultant i modellen. I stedet for å justere PANDA-modellens grunnforutsetninger og beregningsresultater, har vi valgt å beregne befolkningseffektene utenfor modellen. Vi har her bygd opp en modell som tar utgangspunkt i en bestemt fordeling på alder av

de voksne som kommer inn eller ut av lokalsamfunnet pga. den økte aktiviteten ved kampflybasen. Disse voksne er videre antatt å bestå av mange barnefamilier og de får etter hvert et barnetall som er litt over gjennomsnittet i befolkningen for øvrig. Vår modell gir ikke veldig forskjellige resultater enn SSBs middel-prognoser, MMMM (se nedenfor), men forskjellen er at vår modell tar utgangspunkt i endringer i sysselsettings- og pendlingsmulighetene i Ørland og Bjugn.

3.8 Resultater

3.8.1 Sysselsettings- og folketallsvirkninger

I tabell 10 vises våre anslag på sysselsettings- og folketallsvirkninger i Ørland og Bjugn av økt aktivitet ved kampflybasen. Vi har ikke fordelt veksten på kommune og opererer med Ørland og Bjugn som en samlet region. Vi har pr dags dato ikke informasjon om hvor det er mest sannsynlig at veksten kommer, og dette vil være avhengige av en lang rekke forhold. Fordelt på innpendling- og sysselsettingsalternativene ved basen, viser tabellen direkte sysselsettingsvirkninger (ansatte ved basen), indirekte sysselsettingsvirkninger, sum direkte og indirekte sysselsettingsvirkninger, antall voksne i arbeidsfør alder (16-74 år) og folketall.

De indirekte sysselsettingsvirkningene er beregnet i PANDA ut fra lokale kjøp fra basen, besøkende/vernepliktige, vekst i bygg/anleggssektor, konsumvirkninger fra innflytting og sysselsatte i regionen og til slutt fratrukket foretrengningsvirkninger.

Tabell 10 Sysselsettings- og folketallsvirkninger i Ørland og Bjugn av økt aktivitet ved kampflybasen.

	Lav innpendling				Sannsynlig innpendling				Høy innpendling			
	2017	2020	2025	2030	2017	2020	2025	2030	2017	2020	2025	2030
Lav sysselsetting												
Direkte sysselsettingsvirkninger	282	418	418	418	282	418	418	418	282	418	418	418
Indirekte sysselsettingsvirkninger	146	144	152	166	147	144	149	162	150	143	147	158
Sum sysselsettingsvirkninger	428	562	570	584	429	562	567	580	432	561	565	576
Antall voksne i arbeidsfør alder	271	378	464	504	251	336	401	434	233	294	337	362
Folketall	387	582	785	900	359	520	682	776	333	457	579	652
Sannsynlig sysselsetting												
Direkte sysselsettingsvirkninger	349	518	518	518	349	518	518	518	349	518	518	518
Indirekte sysselsettingsvirkninger	181	178	189	206	182	178	185	201	185	177	182	196
Sum sysselsettingsvirkninger	530	696	707	724	532	696	703	719	535	695	700	714
Antall voksne i arbeidsfør alder	336	468	576	625	311	416	496	537	288	364	418	449
Folketall	480	721	973	1 115	445	644	845	962	413	566	717	807
Høy sysselsetting												
Direkte sysselsettingsvirkninger	439	650	650	650	439	650	650	650	439	650	650	650
Indirekte sysselsettingsvirkninger	227	224	237	258	229	223	232	253	233	223	228	246
Sum sysselsettingsvirkninger	665	874	887	908	668	873	882	903	671	873	878	896
Antall voksne i arbeidsfør alder	421	587	722	784	391	522	623	674	362	457	524	563
Folketall	602	905	1 221	1 400	559	808	1 060	1 207	518	711	900	1 013

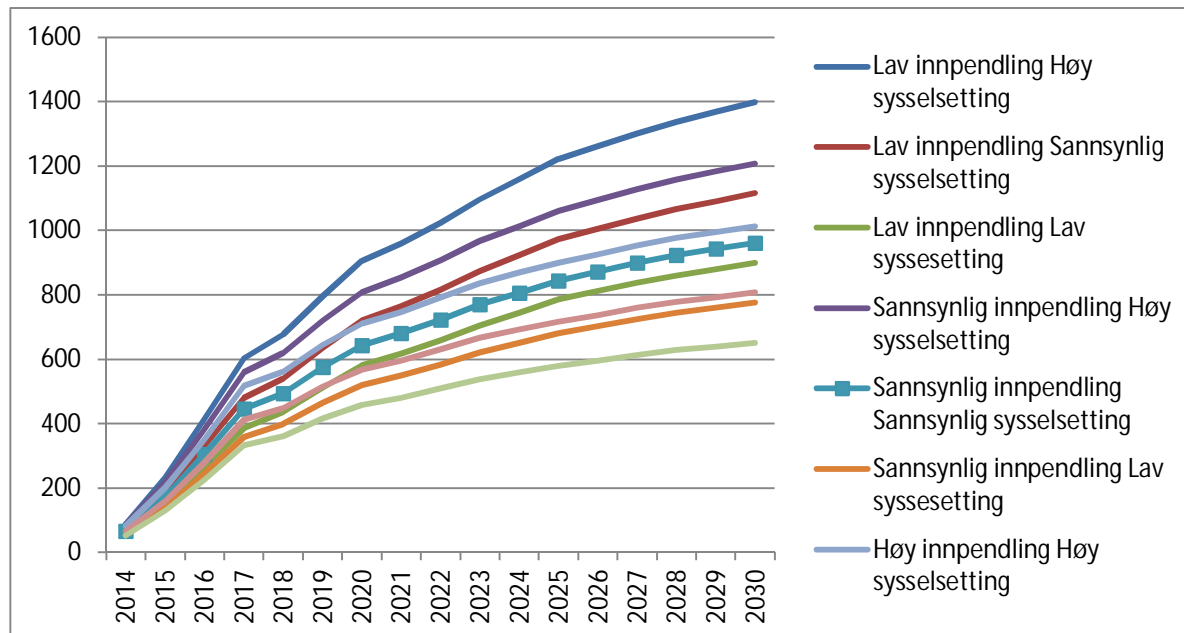
Antall voksne i arbeidsfør alder er antall arbeidstakere ved basen som ikke pendler ut pluss 0,9 ganget med antall arbeidsplasser i ringvirkninger, for å ta hensyn til 10 % innpendling (1-0,9), og ganget med 0,8*0,2 (80 % har partner og 20 % av disse er utenfor arbeidslivet) ganget med baseansatte pluss 0,7*0,2 (70 % har partner og 20 % av disse er utenfor arbeidslivet) for indirekte sysselsatte for å ta hensyn til at det i gjennomsnitt vil være partnere og voksne som ikke deltar i arbeidslivet. Disse forutsetningene gir prognosene en forsiktig økning i yrkesdeltakelsen i arbeidsfør alder av befolkningen.

Veksten i antall er i tråd med senere års netto innflytting til distriktskommuner og en økt andel barnefamilier til Ørland og Bjugn pga. kampflybasen, er antatt å være fordelt med 17 % mellom 19-23 år, 39 % mellom 24-29 år, 30 % mellom 30-35 år, 10 % mellom 36-41 år og 4 % over 42 år.

Ved innflyttingstidspunktet er det antatt 0,36 barn pr voksne, og da i hovedsak barn i førskolealder. Det er videre antatt fødselshyppighet litt over gjennomsnittet i befolkningen. Dette medfører at det blir opptil 0,8 barn (0-18 år) pr ekstra voksen person i arbeidsfør alder. Dette gir til slutt prognoser for framtidig folketall som gir omtrent samme vekst i antall barn pr voksen i arbeidsfør alder som i SSBs MMMM-prognose for de to kommunene. Resultatene for folketall fordelt på alder vises i tabell 11.

3.8.2 Folketallsutvikling

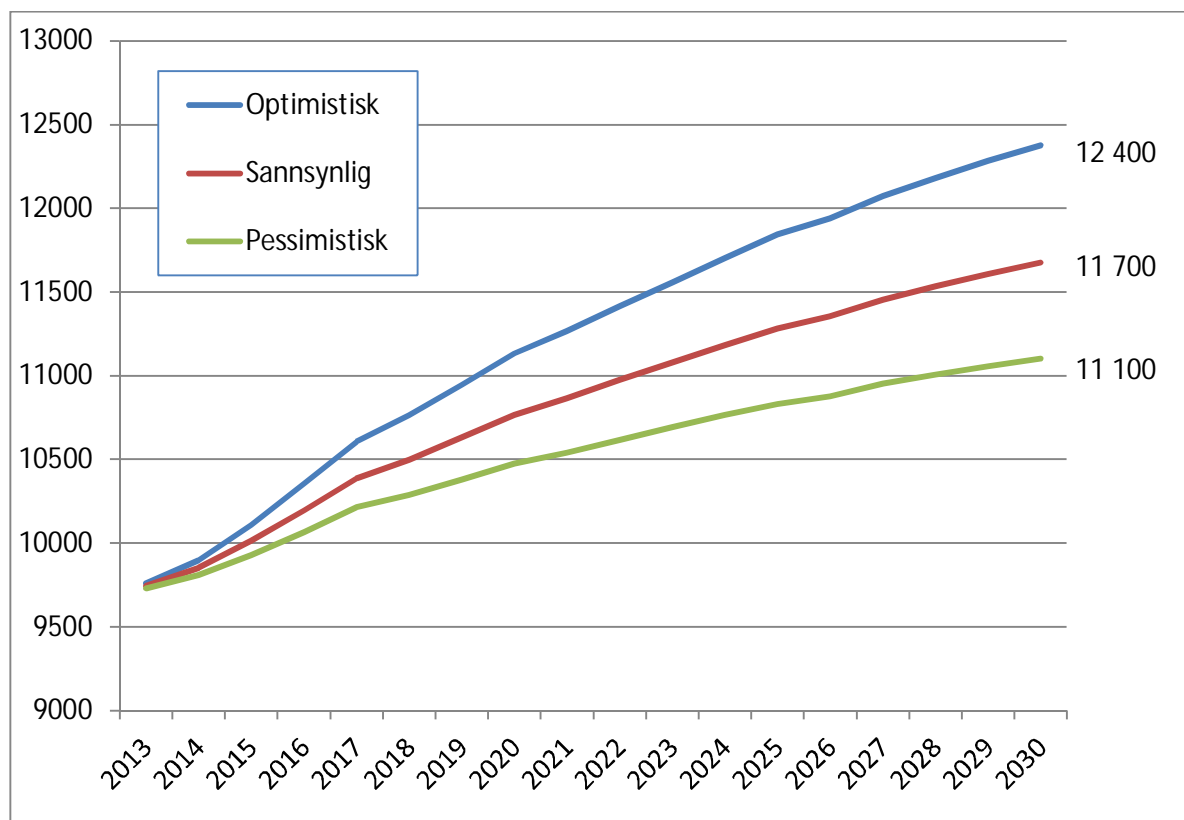
I figur 14 har vi vist 9 ulike scenarier for folketallsøkning som følge av ulike kombinasjoner av nye stillinger og innpendling. Figuren viser at økningen som følge av den nye kampflybasen kan bli mellom 600 og 1400 mennesker, med et sannsynlig nivå på oppunder 1000.

Figur 14 Anslag for befolkningsøkning i Ørland og Bjugn med ulike forutsetninger

I figur 15 har vi tatt ut den høyeste, laveste og mest sannsynlige økningen og kombinert med grunnprognosene for Ørland og Bjugn, og ender dermed opp med tre kurver som vi i denne sammenheng har kalt "sannsynlig utvikling", "pessimistisk utvikling" og "optimistisk utvikling".

Som figuren viser vil det folketallet samlet i de to kommunene være mellom 11 100 og 12 400 i 2030, med et sannsynlig folketall på 11 700 mennesker. Dette representerer en økning på 20 % i forhold til dagens nivå.

Figur 15 Tre scenarier for befolkningsutvikling i Ørland og Bjugn

Det optimistiske alternativet er SSBs MMMM som grunnprognose plus alternativet med høy sysselsetting ved basen og lav innpendling. Det mest pessimistiske alternativet er 50 % av SSBs MMMM og 50 % av SSBs MM00 som grunnprognose plus alternativet med lav sysselsetting ved basen og høy innpendling. Det mest sannsynlige alternativet er grunnprognose og alternativ for virkninger av økt aktivitet ved kampflybasen som ligger mellom disse ytterpunktene, 75 % av SSBs MMMM og 25 % av SSBs MM00 som grunnprognose plus alternativet med middels sysselsetting ved basen og middels innpendling.

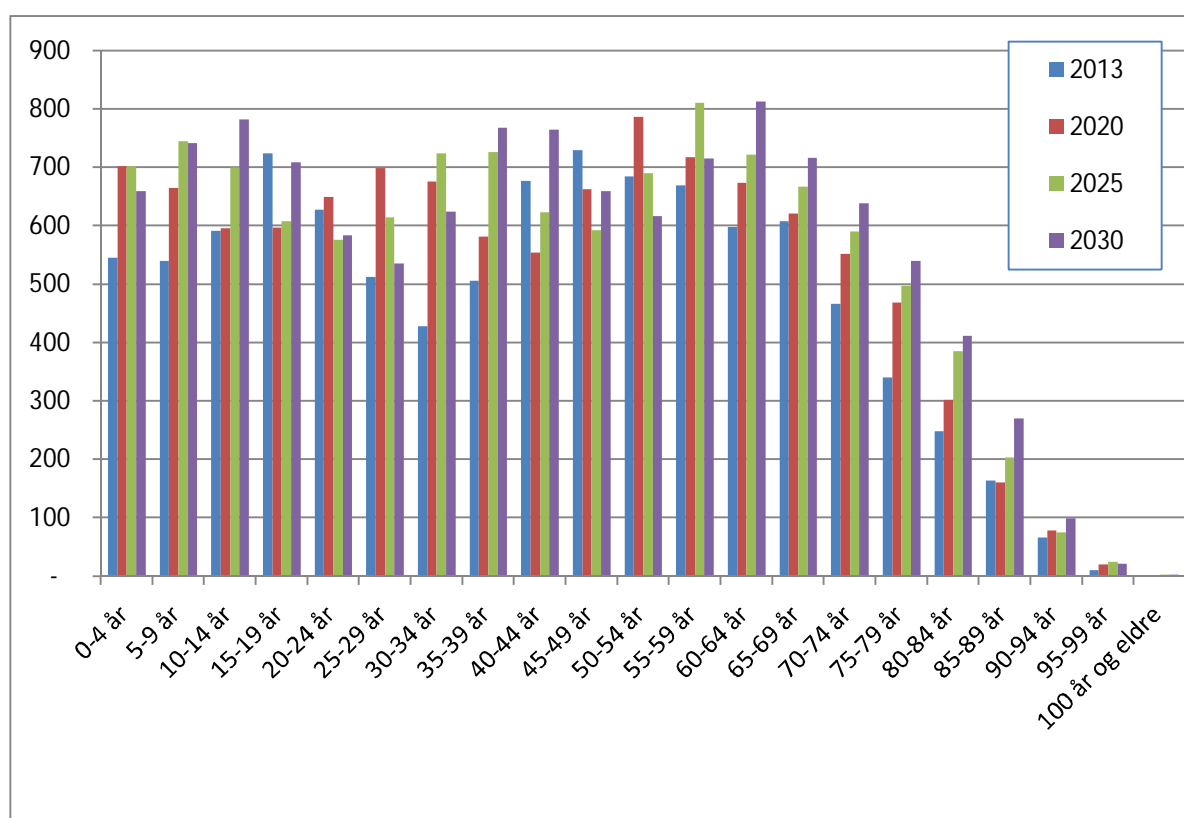
3.8.3 Fordeling på aldersgrupper

I Tabell 11 er det vist endringer i ulike aldersgrupper (5-års-grupper) for de tre scenarioene. I figur 16 er den sannsynlige utviklingen framstilt grafisk. Som figuren viser blir det økning i alle aldersgrupper, men de som øker aller mest er de eldste årsklassene. I tillegg er barn i skolealder og voksne i alderen 30 – 40 år av de gruppene som øker mest.

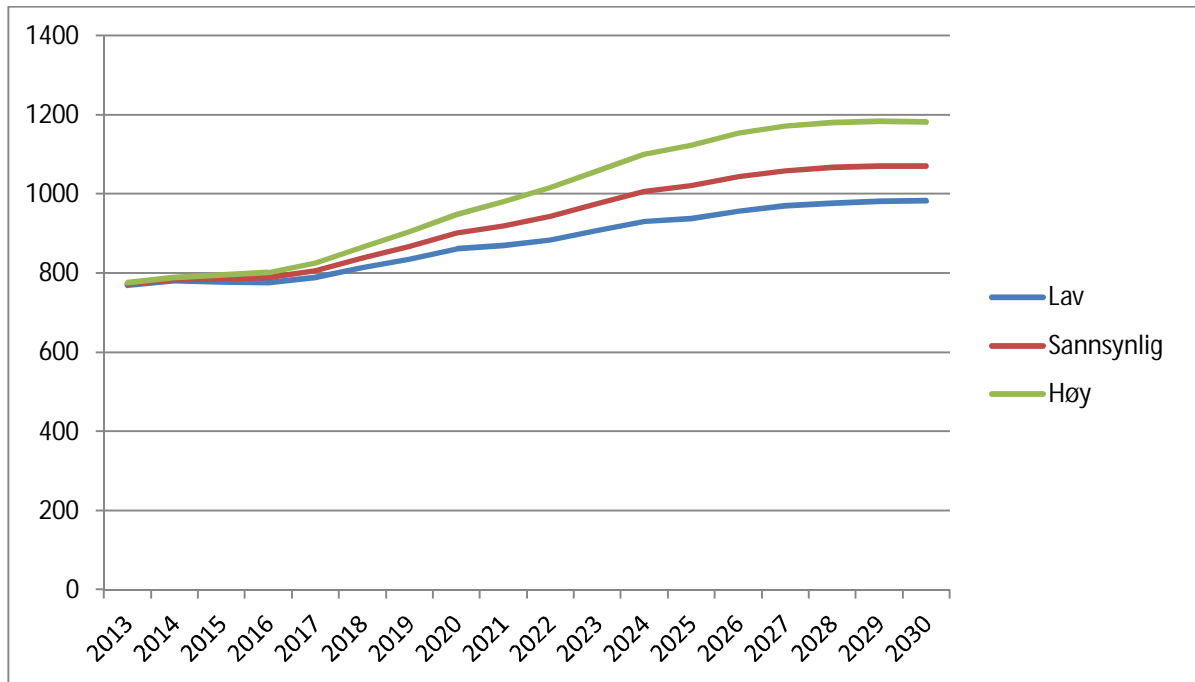
I figur 17 og figur 18 er det vist utviklingen for henholdsvis barn i barneskolealder (6-12 år) og barn i barnehagealder (0-5 år). Figurene viser at antallet skolebarn vil øke jevnt fram mot 2030, mens barnehagebarna vil nå en topp i 2023 og deretter synke noe.

Tabell 11 Folketallsendringer fordelt på alder som følge av økt aktivitet ved kampflybasen (Egne beregninger).

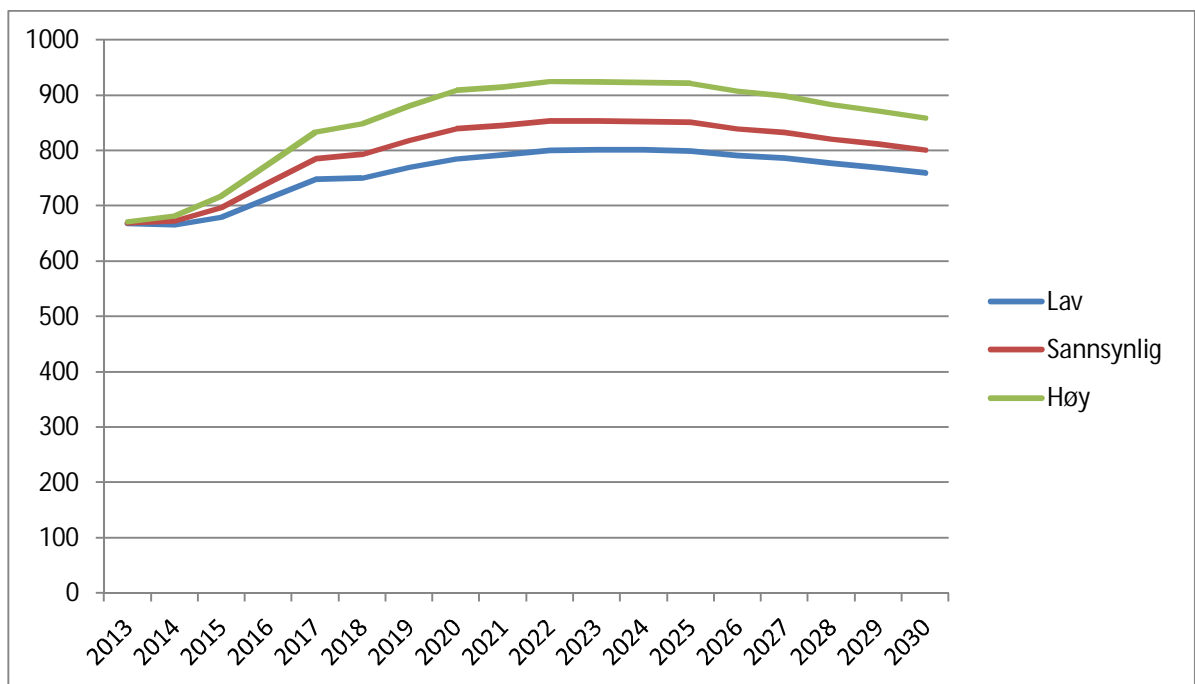
	2013	Mest optimistisk alternativ			Mest sannsynlig alternativ			Mest pessimistisk alternativ		
		2020	2025	2030	2020	2025	2030	2020	2025	2030
0-4 år	547	760	760	704	702	702	659	658	661	627
5-9 år	542	711	821	813	665	745	742	627	685	687
10-14 år	594	616	759	871	595	700	782	576	650	710
15-19 år	722	608	634	770	597	608	708	586	585	655
20-24 år	622	652	85	602	650	576	584	652	571	568
25-29 år	512	711	615	534	699	615	535	701	624	541
30-34 år	431	720	753	632	676	724	625	647	714	629
35-39 år	508	635	793	815	582	726	769	538	678	742
40-44 år	680	587	695	846	554	624	765	526	564	702
45-49 år	732	690	641	744	663	592	660	638	548	586
50-54 år	687	805	726	675	787	690	617	770	655	564
55-59 år	672	733	839	763	717	810	715	702	782	669
60-64 år	600	687	745	849	674	722	813	661	699	778
65-69 år	609	630	685	743	621	667	716	612	649	690
70-74 år	467	555	599	658	552	591	639	550	582	621
75-79 år	341	469	502	549	469	498	540	469	494	531
80-84 år	249	302	386	416	302	386	412	302	386	409
85-89 år	164	161	203	270	161	203	270	161	203	270
90-94 år	67	79	75	99	79	75	99	79	75	99
95-99 år	11	20	25	21	20	25	21	20	25	21
100 år +	1	2	3	3	2	3	3	2	3	3
Sum	9 758	11 134	11 843	12 378	10 767	11 282	11 676	10 474	10 832	11 101

Figur 16 Befolkningsutvikling for femårige aldersgrupper

Figur 17 Utvikling i antall barn i barneskolealder (6-12 år)

Figur 18 Utvikling barnehagebarn (0-5 år)

3.9 Oppsummering

Folketallet i Ørland og Bjugn vil i følge våre beregninger få en betydelig økning i årene framover, med et folketall i 2030 mellom 11 100 og 12 400 innbyggere mot 9700 i dag. Det mest sannsynlige scenariet ligger på 11 700 mennesker, en økning på 20 % i forhold til dagens nivå.

Det vil bli økning i alle aldersgrupper, men de gruppene som forventes å øke mest er barn i grunnskolealder, arbeidsdyktige i alderen 30 – 40 år og eldre over 70 år.

Befolkningsprognosene må betraktes som vårt beste skjønn basert på den kunnskapen vi har i dag, og de legges således til grunn for våre anbefalinger med hensyn til kommunenes tiltak i løpet av de neste årene.

Prognosene for befolkning er imidlertid usikre, og beror på en rekke forutsetninger man har lite herredømme over i dag. I tillegg har kommunene selv stor innvirkning på hvordan etableringen av kampflybasen kan bidra til en positiv utvikling i de to kommunene.

Prognosene for befolkningsutvikling i kommunene må derfor ikke ses som den endelige fasiten for hvordan utviklingen vil bli framover, men snarere en antydning av mulighetsrommet. Et dilemma for kommunene er at de må tilrettelegge for å få en mest mulig positiv utvikling ved hele tiden å ligge foran utviklingen med boligtilbud, service og infrastruktur. Samtidig ligger det en fare i overinvestering dersom man ligger alt for langt foran og utviklingen går tregere enn forventet.

De viktigste tiltakene kommunene kan gjennomføre for å påvirke innbyggertallet i positiv retning er:

- Legge til rette for attraktive bomuligheter med valgfrihet i bosted, gode tjenestetilbud, service og kulturtilbud slik at nye ansatte på basen finner det attraktivt å bosette seg i kommunen framfor å pendle.
- Skape attraktive og "urbane" tettsteder i Brekstad og Botngård
- Stimulere næringslivet til samhandling og slik at lokale innkjøp av varer og tjenester fra basen blir høyere
- Stimulere til nye næringsetableringer uavhengig av kampflybasen
- Utnytte mulighetene til å få etablert infrastruktur som legger til rette for næringslivet
- Arbeide politisk for å få samlet enda flere av luftforsvarets aktiviteter til Ørland

4. UTFORDRINGER

4.1 Innledning

I denne delen av rapporten gis det en vurdering av endringer og nye behov for kommunale tjenester i Bjugn og Ørland i perioden fram mot 2025. Vurderingene tar utgangspunkt i situasjonen i dag, dvs. april 2013, med en beskrivelse av kapasitet innenfor de enkelte tjenesteområdene. Den demografiske framskrivingen som kampflybaseetableringen medfører, legges til grunn for når de nye behovene overskrider dagens kapasitet. Der annet ikke er oppgitt, legger vi det sannsynlige estimatet for befolkningsvekst til grunn i våre vurderinger. Det er stor usikkerhet knyttet til hvor i kommunene etterspørselen etter tjenester vil komme. I denne sammenheng har vi forutsatt at tilflyttingen vil fordeles jevnt på Ørland og Bjugn kommuner.

Kapitlet beskriver:

- En oversikt over dagens kapasitet for kommunale tjenester i Bjugn og Ørland, hensyntatt etablerte ordninger for interkommunalt samarbeid.
- En beskrivelse av når veksten møter dagens kapasitet, slik at kapasiteten må styrkes/endres
- En beskrivelse av kommende tjenestebehov i perioden 2013 – 2025 og når disse slår inn.

Rapporten gir en gjennomgang av status for barnehage, skole, helse, omsorgstjenester og sosiale tjenester i første del. Dette er områder som vil kreve betydelige investeringer, og samtidig ha stor innvirkning på driftsbudsjettet. I siste del av dette kapitlet går vi igjennom stabs, støtte og forvaltningstjenester i kommunene.

4.2 Barnehager

Ørland kommune opererer i intervjuer og i sine strategiske dokumenter med barnehageekvivalenter, mens Bjugn kommune beskriver kapasitet og behov i heldagsplasser. Barnehageekvivalenter er definert som belagte plasser omregnet til heldagsplasser. Vi har valgt å bruke heldagsplasser som enhet, fordi dette gir best mulig lik beskrivelse av de to kommunene. Dette innebærer at barnehageekvivalentene i Ørland regnes om til heldagsplasser (0,76 heldagsplasser pr. ekvivalent). Fremtidsbehovet er regnet etter antall barn i barnehagealder.

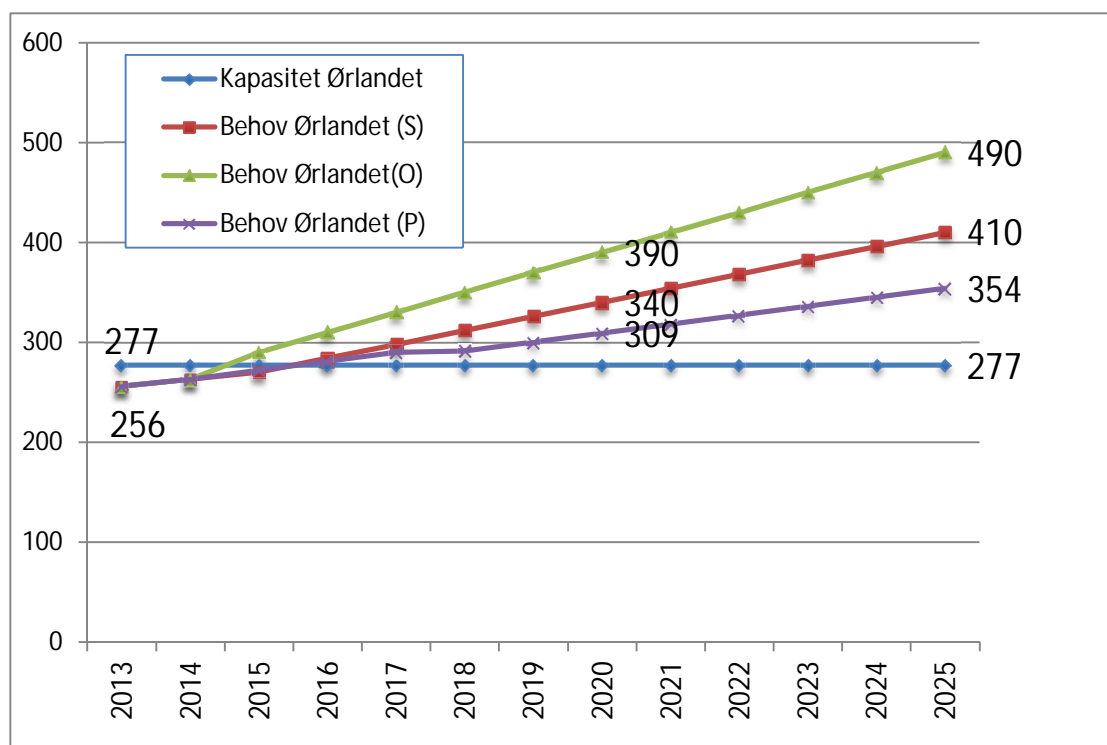
4.2.1 Barnehager Ørland

Ørland Kommune har pr i dag 2 kommunale og 3 private barnehager. Barnehagetilbudet i kommunen er presentert i tabell 12.

Tabell 12 Barnehager Ørland (offentlige og private)

Nr.	Navn på barnehage	Årsverk ansatte	Barn 2013	Antall plasser	Ledig kapasitet
1	Borgen Barnehage	47	38	40	2
2	Futura		138	150	12
3	Teletunet gårdsbarnehage	21	47	46	-1
4	Marihøna musikkbarnehage		18	23	5
5	Solblomsten Steinerbarnehage		15	18	3
	Sum	68	256	277	21

Den godkjente barnehagekapasiteten i Ørland kommune tilsvarer 277 plasser. 256 plasser er pr i dag belagt noe som gir en ledig kapasitet på 21 plasser. Dette betyr at Ørland kommune har noe kapasitet å gå på. Den antatte befolkningsutviklingen vil imidlertid føre til at man i løpet av få år overskrider den maksimale kapasiteten. Figur 19 viser sammenhengen mellom behov og kapasitet for henholdsvis optimistisk (O), sannsynlig (S) og pessimistisk (P) folketallsutvikling.

Figur 19 Behov og barnehagekapasitet Ørland

I det mest optimistiske anslaget for befolkningsutvikling, vil man nå maksimal kapasitet allerede i 2015. Dersom vi legger det sannsynlige anslaget til grunn, vil man nå maksimal kapasitet i 2016. Det mest forsiktige anslaget på befolkningsutvikling gjør at man passerer maksimal kapasitet i 2017/2018.

Ørland kommune bør være forberedt på å øke barnehagekapasiteten fra 2016.

4.2.2 Barnehager Bjugn

Kommunen har pr i dag 3 barnehager. Det er i praksis ikke ledig kapasitet i disse barnehagene.

Tabell 13 Barnehager Bjugn (offentlige og private)

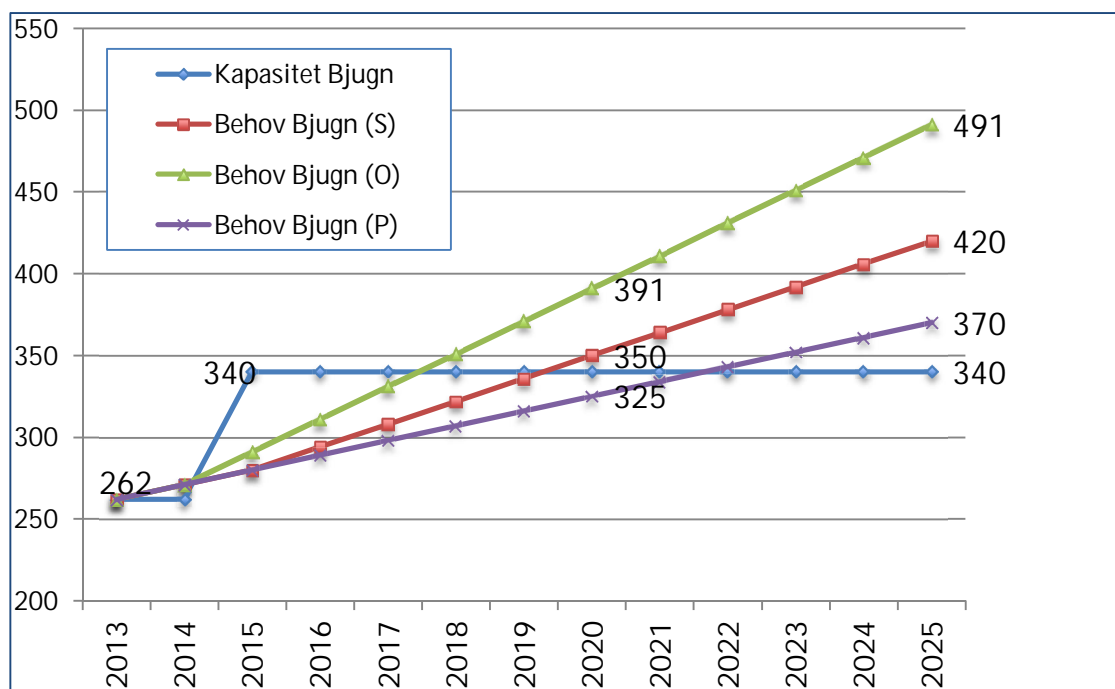
Nr.	Navn på barnehage	Årsverk ansatte	Barn under 3 år	Barn over 3 år	Ledig kapasitet
1	Solkysten barnehage	16,3	27	51	0
2	Lyngrabben barnehage	27,4	50	73	0
3	Læringsverkstedet Ervika	12,2	18	43	0
	Sum	55,9	95	167	0

I 2011 var 214 barn i kommunen aktuelle for barnehage, dette økte til 300 i 2012. Veksten i etterspørselen for barnehageplasser har vært ekstra høy i forbindelse med at kontantstøtten for 2-åring er fjernet.

Barnehagene holder delvis til i midlertidige lokaliteter (3 avdelinger). Kommunen har besluttet å opprette tre nye avdelinger som medfører at det vil være til sammen seks midlertidige avdelinger. Bjugn kommune har vedtatt å bygge en ny barnehage og vurderer å bygge ytterligere én avhengig av behovet.

Slik tabell 13 viser, er ledig barnehagekapasitet i Bjugn i dag lik null og allerede i 2014 vil man ha for få barnehageplasser i forhold til behovet. Men ved ferdigstilling av ny barnehage i 2015, vil man ha betydelig kapasitet i Bjugn frem til 2017 i det mest optimistiske perspektivet. Dersom vi legger det sannsynlige befolkningsutviklingsperspektivet til grunn vil man ikke møte behov for økt kapasitet før i 2019. I det mest pessimistiske perspektivet kan man anta at det blir behov for økt barnehagekapasitet først i 2022.

Bjugn Kommune bør være forberedt på økt behov for barnehagekapasitet i 2019, jamfør det sannsynlige perspektivet, men dersom veksten kommer slik det er anslått i det optimistiske perspektivet, vil behovet komme allerede i 2017.

Figur 20 Behov og barnehageplasser Bjugn

Barnehagekapasiteten er tilfredsstillende dekket i Bjugn kommune både på kort sikt og i de nærmeste årene, med den vedtatte utvidelsen med tre nye avdelinger. Det er ledig kapasitet på Ørlandet til å dekke en vekst et par år, og om vi tillater oss å se de to kommunene under ett så er det mulig å kompensere for de manglende plassene i Bjugn i 2014 med kapasitet i Ørland. Samlet sett bør kommunene være forberedt på økt behov allerede i 2016/2017. Som en konsekvens av det økte barnehagebehovet kan det også oppstå utfordringer knyttet til rekruttering av tilstrekkelig kompetanse på barn og barnehage.

4.3 Skoler

4.3.1 Ørland Kommune

Kommunen har to barneskoler for 1.–7. trinn (Hårberg og Opphaug), og en ungdomsskole for 8.–10. trinn (Ørland ungdomsskole).

Tabell 14 gir oversikt over antall ansatte og elever i nåværende situasjon. Dernest gir tabellen oversikt over det som er skolenes kapasitet slik den er pr i dag.

Tabell 14 Grunnskoler Ørland (barne- og ungdomsskoler, spesialskoler)

Nr.	Navn på skole	Årsverk ansatte	Elever 1 – 7 trinn	Elever 8 – 10 trinn	Kapasitet	Ledig kapasitet
1	Ørland Ungdomsskole	24		216	240	24
2	Hårberg skole	21,5	242		260	18
3	Opphaug skole	18,5	170		230	60
	Sum	64	412	216	730	102

4.3.2 Bjugn Kommune

Skolestrukturen og fordelingen på antall elever i Bjugn kommune er presentert i tabell 15.

Tabell 15 Grunnskoler Bjugn (barne- og ungdomsskoler, spesialskoler)

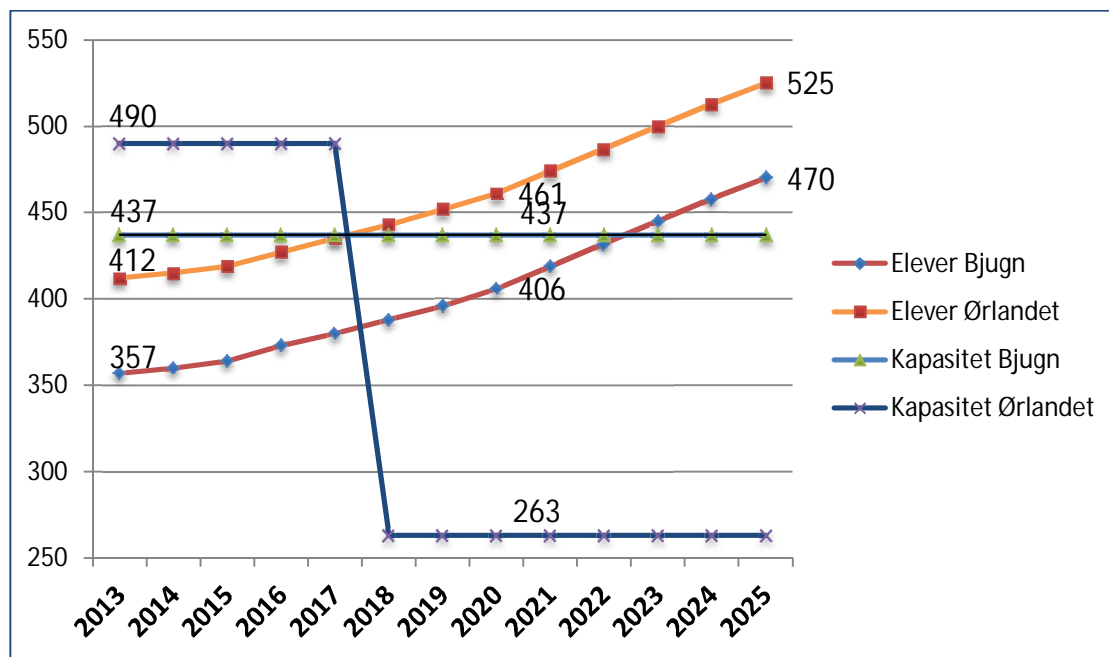
Nr.	Navn på skole	Årsverk ansatte	Elever 1 – 7 trinn	Elever 8 – 10 trinn	Kapasitet	Ledig kapasitet
1	Botngård skole	*40,36	252	143	445	50
2	Vallersund oppvekstsenter	*11,5	62	33	110	15
3	Fagerenget skole	*5,01	43	0	93	50
	Sum	57	357	176	648	115
4	Stranda	Ansvar for grunnskoleopplæring for voksne samt norsk og samfunnskunnskap for innvandrere				

*Årsverk ansatte er her sum årsverk undervisningspersonale.

Alle tall på skole er GSI-tall² pr. 01.10.12

Alle skolene i Bjugn har ledig kapasitet. Botngård skole har plass til ytterligere 50 elever, noe avhengig av klassetrinn. Vallersund oppvekstsenter har minst 15 ledige elevplasser, mens Fagerenget har betydelig ledig kapasitet med plass til ytterligere 50 elever på barnetrinnet.

² Grunnskolens informasjonssystem

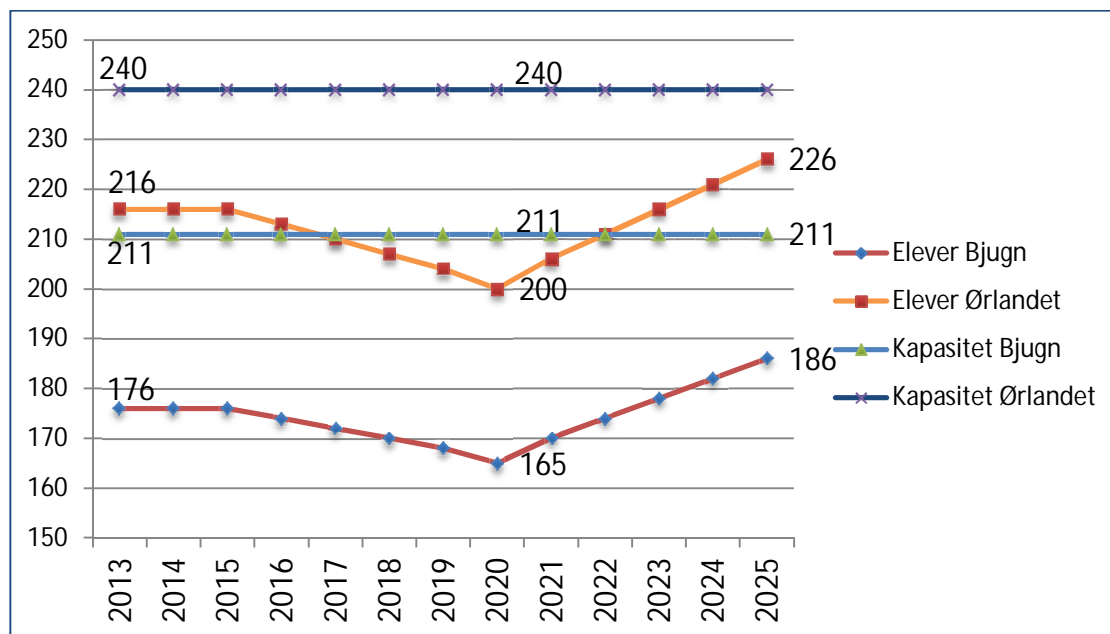

Figur 21 Elevtallsutvikling 1. – 7. trinn

Det er god kapasitet til å møte vekst innen skolesektoren både i Ørland og Bjugn, men det er en utfordring knyttet til Hårberg skole som ligger rett ved porten til flystasjonen og som vil være utsatt for en betydelig støyproblematikk. Basert på våre data har vi valgt å konkludere med at Hårberg skole ikke vil være egnet for undervisning og at det er behov for investeringer i en ny skole. I utgangspunktet åpner dette muligheten for en diskusjon omkring en ny skole på barnetrinnet, men det vil være fornuftig med en samlet debatt om den totale skolesituasjonen på barne- og ungdomstrinnet. For å ha et solid fremtidig perspektiv på dette bør man også skjele til den totale skolesituasjonen både i Ørland og Bjugn.

Isolert sett vil Bjugn nå sin kapasitet i 2021 på barnetrinnet, mens dette vil skje i 2017 i Ørland ved en nedleggelse av Hårberg skole (se figur 21).

Når vi ser på kapasiteten på ungdomstrinnet, er den god i begge kommunene og man vil ikke møte kapasitetsutfordringer i den angitte perioden (Se figur 22).

Figur 22 Elevtallsutvikling 8. – 10. trinn

Bjugn kommunen gjennomfører en strukturdiskusjon for skolesektoren og det legges opp til at ny skolestruktur skal vedtas i april 2013. Det er forventet at den nye strukturen skal være bedre tilpasset det framtidige elevgrunnet i kommunen.

4.4 Helse, omsorgstjenester og sosiale tjenester.

4.4.1 Legetjenesten

Ørland kommune har legedekning med 6 fastleger og 1 turnuslege. Ved Bjugn Legekonsultasjon jobber 4 fastleger og en turnuslege. I tillegg er det 4,3 hjelpestillinger. Det er stor aktivitet ved legesenteret, med et tett samarbeid med spesialistpoliklinikken, Fosen helse og St. Olavs hospital.

Datainnsamlingen viser et behov for to nye legestillinger i kommunene i løpet av fjerde kvartal 2014. Et helt avgjørende punkt for den videre utviklingen av helsetjenesten i regionen vil være hvorvidt man integrerer den sivile og den militære helsetjenesten.

4.4.2 Barn og familie

Helsestasjon med jordmor

Ørland har 3,5 årsverk helsesøster, 0,4 årsverk jordmor og 0,5 årsverk jordmor i følge- og beredskapstjeneste. Bjugn har en helsestasjon for barn med 3,6 årsverk og 5 ansatte inkludert jordmor med 60 % stilling. Datainnsamlingen viser et behov for 2 nye helsesøsterstillinger i kommunene i løpet av fjerde kvartal 2014.

Bjugn kommune har også en helsestasjon for ungdom som er knyttet til skolehelsetjenesten ved Fosen Videregående skole.

Psykisk helsearbeid

Ørland har 2 årsverk psykiatrisk sykepleiere og i Bjugn har 3 ansatte personer innen psykisk helsevern. Det signaliseres økt behov i forbindelse med etablering av kampflybasen.

Fysioterapitjenesten

Ørland kommune har 1,6 årsverk fysioterapeut. I tillegg er det 2,6 private stillinger ved Ørland fysioterapi. Det er også 1 årsverk ergoterapeut (aktivisering/dagsenter). Bjugn kommune har 2 årsverk innen fysioterapi i tillegg er det private med driftstilskudd; 3, 65 årsverk (50+75+80+80+80) og private uten driftstilskudd, inkl. manuellterapeut: 2 terapeuter.

Det påpekes at dette antas å være for knappe ressurser til å imøtekomme samhandlingsreformens føringer med tidlig utskriving og tidlig forebygging.

Avlastningsboliger for barn

Tilbudet ved avlastningsboligen har vært økende de siste 5 årene. Fra 3 barn til 12 barn som nå mottar tjenester i avlastningsboligen.

Barnevern

Fosen Barneverntjeneste ble etablert 01.03.12 som en barnevernsordning for kommunene Osen, Roan, Åfjord, Ørland, Bjugn, Leksvik og Rissa. Rissa er vertskommune for ordningen og utøver arbeidsgiverfunksjonen for de ansatte og har ansvaret for administrative støtteordninger. Saksbehandlerne har kontor i sine tidligere respektive kommuner.

For helsetjenestene er det viktig å understreke at andre kommuner som har vært gjennom slike store utbygginger er helt klare i sine råd; sørg for å bygge ut en tilstrekkelig helse og sosialtjeneste. Det virker som at kommunen er bevisst på dette viktige punktet og er klar til å ta grep. Samtidig understrekes det at det er betydelige behov hva angår barn og unges psykiske helse og behov for å jobbe mer med forebygging fremfor behandling.

Omsorgstjenestene:

De eldste aldersgruppene er de største brukerne av omsorgstjenester. De generelle utfordringene er velkjente: Det blir flere eldre, og flere i de eldste aldersgruppene. Selv om helsetilstanden gjør at flere venter lengre før de trenger heltids omsorg, er det likevel forventet et betydelig press i sektoren på å frembringe nye løsninger.

Her har vi tatt utgangspunkt i dagens bruk av omsorgstjenester: sykehjemsplasser, beboere i bolig disponert til pleie- og omsorgsformål, og mottak av hjemmesykepleie og/eller praktisk bistand, fordelt på alle aldersgrupper, i hver av de to kommunene. "Tunge brukere" er slike som mottar minst et ukesverk per uke i minst ti sammenhengende uker. Deretter har vi beregnet omfanget av disse tjenestene i årene fremover gitt det mest sannsynlige scenariet for befolkningsutvikling, og gitt dagens forekomst av bruken av de respektive tjenestene i hver aldersgruppe. For sykehjemsplasser har vi brukt utviklingen i aldersgruppen 80+ som dimensjonerende faktor. Vi har også forutsatt at befolkningsutviklingen i de to kommunene er lik. Beregningene er oppsummert i Tabell 16, sammenlagt over alle aldersgrupper.

Tabell 16 Forventet etterspørsel etter omsorgstjenester

	2012	2020	2025	2030
Bjugn				
Sykehjemsplasser	20	23	28	33
Omsorgsboliger	72	79	82	85
Brukere hjemmesykepleie/praktisk	275	301	314	324
Herav tunge brukere	11	12	13	13
Ørland				
Sykehjemsplasser	44	50	62	72
Omsorgsboliger	50	55	57	59
Brukere hjemmesykepleie/praktisk	195	213	223	230
Herav tunge brukere				

De to kommunene i utgangspunktet har noenlunde like befolkninger, men ser vi at behovet er løst forskjellig.

I Bjugn er kapasiteten i både sykehjem og omsorgsboliger fullt utnyttet. Det er da mulig at også dagens bruk er lavere enn behovet, og i så fall er også behovene fremover for lavt stipulert.

Ørland har oppgitt tall som tilsvarer at kapasiteten for aldersgruppen 80+ på institusjon er ca. 80 prosent utnyttet. Dersom dette også er kapasitetsutnyttelsen totalt, betyr det en total kapasitet på 55, som i dette scenariet vil bli fullt belagt i 2023.

Samlet sett viser dette en vesentlig økning av eldre som potensielt har behov for ulike omsorgstjenester. Dagens tjenester har ikke tilstrekkelig kapasitet til å dekke disse behovene.

Det er behov for endringer i denne tjenesten som medfører at flere eldre kan bo lengre hjemme. På dette området vil en anbefale at kommunene prioriterer både utvikling av nye løsninger, og samhandler med parter som kan bidra både fra privat sektor, og fra frivillighetssektoren på måter som gir gjensidig gevinst.

4.4.3 Samlet vurdering

Kommunen har god kapasitet på helseområdet, dels ved egne ressurser og dels ved samarbeid med andre nabokommuner. Det er tatt høyde for behov for nyansettelser av leger og helsesøstre.

Kapasiteten bør likevel løpende vurderes på områder som psykisk helsevern og sosiale tjenester. Spesielt gjelder dette i byggefasen og i etableringsfasen av den nye basen. Erfaringer fra andre lignende omstillingskommuner tilsier klart behov for styrking av de sosiale tjenestene.

Det påpekes at opphøret av beordringssystemet kan resultere i en økning i andel eldre i årene som kommer i motsetning til hva man har vært vant til i regionen. Dette kombinert med veteranproblematikk kan forventes å kreve økt kapasitet og mer spesialisert kapasitet. Et samarbeid med forsvaret på langtidsoppfølging av veteraner bør prioriteres.

Etter 2020 vil det komme en vekst i antall eldre som vil stille nye krav til ytelser for å kunne bo lengre hjemme. Kommunen bør være i forkant av når veksten kommer og utvikle nye løsninger som er mindre belastende på kommunen enn løsningene i dag ved samhandling med private aktører og med frivillig sektor.

4.5 Stab, støtte og forvaltning

4.5.1 Veg, vann, avløp

Det er et økende behov for klargjøring av tomter som vil omfatte kommunale oppgaver innen veg, vann og avløp.

Et kritisk punkt som det for vår del er utfordrende å svare på er det fremtidige vannforbruket på kampflybasen og hvorvidt basen selv vil sørge for egen vannforsyning og eventuelt deponi. Situasjonen for Ørland i dag er at kommunen har et forbruk på 48 l/sek, mens det er en kapasitet på 58 l/sek. Dette tar høyde for ca. 20 % vekst. Et usikkerhetsmoment her er mer vannkrevende vaskeprosesser for F-35 flyene enn hva tilfellet er for F-16. Dette må avklares nærmere.

Innenfor avløp er man i gang med prosjekter for å skille regnvann og avløpsvann i Ørland. Dette vil bedre renskapasiteten vesentlig og ivareta avløps situasjonen på sikt.

Hovedvegnettet i regionen forvaltes av Fylkeskommunen. Samtidig er Fosenkommunene gått sammen om utbyggingsprosjektet "Ei tim' te' by'n – Fosenvegene" – som er et bomvegprosjekt for hele Fosenregionen. Kommunenes ansvar for å ivareta nødvendige utbedringer av hovedvegnettet ligger derfor på det interessepolitiske arbeidet i kommunene. Det kommunale vegnettet er stedvis opprustet – men krever etter all sannsynlighet ytterligere utbedringer og nye utbygginger.

4.5.2 Renovasjon

Fosen renovasjon er ventet å dekke behovet for renovasjonstjenester. Mottakskapasiteten dekkes ved at avfall transporteres til Trondheim.

4.5.3 Fosen Brann og redningstjeneste

Brannordningen er fra 1998 og det er behov for en revisjon og oppdatering. Fosen brann og redningstjeneste planlegger utarbeidelse av en risiko og sårbarhetsanalyse (ROS analyse) og det er allerede kjøpt inn en ny brannbil. Det er et godt samarbeider med ØHF og man har i tillegg redningsbil som Forsvaret drifter. Det er ikke store bekymringer knyttet til utfordringer innenfor ØHF-gjerdet. Men det er større grunn til å minne om at følgende av økt urbanisering og utvikling i næringslivet, gjerne med større og mer komplekse bygg, økt mobilitet og mer trafikk etc. vil kunne gi økt behov for brann og redningstjeneste.

4.5.4 Sosiale tjenester inkludert NAV og barne- og familietjenester

Kommunene har noe tilgjengelig kapasitet på dette tjenesteområdet, men erfaringsmessig er dette et område som vil bli utsatt for press og økt behov i utbyggingsprosessen. I tillegg er utenlandsk personell og arbeidere et viktig aspekt som bør utredes nærmere. Økt aktivitet og sesong aktiviteter kan gi økt belastning på NAV i regionen.

4.5.5 Kulturtjenester

Kulturtjenestene i Bjugn og Ørland har stor kapasitet og vekst oppfattes som positivt for disse tjenestene. Frivillighetssektoren er svært aktiv og har representere også en ledig kapasitet. Innenfor idrettsområdet har en kapasitet som kan møte fremtidige behov. Det er likevel behov for en ny hall til ballidrett, og idrettshall i tilknytning til kampflybasen er et aktuelt tema.

4.5.6 Stabs- og støttefunksjoner

Det er begrenset kapasitet på økonomifunksjonen med bare én person (1 årsverk), mens på området personal er det tilfredsstillende kapasitet. Innenfor IKT – tjenestene er det også tilfredsstillende kapasitet.

Det er likevel innenfor stabs- og støttefunksjonene en regner med å få flaskehals i forbindelse med mange aktiviteter og prosjekter som krever ekstra kapasitet og kompetanse (fleksibilitet) etterhvert som nye oppgaver skal løses.

Det er dermed behov for en styrking av stabs- og støttetjenester i kommunene. Dette omfatter ressurser som skal dekke økt kapasitetsbehov og kompetanser som kommunen har begrensninger på i dag. Det omfatter både driftsoppgaver som økonomi, men også behov knyttet til forvaltningsoppgaver som kommer som følge av utfordringer i forbindelse med kampflybasen, og som helst må gjennomføres som prosjekter med kompetanse innen prosjektledelse.

Det økte behovet kan dels dekkes uten å ansette personell i kommunene, ved at det leies inn personell med ulike kompetanser. På denne måten kan det bygges en fleksibel ressurs som kan dekke fremtidens til dels ukjente behov.

4.5.7 Forvaltningsoppgaver

Det er begrenset kapasitet på byggesaksområdet. Allerede i dag dekkes behovet dels ved å leie inn personell. Det er store utfordringer som kommer på planleggingsområdet. Disse oppgavene har ikke kommunene kapasitet til å løse i dag. Kapasitetsmangelen gjør at dette vil forplante seg til driftssiden i kommunen.

Kapasitet på planlegging og prosjektgjennomføring kan forsterkes gjennom innleie, og dermed sikre fleksibilitet og riktig kompetanse.

4.6 Oppsummering

Barnehagene

Det er pr i dag tilstrekkelig barnehagekapasitet i Ørland tilsvarende 277 plasser. 256 plasser er pr i dag belagt noe som gir en ledig kapasitet på 21 plasser. Om en legger det mest sannsynlige befolkningsanslaget til grunn, bør Ørland kommune bør være forberedt på å øke barnehagekapasiteten fra 2016.

I Bjugn er det i dag ikke ledig kapasitet i barnehagene. Kommunen har allerede vedtatt bygging av 3 nye avdelinger, som kan stå klar i løpet av 2014. Dersom en legger det sannsynlige befolkningsutviklingsperspektivet til grunn vil man ikke møte behov for økt kapasitet før i 2019.

Grunnskolene

Det er pr i dag god kapasitet til å møte vekst innen skolesektoren i både Ørland og Bjugn. Ørland har likevel en betydelig utfordring knyttet til Hårberg skole. Skolen ligger rett ved porten til flystasjonen og vil være utsatt for betydelig flystøy. Vi anser derfor at Hårberg skole ikke vil være egnet for undervisning og at det er behov for investering i en ny skole.

Bjugn vil overskride sin kapasitet på barnetrinnet i 2021, mens Ørland vil overskride kapasiteten allerede i 2017 ved en nedleggelse av Hårberg. For ungdomstrinnet vil man ikke møte kapasitetsutfordringer i den angitte perioden.

Omsorgstjenestene

Det er betydelige behov innen denne sektoren, særlig fra 2020 og de neste 10 årene - uavhengig av kampflybasen. Prognosene viser at det vil komme en vekst i gruppen 75 – 79 år på 120 personer allerede i 2020, som bidrar til en vekst i aldersgruppen 80 – 89 år med 176 personer i 2025.

Tjenesten drives i dag ulikt i de to kommunene i forhold til fordeling av institusjonsplasser og hjemmebaserte tjenester. Det synes likevel sannsynlig at kapasiteten overskrides før i 2020.

Framover er det behov for endringer i denne tjenesten som medfører at flere eldre kan bo lenger hjemme. På dette området vil en anbefale at kommunene prioriterer både utvikling av nye løsninger, og samhandler med parter som kan bidra både fra privat sektor og fra frivillighetssektoren på måter som gir gjensidig gevinst.

Legetjenestene

Datainnsamlingen viser et behov for 2 nye legestillinger i kommunene i løpet av 2014. Et helt avgjørende punkt for den videre utviklingen av helsetjenesten i regionen vil være hvorvidt man integrerer den sivile og den militære helsetjenesten.

Barn og familietjenestene

Erfaringer fra andre lignende omstillingskommuner tilsier klart behov for styrking av disse tjenestene. Datainnsamlingen viser behov for 2 nye helsesøsterstillinger i kommunene i løpet av 2014.

Det signaliseres nye behov innen psykiatriske sykepleiere i forbindelse med etablering av kampflybasen, uten at dette kan tallfestes nå.

For fysioterapitjenestene påpekes det i forbindelse med datainnsamlingen at dagens kapasitet antas å være for knapp til å imøtekomme samhandlingsreformens føringer med tidlig utskrivning og tidlig forebygging.

Stab, støtte og forvaltning

Innenfor Stabs- og støttefunksjonene vil en kunne få flaskehalser i forbindelse med mange aktiviteter og prosjekter som krever ekstra kapasitet og kompetanse – og ikke minst fleksibilitet - etterhvert som nye oppgaver skal løses. Det er i dag begrenset kapasitet på byggesaksområdet og behovet dekkes dels ved å leie inn personell. Kommunene har i tillegg utfordringer knyttet til det å rekruttere kompetent personell.

Det vil på kort sikt være behov for styrking av stabs- og støttetjenestene i kommunene. Dette omfatter ressurser som skal dekke økt kapasitetsbehov og kompetanser som kommunen har begrensninger på i dag. Det omfatter både driftsoppgaver som økonomi, kommunal planlegging og tekniske tjenester – og nødvendige utviklingsoppgaver. Kommunene vil i årene framover utfordres i forbindelse med deltakelse i ulike utviklingsaktiviteter. Disse organiseres ofte som prosjekter som stiller krav til kompetanse innen prosjektledelse.

Kommunene må vurdere om behovene framover dels kan dekkes uten å ansette personell, men ved at det leies inn personell med ulik kompetanse. Dette kan bidra til en mer fleksibel ressursituasjon som tilpasses det som i dag er ukjente behov.

5. AREALBEHOV

5.1 Befolkning - boliger

Den demografiske analysen i kapittel 3 konkluderer med et nedre scenario på 418 nye stillinger på basen, et øvre scenario på 650 og et mer sannsynlig på 518 stillinger på basen. Dette vil bidra til en befolkningsvekst som sammen med en naturlig vekst i området vil utgjøre ca. 2000 nye innbyggere i 2030, fra 9 700 til 11 700.

Det vil bli økning i alle aldersgrupper, men de gruppene som forventes å øke mest er barn i grunnskolealder, arbeidsdyktige i alderen 30 – 40 år og eldre over 70 år.

I tillegg til de direkte og indirekte følgene av etableringen av kampflybasen, vil forhold som basens arealbehov og støy fortrenge og føre til behov for flytting av beboere og virksomheter.

5.1.1 Flyttemønster og etableringer

Det antas at erfaringene fra andre deler av landet også kan legges til grunn for vurdering om hvilke alderskategorier som flytter i Ørland/Bjugn-området

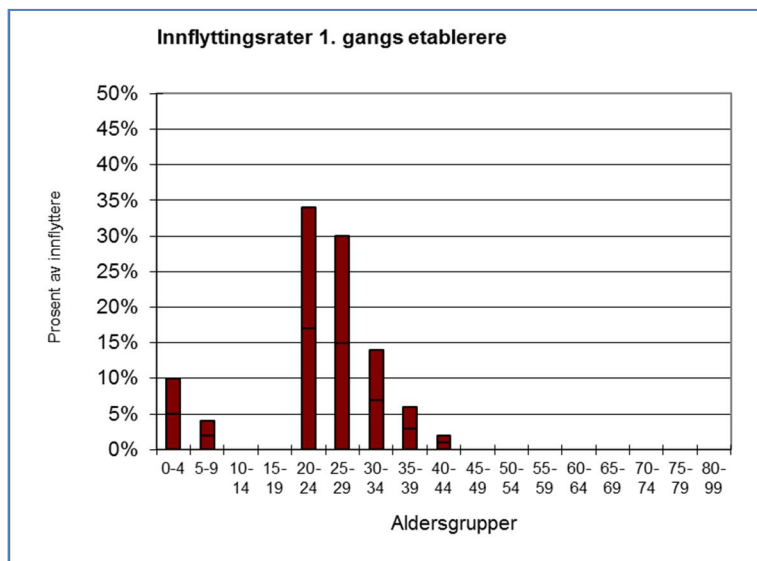
Diagrammene nedenfor oppsummerer erfaringer og undersøkelser gjort under arbeid med befolkningsprognoser i flere Akershus-kommuner de siste 15 årene. Bl.a. er det registrert innflyttere i nylig utbygde felt og utbyggingsprosjekter i Skedsmo, Ås og Frogn. [25]

Det har vist seg nyttig å dele inn innflyttergruppen i fire kategorier, etter hvilken fase de er i flyttekjeden. Dette er naturligvis en forenkling, men kan hjelpe til med å bedømme hvem som flytter. Resultatet av en slik vurdering er som regel at et utbyggingsprosjekt vil ha en miks av innflyttere fra flere grupper.

For å vurdere hvem som flytter inn i et konkret boligprosjekt er det ikke tilstrekkelig å vite hva slags boligtype og størrelse som skal bygges. Vi må også ta i betraktning standard og prisnivå, samt beliggenhet. Sammen med andre samfunnsmessige forhold blir dette en markedsvurdering.

Kategori 1 – Førstegangsetablererne

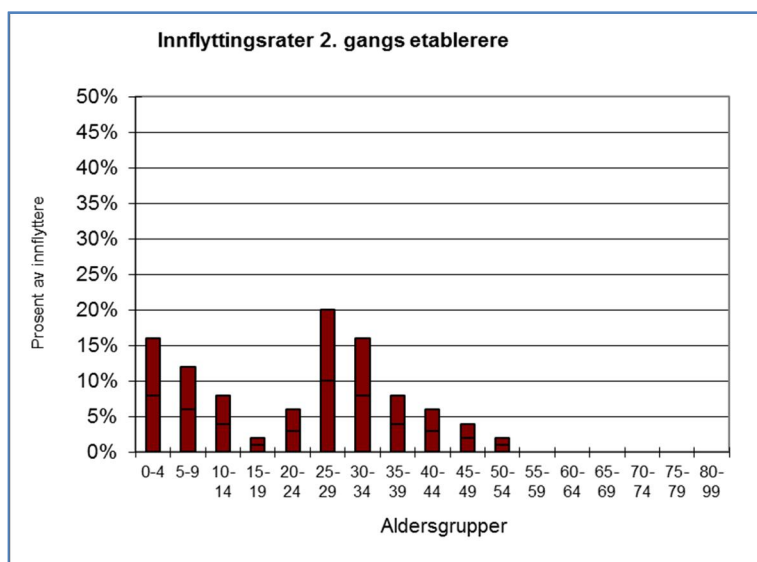
Den første kategorien innflyttere består av unge, enslige og par, noen av dem med små barn. Familiestørrelsen er gjennomsnittlig på 1,5 personer. Disse flytter gjerne inn i små leiligheter med lav standard (typisk linoleum og gipsplater). Prisen er gjerne lav og beliggenheten kan være lite sentral.

Figur 23 Innflyttingsrater Førstegangsetablerere

Kategori 2 – Andregangsetablerere

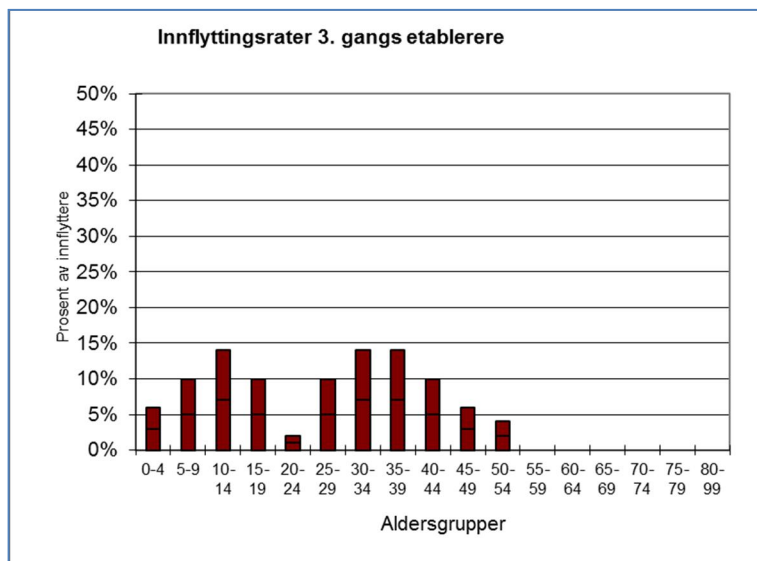
Den neste flyttekategorien er andregangsetablerere (andre generasjons innflyttere). Det er unge familier med barn, noen av dem med flere små barn. Familiestørrelsen er gjennomsnittlig på 2,5 personer. Disse flytter gjerne inn i delte boliger (horisontaldelt eller vertikaldelt, rekkehus, kjedehus), men noen også i eneboliger. Innslaget av eneboliger i denne gruppen øker med avstanden fra sentrum og reduseres med økende prisnivå i boligmarkedet.

Figur 24 Innflyttingsrater Andregangsetablerere

Kategori 3 - Tredjegangsetablererne

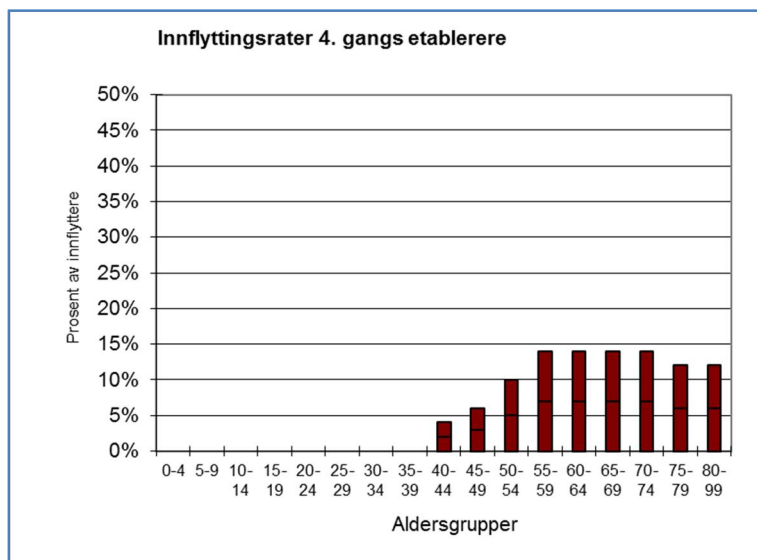
Den typiske eneboligetableringen finner vi i tredjegangsetablererne (tredje generasjons innflyttere). Dette er typisk en familie med flere barn, en eller to av dem er kanskje tenåringer. Familiestørrelsen er gjennomsnittlig på 3,5 personer.

Figur 25 Innflyttingsrater Tredjegangsetablerere

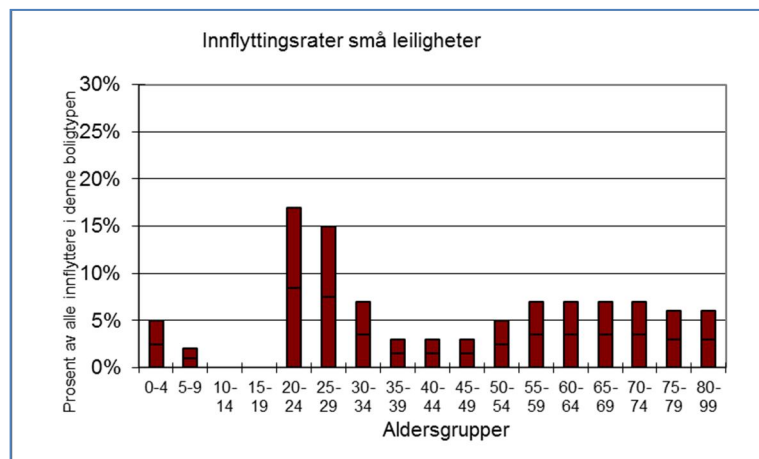
Kategori 4 – fjerdegangsetablererne

Fjerdegangsetablererne (fjerde generasjons innflyttere) er de som etter et langt liv finner seg en lettstelt, gjerne sentralt beliggende, leilighet. Kanskje er de blitt enslige eller de rår ikke med stor enebolig med stor hage. Innenfor denne kategorien kommer også de som flytter inn i kommunale omsorgsboliger. Familiestørrelsen er gjennomsnittlig på 1,3 personer.

Figur 26 Innflyttingsrater Fjerdegangsetablerere

Dersom vi med dette som utgangspunkt skiller ut aldersgrupper som etterspør små/mindre leiligheter, tas snittet av kategori 1 og kategori 4.

Figur 27 Innflyttingsrater Små leiligheter

Som det framgår av figur 27, vil andelen innflyttere i mindre leiligheter være størst blant førstegangsetablererne. Aldersspennet 20-30 år utgjør ca. 35-40 %, mens øvrige grupper, fra 50 år og oppover fordeler seg relativt jevnt, og utgjør i alt ca. 45 %.

Førstegangsetablererne fokuserer på etableringskostnader og ønsker rimelige boliger, mens eldre ønsker mindre leiligheter i sentrale områder.

5.1.2 Befolkningsutviklingen i Ørland/Bjugn

Den demografiske analysen tar utgangspunkt i dagens befolkning i området og prognoserer tre scenarier med lav, middels og høy vekst. De tre scenariene har de samme trendene, men i ulik styrke. Dette innebærer at selv om vi i det følgende fokuserer på en sannsynlig vekst, vil behovet øke ytterligere på samme områder dersom en velger å legge til grunn en høyere vekst.

Her ser en at de første årene under og etter etableringen av kampflybasen blir en sterk økning i de yngre årsklasser. Denne avtar så i perioden 2022-2030. Den sterkeste veksten isolert sett gjennom hele perioden synes å komme i gruppa 30-39 år. En vil også få en kraftig vekst gjennom hele perioden fram mot 2030 i gruppa 60-100 år, blant fjerdegangsetablererne.

Det er tidligere vist en kategorisering av aldersgrupper, etableringssituasjon og deres preferanser i forhold til boligtyper.

Sammenholdes flytte- og etableringsmønsteret med antatt befolkningsutvikling vil Ørland og Bjugn stå overfor en større etterspørsel på leiligheter/mindre enheter enn eneboliger, til tross for at en del av befolkningsveksten kommer i grupper av typiske andre- og tredjegangsetablerere, som har leilighet/hus å selge når de flytter til området.

Et annet forhold er den interne flyttingen som vil komme på grunn av flystøyproblematikk.

5.1.3 Behov for boliger

Arbeidstakere som bosetter seg som følge av baseutbyggingen er i alderen 20-40 år, dvs. i hovedsak i kategori 1, som førstegangsetablerere og i kategori 2 som andregangsetablerere.

Pendlergruppen antas i hovedsak å utgjøre den voksne og eldre del av sysselsettingen. Dersom en ønsker å redusere pendlingen vil dette være tilflyttere i kategori 2 og 3. Det antas at nytilflytting av personer i kategori 4 vil være beskjeden.

Den samlede veksten antas imidlertid å fordele seg som i tabell 17.

Tabell 17 Antatt etterspørsel etter boliger

	Hvor mange boliger bygges i hver kategori?				
	1	2	3	4	SUM
Flyttegenerasjoner (1-4)					
Boligbygging i hver gruppe	130	292	270	100	792
Familiestørrelse i hver gruppe	1,5	2,5	3,5	1,3	
SUM personer	195	730	945	130	2000
Gjennomsnittlig familiestørrelse					2,53

Samlet boligbehov sett i forhold til befolkningsveksten blir ca. 790 boliger.

Støytematikken vil være en utfordring og utløse intern flytting i kommunen. Foreløpige vurderinger av innendørs lydnivå og antall bygninger med behov for støyreducerende tiltak og innløsning, er dermed vurdert ut fra krav til innendørs gjennomsnittlig lydnivå på 35 dB som legges til grunn for eldre bebyggelse. Med dette som utgangspunkt er det antatt behov for innløsning av 110 boliger og tiltak på rundt 80 boliger. Av de 110 boligene som må innløses er det 37 gårdsbruk.

Figur 28 Støysoner og boligområder i Ørland

Berørte boliger og gårdsbruk er etablert i området over lang tid. Befolkningen de 110 boligene representerer vil en anta har dype røtter i området og en antar at flytting i stor grad vil være «mot ens vilje». De bor i landlige omgivelser i store landskapsrom og dette synes naturlig å være en preferanse også når en må etablere seg på nytt. De som driver gårdsbruk og som fortsatt skal det, selv etter en flytting vil en anta har klare preferanser på nytt bosted med store nok utearealer.

Imidlertid er dette også en anledning til å revurdere sin boform for de som kan eller vil det. En må derfor også kunne anta at blant de som ikke driver gårdsbruk og som er i gruppen over 50 år, vil en stor del kunne ha preferanse for en sentrumsnær leilighetsform.

Vi anslår at det er en deling av befolkningsgruppen blant berørte eneboliger i kategori 3 og kategori 4. Vi legger derfor følgende resonnement til grunn for lokalbefolkning som kan tenkes å måtte flytte:

Tabell 18 Anslag over flyttebehov

Utgangspunkt	Enheter	Personer i familien	Befolkning	Mulig boligpreferanse
Gårdsbruk	37	3,5	130	3
Eneboliger	35	2,5	88	3
Eneboliger	38	1,3	50	4

Som det framgår av tabell 19 vil etterspørsel etter boliger bli i størrelsesorden 900 når man tar hensyn til de som må flytte.

Tabell 19 Antatt etterspørsel etter boliger inkludert flytting fra rød sone

	Hvor mange boliger bygges i hver kategori?				
	1	2	3	4	SUM
Flyttegenerasjoner (1-4)					
Boligbygging i hver gruppe	130	292	342	138	902
Familiestørrelse i hver gruppe	1,5	2,5	3,5	1,3	
SUM personer	195	730	1197	179	2301
Gjennomsnittlig familiestørrelse					2,55

5.2 Boligareal

Vanlige mål på boligtetthet kan være:

- Frittliggende enebolig: Opptil 1,2 bolig pr daa
- Kjedehus: Opptil 2,0 bolig pr daa
- Rekkehus: Opptil 3,0 bolig pr daa
- Lavblokk: Opptil 4,0 bolig pr daa

Det er ikke mulig å oppnå høyere tetthet enn ca. 3,5 bol./daa, uansett etasjetall, uten et større eller mindre innslag av kjellerparkering. Trondheim sentrumsområder har for eksempel en utnyttelse på 10 boliger/daa. I kupert terreng må det regnes lavere, f.eks. 80 % av disse maks-tallene, fordi arealer går vekk i skråninger og/eller større veglengder.

Ser man på tabellen for etterspurte boligtyper inkludert de som må flytte på grunn av støyproblematikk (tabell 19) er det mulig å estimere et omtrentlig areal som bør settes av til boligbygging. 342 eneboligtomter (kategori 3) tilsvarer 285 daa med 1,2 boliger/daa. Leiligheter i

kategori 1 og 4 trengs det 268 av, noe som tilsvarer 89 daa om man legger til grunn lavblokker med 3 boliger pr daa. Resterende 292 rekkehus/leiligheter trenger 117 daa med 2,5 boliger pr daa innregnet. Samlet vil det trengs ca. 500 daa for å dekke et estimert boligbehov på 900 boenheter.

5.3 Næringsareal

Den demografiske veksten har vurdert effekten på regionalt og lokalt næringsliv. Vurderingen er knyttet til effekten av kampflybasen og angir ikke effekter av evt. andre satsinger eller smitteeffekter.

Det regnes med økte overnattingsdøgn på 90000 blant besøkende og vernepliktige på basen, stigende fra 10000 i 2014 til 90000 i 2030. De direkte virkningene knyttet til overnatting ansees som beskjedne for det sivile samfunn i Ørland/Bjugn.

Det forventes en sysselsettingsvirkning innenfor varehandel, hotell/restaurant og andre tjenester. Fordelingen antas å være 40 % på varehandel, 40 % hotell og restaurant og 20 % andre tjenester. Dette er næringer som gjerne ligger sentralt til og kan knyttes til annen arealbruk, som for eksempel boliger. Disse vil i liten grad ha arealbehov ut over det som kan planlegges inn som del av sentrumsutvikling. Noen handelsnæringer, som for eksempel i byggenæringen vil kunne ha behov for egen og relativt stor tomt. Dette kan det tas høyde for ved en etablering av store nok næringsarealer som må kunne betjenes med bil.

I bygg og anleggssektoren er det i dag ca. 400 årsverk. Det antas at dette øker med 100 årsverk fra 2014 til 2020, for deretter å avta til 50. Ca. 30 % av disse vil være fra lokalt næringsliv. Arbeidsplassene vil være på anlegg, men bedriftene vil ha kontor og lagerbehov. Slike vil kunne lokaliseres som del av større næringsarealer.

Bjugn har ut fra dette god kapasitet på allerede planlagte næringsarealer. Ørland har en utfordring i å finne attraktive næringsområder for bilbasert handel og bygg/anlegg, særlig også dersom Brekstad sentrum skal transformeres og flytte noen av næringsaktørene i tillegg.

5.4 Offentlig areal

I kapittel 4 er det gjort rede for utfordringene knyttet til offentlig virksomhet. Hva som blir de arealmessige konsekvensene av behovene er i stor grad avhengig av hvordan kommunene innretter sine virksomheter, særlig gjelder dette innenfor helse- og omsorg.

5.4.1 Barnehager

Befolkningsprognosene (figur 17 og 18 i kap 3) viser økning av barn i barnehage og skolepliktig alder. Dagens kapasitet i barnehagen dekker ikke denne veksten. Veksten vil komme i begge kommunene og det synes naturlig at det vil utløse behov for flere etableringer.

I Ørland er det i dag 289 barnehageplasser, og en ledig kapasitet på 21 plasser. Befolkningsprognosene tilsier et behov på 354 til 490 plasser i 2030. Det sannsynlige behovet vil være 410.

Kapasiteten i Ørland antas å passeres i 2016. Dersom de optimistiske prognosene slår til, passeres kapasiteten allerede i 2015.

I Bjugn er kapasiteten 340. Prognosene tilsier et behov på 370 til 491 plasser i 2030, hvor 420 ansees som sannsynlig.

Kapasiteten i Bjugn passerer i 2019, men allerede i 2017 med det optimistiske anslaget.

Hvor mange barnehager og hvor de skal lokaliseres er avhengig av kommunenes innretning i spørsmålet om sentrale eller desentrale løsninger. Det oppfattes generelt som positivt om barnehagene lokaliseres i nærhet til boområdene. Barnehagetematikken vil ut fra dette være et av flere viktige tema i kommuneplanleggingen.

5.4.2 Skoler

I Ørland har en i dag 490 elever på barneskolen. I 2025 vil behovet være 525. Hårberg skole ligger i støyuutsatt sone og må flyttes. Det vil i praksis si at det må bygges en ny barneskole i Ørland. Ny skole bør dimensjoneres for å ta denne veksten.

I Bjugn synes barneskolene å ha en samlet god nok kapasitet til 2021. En må imidlertid være innstilt på skoleskysordninger dersom befolkningsveksten kommer skjevt i forhold til skolenes lokalisering. Etter 2021 vil det være behov for å øke kapasiteten.

En sannsynlig løsning vil være utvidelse av en av de eksisterende skolene.

I perioden fram til 2025 vil det ikke være behov for ny eller utvidelse av ungdomsskolen i verken Ørland eller Bjugn.

5.4.3 Helse- og omsorg

Det pekes på et behov for å øke kapasiteten i legetjeneste, psykisk helsevern, fysioterapi og helsestasjoner. Om dette utløser arealbehov, vil det i første omgang trolig være snakk om fysiske utvidelser i eksisterende bygg.

Når det gjelder behovet i omsorg for eldre står kommunene overfor store utfordringer fram mot 2030, da det anslås et 5-doblet behov for tjenester. Fordelingen mellom institusjonsbaserte og hjemmebaserte tjenester gir føringer for arealbehovet som oppstår på dette området.

En trend er at flere vil bo hjemme lengre. Det vil si at de hjemmebaserte tjenestene vil få den største andelen av økningen.

Kommuneplanarbeidet må derfor drøfte lokalisering og boformer for en sterkt voksende eldre generasjon, slik at ønsket boform i størst mulig grad kan imøtekommes.

5.4.4 Stabs- og støtte og forvaltning

I kapittel 4 vurderes stabs- og støttefunksjonene til å kunne være flaskehalser i forbindelse med utviklingen i kommunene. Kapasitetsbegrensningene går i hovedsak på personell og anses i liten grad til å gi arealbehov.

Det vil være et økende behov for klargjøring av tomter som vil omfatte kommunale oppgaver innen veg, vann og avløp. Videre er det behov for snarlig avklaring om dagens vannforsyning har tilstrekkelig kapasitet fram mot 2030.

Vegnettet i og mellom kommunene er stedvis opprustet. Det synes imidlertid å være behov for ytterligere utvikling av gang- og sykkelvegnettet, særlig mellom kommunesentrene.

5.5 Hvor bør veksten komme?

5.5.1 Hva er gode boligområder

Det anerkjente svenske planleggingsfirmaet Spacescape har forsket mye rundt hvorfor et sted blir mer attraktivt enn et annet, hvilke egenskaper som styrer disse mekanismene og hvilke kvaliteter som etterspørres i dagens boligmarked. Spacescape analyserer boligmiljøer, bygninger og nye planer i samarbeid med arkitektkontor, kommunale plankontor, statlige etater og utbyggere. [24]

Spacescape har funnet ut at kvalitetene til boligområdet forklarer 90 % av prisen. De har gått igjennom kvalitetene til 7000 leiligheter og 7000 småhus (eneboliger, kjedehus) i 87 ulike områder og funnet ut at de viktigste og mest etterspurte kvalitetene var:

Kvaliteter ved områder med leilighetsstruktur:

- Vann
- Park
- Kollektivtrafikk
- Nærhet til by/tettsted
- Kvartalsstruktur

Kvaliteter ved områder med eneboligstruktur:

- Kollektivtrafikk
- Båtplass
- Vann
- Biltilgjengelighet
- Frittliggende
- Grøntområder

Uansett boligtype var ønsket om nærhet til handel, kultur og restauranter felles. Nærhet til barnehage, skole samt gang- og sykkelvegssystem som sikrer trygg adkomst, er særlig viktige kvaliteter. Bærekraftige boligområder er områder som begrenser bilbruken i størst mulig grad, det må bygges tett, slik at man bor samlet. Muligheter for å gå og sykle i stedet for å bruke bil fører til mindre forurensning. Med færre biler og veier blir det også mer plass til sykkelstier og parker/grøntområder. Dette vil føre til mer attraktive bygdebyer, som svarer til folks forventninger og behov hvis de skulle velge å bosette seg i Bjugn eller Ørland.

5.5.2 Sentrumsnær utbygging

For å sikre flest mulig av de kvalitetene som definerer gode boligområder, mener vi strategien som begge kommuner har satset på med sentrumsnær utbygging er en god og bærekraftig strategi.

Både i Bjugn kommune med Botngård som sentrum og i Ørland kommune med Brekstad som sentrum, mener vi det er behov for en ny sentrumsplan som ser på fortettingspotensialet i sentrum og gir åpning for høyere utnyttelse og etasjehøyder. Er det mulig, bør ny bebyggelse i hovedsak komme innenfor 1 km fra sentrumsstrukturen i tettstedene Botngård og Brekstad (se kart i figur 29 og figur 30).

Ørland

Hovedtyngden av boliger som er under planlegging på Ørland er på Hovdetåa med 290 boliger og på Ottersbo III med 184 boliger. I forbindelse med ny kommuneplanens arealdel er en rekke forslag på arealer blitt spilt inn til kommunen, bla utbygging av 90 leiligheter i terrassert bebyggelse i tilknytning til steinbruddet Lerbern. Vi mener at i tillegg til planlagt bebyggelse på Hovdetåa som er drøye 1 km fra sentrum, bør Ørland kommune tenke utvikling av aksen sentrum og østover hvor man tidlig kommer inn i støyfri sone. Her vil det være gunstig med relativt høy utnyttning for å svare på etterspørselen etter leiligheter som vil komme. De som ønsker eneboliger kan få det på Ottersbo. Mer perifere områder på dyrkamark mener vi bør unngås å bli bygget ut. Kommunene bør heller satse på en mer sentrumsnær utbygging.

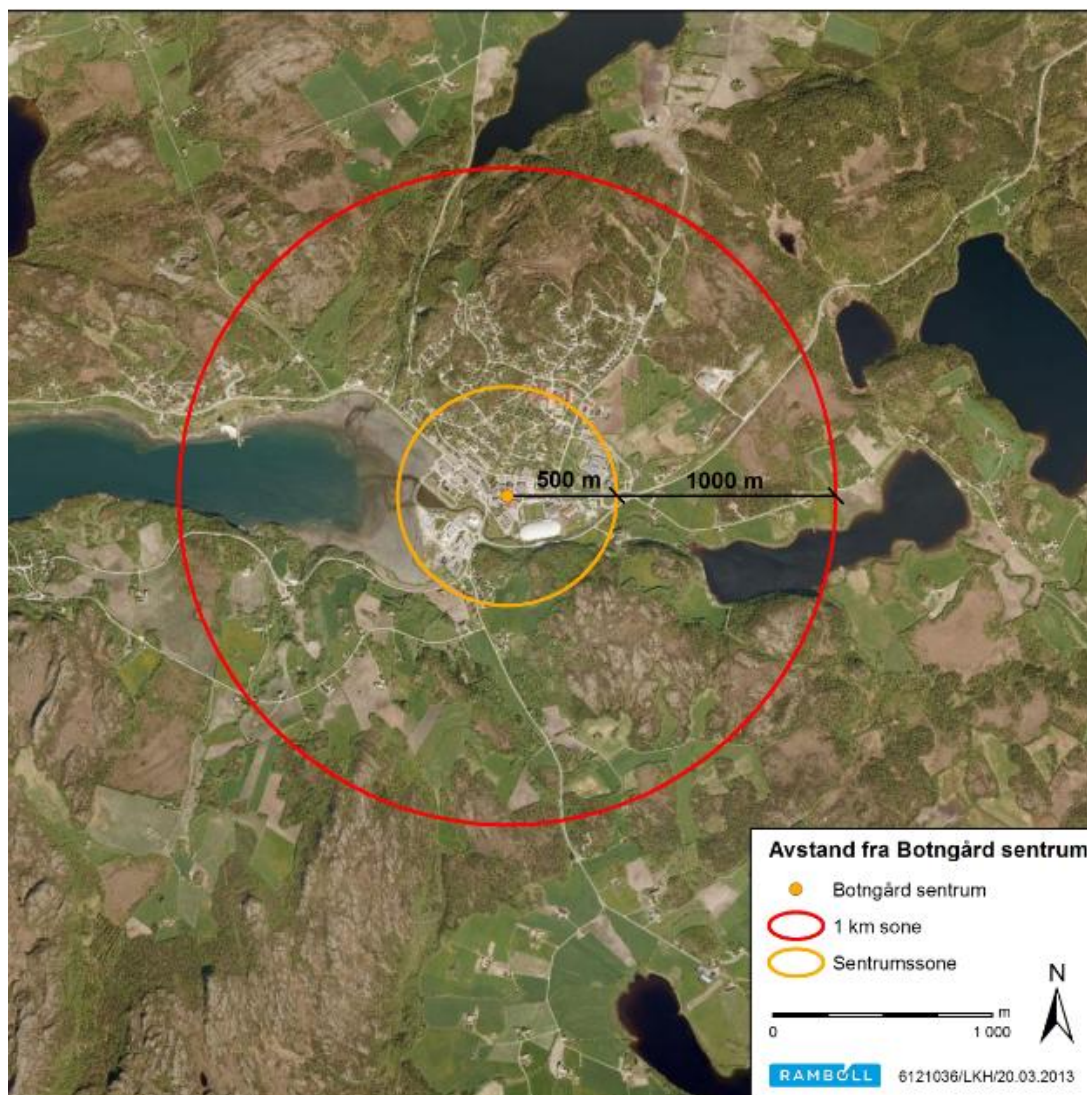

Figur 29 Kart som viser 1 km grense fra sentrum og støysoner

Bjugn

Bjugn har 280 boliger i nærheten av Botngård, som er det prioriterte området for ny boligbygging. Boligfeltet Sæter tilbyr konsentrert boligbebyggelse mens Mebostad vil ha eneboligstruktur. Utvikling av de sentrumsnære feltene bør ha førsteprioritet og vil kunne ta opp

i seg det boligbehovet som er estimert. Mer perifere boligområder bør vurderes å skrinlegges foreløpig. Hvor vidt det er riktig å satse på Ervika er heller usikkert, da dette krever infrastruktur (gang/sykkelveg) samt skole og barnehage for at det skal bli et tettsted som ikke bare blir et bilbasert område uten nærmiljøkvaliteter. Etter våre demografiske analyser er det heller ikke nødvendig å utvikle Ervika for å imøtekomme befolkningsveksten.

Figur 30 Kart som viser sone på 1 km fra Botngård sentrum

6. INTERESSEKONFLIKTER

6.1 Innledning

I dette kapitlet tar vi for oss den delen av oppdraget som omhandler interessekonflikter. Oppdragsgiver har beskrevet oppdraget for dette punktet som følger: «*Det skal gis en analyse som peker på viktige interessekonflikter som kan oppstå som følge av en rask og omfattende utbygging, og som må vurderes hensyntatt under planarbeidet eller utbygging.*» Vi vil innledningsvis redegjøre for hvordan vi har tolket og løst dette oppdraget.

I vår tilnærming til «interessekonflikter» inkluderer vi både manifeste og latente konflikter [15]. Ved manifeste konflikter er det ulike og klare målsetninger som aktivt etterstrebes av *aktører*. Ved latente konflikter er det snakk om parter heller enn aktører, og interesser heller enn mål. Med andre ord er dette tilfeller hvor en part har interesser som det (ennå) ikke jobbes aktivt og målrettet mot. Overgangen fra latente til manifeste konflikter trenger kun å være et spørsmål om tid, i forhold til når ulike parter eventuelt begynner å opptre mer målrettet i å forsvare eller fremme sine interesser.

Vi har også tatt hensyn til *potensielle* konflikter, hvor en parts interesser ennå ikke berøres, men hvor dette kan bli tilfellet alt etter hvordan situasjonen utvikler seg/håndteres. Siden oppdraget etterspør *viktige* konflikter, har vi ikke gått videre inn på interessekonflikter som kun involverer enkeltpersoner. Aktørene eller partene som omtales i dette kapitlet er ulike grupper/kategorier av innbyggere, eller ulike institusjoner, samt at også lokalsamfunnet som sådan kan forstås å utgjøre en part i tilfeller hvor åpenbare fellesinteresser berøres betraktelig.

I analysen av hvilke betydelige reelle eller potensielle interessekonflikter som knytter seg til «en rask og omfattende utbygging», har vi sett både på konflikter i direkte tilknytning til utbyggingen av selve basen, og på ulike konflikter som kan komme i kjølvannet av etableringen. Etableringen av basen, som i første omgang medfører en del beslaglagt areal, mer støy og flere innbyggere, innebærer (både fremtvinger og muliggjør) en rekke samfunnsendringer, og det er i stor grad håndteringen/styringen av disse endringene som vil være avgjørende for det generelle konfliktnivået.

Når det gjelder konsekvensene av et raskt tempo i utbyggingen, er dette først og fremst et mer generelt og overordnet problem. Kravet om hurtig gjennomføring kan medføre at kommunene ikke rekker å planlegge eller tenke godt nok over konsekvensene av de valgene som tas, spesielt siden situasjonen fordrer altfor mange baller i luften på én gang. Mangelen på tid kan også gjøre at man ikke rekker å skaffe til veie nødvendig finansiering til prosjekter man ser det som essensielt å iverksette parallelt med den utviklingen som skjer. Videre er kommunene nødt til, så godt det er mulig, å forutse mange av behovene på forhånd og handle deretter, i stedet for at behovene melder seg gradvis og håndteres etter hvert. Den raske utbyggingen kan for øvrig også utgjøre et mer konkret problem når det gjelder utfordringen med integrering av tilflyttere, noe vi kommer tilbake til.

De samfunnsmessige endringene som følger av etableringen av kampflybasen medfører nye og økte utfordringer innen mange av kommunenes ansvarsområder. Som ansvarlig part kan kommunen lett havne i konflikt med sine innbyggere (grupper eller lokalsamfunnet som helhet) om utfordringene ikke løses på en tilfredsstillende måte. Slik er det flere forhold som hovedsakelig fremstår som utfordringer og problemstillinger snarere enn interessekonflikter, men som man bør være oppmerksom på at også kan utvikle seg til konflikter, avhengig av format og tiltak. I tillegg kan det også oppstå konflikter mellom kommune og lokalbefolkning på bakgrunn av forhold som i juridisk forstand ligger utenfor oppdragsgivers/kommunenes ansvarsområde. Kommunene risikerer, utover sitt nevnte formelle ansvar, å bli ansvarliggjort i de fleste tilfeller

hvor ulike innbyggergrupper rammes, siden kommunene har jobbet aktivt med å få gjennom vedtaket om etableringen av flybasen. Dette innebærer at, uavhengig av om det er kommunen som sitter med det formelle ansvaret eller ikke, vil berørte parter forvente at kommunen aktivt bistår og ordner opp for dem i de tilfeller hvor en tredjepart agerer på tvers av deres interesser. Fra et innbyggerperspektiv vil det i slike tilfeller være viktig at kommunen står på de berørtes side.

Når det gjelder lokalbefolkningens perspektiver på de endringene som vil komme, er utgangspunktet for disse nå at basen kommer uansett; vedtaket (lokalisering og flytype) er i praksis irreversibelt, og fokuset er nå på hvordan den videre situasjonen vil bli håndtert. Alternativet til dette vedtaket ville vært at Bodø fikk kampflybasen i stedet, og da ville også den eksisterende militærflyplassen i Ørland ha blitt flyttet nordover, med den konsekvens at omtrent 400 arbeidsplasser ville forsvunnet fra regionen. Tapet av såpass mange arbeidsplasser ville også medført store konsekvenser for Ørland- og Bjugn-samfunnene, slik at det å beholde situasjonen uendret var uansett ikke et alternativ.

Dette er en viktig referanseramme for folks holdninger til baseetableringen, og noe som nok er helt avgjørende for at den generelle innbyggers tilnærming til saken ikke er mer negativ enn den er i dag. Dersom alternativet til den nye kampflybasen hadde vært en militærflyplass med drift som i dag, ville rammen rundt diskusjonene vært en helt annen, og lokal motstand mot utbygging og de eventuelle negative konsekvensene av denne ville høyst sannsynlig ha fått et mye større fokus. Vårt inntrykk, etter å ha snakket med ulike personer i kommunene, er at folk flest først og fremst har positive forventninger til etableringen av basen. Det eksisterer likevel ulike tilnærminger til dette, her presentert som en grovinndeling i tre kategorier:

- De som ikke under noen omstendighet ønsket en etablering av kampflybasen, selv om man da også hadde mistet den eksisterende flyplassen med de endringer som det måtte innebære.
- De som ønsker vedtaket om basen velkommen, hovedsakelig fordi alternativet ville vært å miste den eksisterende flyplassen.
- De som er direkte positive til etableringen av kampflybasen fordi de ivrer for mer utvikling.

Folks holdninger til dette kan også endre seg etter hvert, ut ifra hvordan situasjonen utvikler seg. For eksempel har flere av våre informanter antydnet at deler av lokalbefolkningen er mer kritiske til kampflybasen i dag enn før vedtaket. I forkant av vedtaket var det viktig for kommunene å ha fullt fokus på å vinne lokaliseringdebatten, noe som kan ha medført at de ikke hadde tid og råd til å fokusere på mulige ulemper i særlig grad.

Vi vil likevel presisere at våre informanter jevnt over synes å se muligheter og fokusere på positive ringvirkninger av etableringen av kampflybasen. Dette gjelder også blant dem som personlig berøres negativt av vedtaket. Fra Forsvaret sin side, presiseres det også at man vil satse på utvikling utenfor basen til det beste for lokalsamfunnet og de ansatte på basen³. Det er likevel interessekonflikter som er bestilt analysert og tematisert i denne delen av rapporten, og derfor er fokuset rettet mot mulige problemer heller enn muligheter.

³ Trøndelagsmøtet 2013, Størdal 10.-11. januar.

6.2 Metode og datamateriale⁴

Analysen av interessekonflikter er en kvalitativ studie, i betydningen ingen representativ undersøkelse og heller ikke basert på flertallets synspunkt. Vi har snakket med strategisk utvalgte personer som representerer en institusjon, organisasjon, næring eller innbyggergruppe, men som samtidig også representerer seg selv. Materialet er egnet til å løfte frem problemstillinger og underbygge hvilke tema som kommunene bør være oppmerksomme på i sitt videre arbeid med å tilrettelegge og utvikle. Dette er problemstillinger og temaer som kommunene bør være oppmerksomme på både i sin egen planlegging og i samarbeid med Forsvaret. Det er også viktig å presisere at det kan finnes interessekonflikter og problemstillinger som denne utredningen ikke har fanget opp, blant annet fordi det ikke har vært rom for å foreta en omfattende analyse av samtlige eller alle tenkelige berørte parter i kommunene. Denne gjennomgangen vil likevel gi et godt bilde av de viktigste konfliktområdene og av potensielle interesser og utfordringer som har vært mulig å fremskaffe innenfor de ressurser og den tidsramme som er satt til rådighet for utredningen⁵.

Datainnsamlingen har vært todelt. Vi har intervjuet til sammen 27 nøkkelinformanter, det vil si personer med sentrale profesjonelle posisjoner i Ørland og Bjugn, som har uttalt seg om situasjonen mer i kraft av sin stilling enn i kraft av egen person. Nøkkelinformantene ble stort sett intervjuet hver for seg, og gjennom disse intervjuene har vi sørget for å skaffe oss best mulig oversikt over aktuelle temaer og ulike interessenter. Videre har vi benyttet en metodisk tilnærming som kan benevnes som *dialogbasert interessekartlegging*.

Denne metoden innebærer innsamling av kvalitative data i form av en rekke muntlige innspill på et seminar med bred deltakelse. Seminaret ble avholdt på kveldstid, og deltakerne representerte næringsliv, frivillig sektor, offentlig forvaltning, interesseorganisasjoner og andre som etter de innledende intervjuer viste seg å være relevante. Samlet fra Ørland og Bjugn deltok 17 personer på dialogseminaret. Seminaret ble gjennomført ved at deltakerne ble presentert for fire ulike hovedtema (arbeidsliv og næringsaktivitet; støy; lokalsamfunnet; kommunenes rolle), hvor hvert av disse temaene ble diskutert etter tur i plenum, med aktiv involvering av alle deltakerne. Diskusjonene ble tatt opp elektronisk til videre bruk i arbeidet med analysen. Deltakerne ble også bedt om å fylle ut et kort spørreskjema med sine perspektiver på sentrale utfordringer og muligheter, hvor svarene ble formulert selvstendig av den enkelte. Utfylling av skjema var frivillig og en mulighet til å utdype eller supplere temaet som var tatt opp på seminaret. Ni personer besvarte spørreskjemaet.

Videre har vi deltatt på et seminar med næringslivsaktører fra de to kommunene (arrangert av Rambøll, med formål å belyse andre deler av oppdraget), samt på to folkemøter i Ørland (Uthaug og Brekstad) og Trøndelagsmøtet 2013 i Stjørdal, hvor utbygging av kampflybasen og konsekvenser av dette har vært tema. Vi var også representert på et seminar i regi av Forsvarsbygg, om konsekvensutredning natur og kultur. Noen oppfølgende samtaler (e-post og telefon) er gjort underveis med enkelte av informantene. Under våre besøk i Ørland og Bjugn har vi også snakket med folk på gata og i bygdebildet, og slik fått inntrykk fra noen spontane hverdagsamtaler.

I tillegg deltok vi, mot slutten av utredningsprosjektet, på et møte med representanter for de to kommunene og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, hvor formålet var å diskutere konsekvenser av

⁴ Vi vil takke Maja Farstad, Frank Egil Holm og Egil Petter Stræte (Bygdeforskning) og Turid P. Ødegaard (Rambøll) for deres bidrag til datainnsamlingen. Farstad har vært medforfatter på kapittel 6 og deltatt i datainnsamlingen. Holm har intervjuet nøkkelinformanter, deltatt på folkemøte og var ordstyrer på det gjennomførte dialogseminaret. Stræte og Ødegaard har deltatt på folkemøte og seminar.

⁵ Forsvarsbygg kampflybase er til gjengjeld i gang med en egen konsekvensutredning som har et lengre tidsperspektiv på ferdigstillelse og hvor det vil bli sett på temaer knyttet opp mot miljø og samfunn. <http://www.forsvarsbygg.no/Arkiv/2013/Planprogram-for-kampflybase-klart/> (lastet ned 7. mars 2013)

utbyggingen og avbøtende tiltak. Dette gjør at våre analyser baserer seg på et bredt tilfang av data, som vi har systematisert i de mest sentrale punktene nedenfor. Vi har også sett funnene våre i lys av relevante offentlige dokumenter og annen forskningslitteratur.

6.3 Lokale samfunnsendringer med konfliktpotensial

Vi har analysert hvilke betydelige reelle eller potensielle interessekonflikter som knytter seg til de samfunnsendringene som følger av etableringen av kampflybasen. De nevnte endringene inkluderer, om enn ikke utelukkende: økt støyproblematikk; en mer sammensatt befolkning; økte velferdsutfordringer; nye utfordringer for næringslivet; konsekvenser for natur og miljø; nye muligheter for sentrumsutvikling; Forsvaret som en ytterligere betydningsfull aktør i Ørland og Bjugn; samt nye forutsetninger for forholdet de to kommunene imellom.

6.3.1 Støy og bomiljø

Støy er en sentral problematikk som knytter seg til kampflybaseetableringen, og denne problematikken involverer først og fremst deler av Ørland kommune (henholdsvis rød og gul støysone), samt øya Tarva i Bjugn kommune. Flyaktiviteten ved hovedbasen vil bli ca. dobbelt så høy som dagens aktivitet, og F35-flyene gir et annet støybilde enn F16-flyene. Flere støyberegninger er gjort, mens ytterligere støyutredninger skal foretas av Forsvarsbygg. Det økte støynivået i enkelte deler av Ørland gjør at et hundretalls boliger i kommunen er aktuelle for innløsning, det vil si at Forsvarsbygg må tilby å kjøpe husene fordi støyisolering uansett ikke vil være tilstrekkelig. Støy og bomiljø er et område hvor det særlig kan forventes høy grad av konflikt de kommende årene.

Figur 31 Støysonekart [4]

For det første vil spørsmålet om kompensasjon bli høyaktuelt; hvem defineres som berørt, og i hvilken grad og på hvilken måte skal de berørte kompenseres? Dette er spørsmål det ikke finnes objektive og endelige svar på, men snarere noe som må forhandles om og besluttes. Én ting er problemet med å definere hva som er rimelig erstatning til eiere av boliger som ligger i rød sone. En annen sak er boliger som ligger i gul sone, hvor eierne i mange tilfeller vil ha krav på støyisolering. Her er sannsynligheten stor for at det er flere enn de som tilkjennes det som vil komme til å kreve støyisolering. Og hvordan kompensere for at boliger som blir liggende i gul sone muligvis synker i verdi som følge av det økte støyomfanget? Det er nok uunngåelig at de forventninger om kompensasjon som lokale innbyggere etter hvert utvikler i mange tilfeller vil samsvare dårlig med det som staten beslutter å tilby.

Spørsmålet om kompensasjon er formelt sett hovedsakelig en sak mellom staten og de innbyggerne det gjelder, men her vil nok de berørte forvente at kommunen stiller aktivt opp på deres side, slik andre kommuner har gjort i lignende situasjoner tidligere (bl.a. i forbindelse med Gardermoen-utbygginga; se Adresseavisen 13.03.2013).

En stor utfordring er å finne ut hvordan man håndterer situasjonen når støybildet er som det er. En annen utfordring er at det må foretas *prioriteringer* som påvirker hvilke deler av landskapet som blir mest preget av støy. Dette er blant annet saken når det gjelder forlengelse av flystripa. Med en forlenget flystripe vil man unngå at et sentrumsnært boligfelt havner i gul sone, men dette vil da gå på bekostning av ytterligere områder eid av bønder; en gruppe som i utgangspunktet allerede er sterkt rammet av de endringene som skjer. På dette punktet er en interessekonflikt uunngåelig.

Usikkerhet er en annen betydningsfull faktor og mulig kilde til konflikt. På intervjutidspunktet var mye uavklart når det gjelder støy: Grensene mellom soner, banelengde, mulige utvidelser på grunn av sikkerhetsareal og nye adkomster, en eventuell omdirigering av flytrafikk med tilsvarende flytting av støy. Stemningen kan bli mer amper enn hva den er på nåværende tidspunkt, hvis ytterligere områder plutselig berøres. Videre er det uavklart om tilbud om innløsning gis automatisk til alle i rød støysone, eller om det skal søkes/avgjøres i hvert enkelt tilfelle. Det hersket på intervjutidspunktet også noe usikkerhet om hvorvidt man blir pålagt å flytte ved støy måling over en viss grense, eller om flytting er frivillig. I forhold til et eventuelt tilbud om innløsning av eiendommer er det rimelig å anta at en raus tilbudsfrist, som gir godt med tid til først å erfare/kjenne på hvorvidt støynivået er til å leve med eller ikke, vil kunne dempe konfliktnivået i noen grad. Det er også påpekt fra et folkehelseperspektiv at støyb belastningen med tiden kan oppleves verre enn antatt i starten, noe som er et argument for en lengre tilbudsfrist.

Støygruppe Ørland (innbyggerorganisasjon fordelt på de tre skolekretsene, inndelt i bolig og landbruk i gul og rød sone) har engasjert advokathjelp, etter oppfordring fra Forsvarsbygg. Rettigheter i forhold til grunnnavstæelse, ulempeerstatning og skatteregler er blant de tema det søkes bistand til, i tillegg til generell støtte der beboeres krav skal fremmes. I Forsvarsbyggs strategiske konsekvensutredning [4] forventer man «omtrent tilsvarende antall berørte innenfor støysonen sammenliknet med det man hadde ved siste støy-kartlegging. Tiltaket forventes imidlertid å gi noen flere støysensitive bygninger med lydnivå høyere enn 55 dB sammenliknet med dagens situasjon».

Det å bli utsatt for den usikkerhet som finnes rundt konsekvensene av et annet lydbilde kan i seg selv være en kilde til konflikt. Lokalbefolkningen kan bli svært frustrerte når det stadig er uavklart hva de kommer til å måtte leve med. Opplevd plage, som Forsvarsbygg vil utrede, vil være en variabel med mange ukjente faktorer, som faktisk støy; opplevelse av tvang; tap eller vinning; kompensasjon; tilretteleggelse av alternativ; samt opplevelsen av hvorvidt man er i en dialog med beslutningstaker eller ikke. Videre viser tidligere forskning at folk som opplever at det ikke har blitt gjort tilstrekkelig for at støyen skal reduseres eller hindres, blir mer plaget enn andre av det samme støynivået [13] og [14]. Igjen understreker dette betydningen av at alt som *kan* gjøres, må gjøres, om man skal kunne redusere konflikter i størst mulig grad.

6.3.2 En økende og mer sammensatt befolkning

Ørland og Bjugn er kommuner som har lang tradisjon med å ta i mot nye innbyggere, blant annet på grunn av den allerede eksisterende hovedflystasjonen i Ørland. Videre vil det bli en god del ledige offentlige stillinger i de to kommunene på sikt (generasjonsskifte), noe som vil kunne muliggjøre sysselsetting også av partnerne til dem som begynner i jobb på basen. Enkelte hevder også at det som følge av et omfattende generasjonsskifte tvert i mot ikke vil være nok medflyttere til å fylle de kommende ledige stillingene. En vellykket integrering innebærer imidlertid noe mer enn at folk knyttes til ulike institusjoner (jobb, skole, bolig). Informantene våre fremhevet reell *inkludering* som en viktig del av integreringsprosessen, og var noe delt i synet på hvor enkelt dette ville bli. En vellykket integrering av tilflytterne vil imidlertid være helt

essensielt, for tilflytternes livskvalitet, men også for at man skal kunne unngå framtidige samfunnsproblemer i størst mulig grad.

Verdal kommune, med den tilflyttingen som skjedde der på 70- og 80-tallet i forbindelse med etableringen av industribedriften Aker, opplevde etter hvert store utfordringer i ungdomsmiljøet, i form av rusproblemer og kriminalitet. Ved tilsvarende befolkningsvekst i Ørland og Bjugn fryktes lignende problematikk. Av særlige erfaringer fra Verdal som eksempel, understrekes betydningen av å integrere de nye som kommer (familier, barn, ungdom), samt betydningen av samfunnets *frivillighet* i denne sammenheng. Dette er sosial- og kulturpolitiske erfaringer som flere uttrykker at står i spill med det som oppfattes som et for ensidig fokus på vekst. «Urbant og attraktivt» som hevdes å være viktig for sentrumsutviklingen, er et slagord som fordrer og fokuserer på vekst, men det må også gis et sosialpolitisk innhold dersom attraktivt skal bety godt bosted. I dette ligger også tiltak som inkluderer og fremmer nettverk. Frivilligsentralene i kommunene, sammen med Ressursbasen, er eksempel på institusjoner som allerede jobber ut fra en slik ideologi.

Tilstrekkelig med møteplasser, i form av ulike fritids- og kulturtilbud, er noe som kan bidra positivt i integreringsprosessen. Dersom tilbudene begrenses kan det være en potensiell interessekonflikt i forhold til både kommunenes og Forsvarets planer og ønsker om at Ørland og Bjugn skal være attraktive og gode bosteder. Relatert til dette er også problematikken rundt kollektivtransport i spredtbygde områder, som særlig er etterspurt av ungdom i kommunene.

Tempoet på utbyggingen vil høyst sannsynlig skape en større integreringsutfordring enn hva som hadde vært tilfelle om utviklingen hadde skjedd mer gradvis. Det vil nødvendigvis være enklere for et lokalsamfunn å integrere én familie om gangen, enn å ta i mot eksempelvis flere titalls familier på én gang. Et større innrykk av folk kan også skape en helt annen dynamikk, hvor «vi» (de etablerte) og «dem» (de nytilkomne) raskt kan bli ansett og anvendt som de gjeldende kategorier. En annen kategorisering av «vi» og «dem» kan utvikles mellom sivilbefolkningen og forsvarsbefolkningen, noe som ved et større innslag av militære kan aktualiseres ytterligere og forde særlige innsatser for integrering og inkludering.

Inkludering av nykommere i det sivile samfunnet og sivilsamfunnets forståelse for det som er spesielle forhold rundt forsvarsfamilier og veteraner er forhold som påpekes som særlig viktig. Økning i antall forsvarsfamilier som deltar i internasjonale operasjoner kan til eksempel bety flere barn med angstproblemer, flere døde og sårede, og mer samlivsproblematikk (jfr. Menighetsbladet for Ørland 2012 [20]).

Videre eksisterer det en viss bekymring for utelivsbråk i anleggsperioden, når det gjelder arbeidere på midlertidig opphold. Dersom dette inntreffer, vil det mest sannsynlig være en potensiell interessekonflikt i sentrumsområder, i forhold til næringsdrivende og beboere, men også øvrige brukere av sentrum. Dette kan bli en ekstra utfordring for politi og kommuneledelse. Dette vil likevel være en tidsbegrenset konflikt. Tidligere studier av såkalte "boomtowns" har vist at store utbyggingsprosjekter på små steder kan representere større frykt på forhånd, og mindre eller lite bråk i praksis. Andre studier antyder imidlertid at det er samvariasjon mellom grad av uro i lokalsamfunnet og grad av desintegrasjon, derfor bør man være forberedt på denne typen problemer [19])

6.3.3 Velferd

Den forventede økningen i folketallet i Ørland og Bjugn peker mot økte utfordringer når det gjelder kommunenes levering av velferdstjenester. Siden kommunene har ansvaret for mange av velferdsoppgavene, og siden de også har vært aktive i å kjempe fram kampflybasen som kan

anses som *årsaken* til de økte utfordringene, står kommunene i fare for å havne i konflikt med sine innbyggere om disse problemene ikke løses på best mulig måte. Dersom kommunene ikke evner å justere tilbudet sitt i takt med økningen av innbyggertallet, kan de nye tilflytterne, med krav til de samme tjenestene, videre bli oppfattet som kilden til forringelsen av tilbudet til eksisterende innbyggere.

Felles utfordringer for kommunene er rekruttering av kompetanse (for eksempel ledere, lærere, førskolelærere, spesialkompetanse innen helse og omsorg), økonomiske prioriteringer i kommunen (hvilke etater eller avdelinger trenger økte ressurser og midler mest og først), samt usikkerhet med tanke på om, når og hvor mange som vil komme og hvilke behov disse nye innbyggerne har. Kommunene opplever at de har høy gjeld og dårlig økonomi, og som i mange andre kommuner skvises tilbudene der det går an. Lovpålagte oppgaver må gjøres, men nivået på ulike oppgaver tvinges til å reduseres. Ved en økning i folketallet kan man forvente ytterligere redusert standard på tjenestene fordi enda flere må dele på det eksisterende tilbudet.

Erfaringer fra Verdal-samfunnet understreker særlig betydningen av en god helsesøstertjeneste, et godt barnevern, samt høy kvalitet i skole og barnehage fra første dag. Her ser intervjuede nøkkelpersoner i Ørland og Bjugn en klar utfordring i kommuneøkonomien, da dagens situasjon fremtvinger nedskjæringer i lovpålagte tilbud så vel som nedprioritering av potensielt forebyggende tiltak. Flere peker på at det per i dag er stor knapphet på ressurser til forebyggende arbeid i begge kommunene, og innen flere sektorer. Et eksempel på kommunal innsparing som på sikt kan være i konflikt med forebyggende arbeid, er Bjugn ungdomsklubb som nylig ble lagt ned etter 29 års virksomhet, da man ikke fant midler til videre drift.

Gjennom vedtaket om flybasens lokalisering har Ørland og Bjugn kommuner fått et nasjonalt oppdrag, og det er forventet at kommunene skal styrke sine velferdstjenester. Samtidig er den økonomiske situasjonen slik at kommunene må spare/skjære ned på eksisterende tilbud (tjenestnivå), parallelt med at de skal planlegge for flere innbyggere, deriblant potensielle innbyggere og familier med spesielle behov. En vesentlig utfordring for kommunene er at overføringer beregnet etter folkevekst kommer først i etterkant av vekst, slik at utgifter må forskutteres av opprinnelige driftsmidler.

Kommunene vil søke statlig støtte for å forberede mottaket av mange nye innbyggere, men usikkerhet i vekstprognosene og hvilken effekt utbyggingen vil ha på natur- og kulturmiljø gjør at det er uvisst hvor mye støtte og kompensasjon som kan forventes. Å finne kilder til midler og søke om disse (for eksempel hos Fylkesmannen eller departementer) er også en administrativt krevende jobb i seg selv. Mye infrastruktur skal nødvendigvis på plass (skole, barnehage, vei, vann, avløp, annen sosial infrastruktur) og kommunene står i en interessekonflikt med staten i forhold til hvor mye som dekkes av offentlige tilskudd/avbøtende tiltak.

Utbyggingen kan ifølge Forsvarsbygg medføre betydelig mer trafikk og transport. Dette kan være varer, tjenester og persontrafikk, privat og kollektivt (inkl. ferge, hurtigbåt, fly) – med påfølgende press på offentlig veinett. Den økte trafikken fordrer at det følges opp med nødvendig trafikk sikkerhet (eksempelvis gang- og sykkelvei der det er aktuelt). Et annet forhold er at de lokale boligprisene synes å ha steget siden vedtaket om kampflybasen (jfr. finn.no). Dersom verdi og pris på boliger til salgs stiger slik at lokale unge/nyetablerere i kommunene får problemer med å komme inn på boligmarkedet, er dette nok en relevant utfordring for kommunene. Samtidig som nye innbyggere kommer til, risikerer kommunene å miste eksisterende/andre innbyggere dersom det blir tilstrekkelig prispress i boligmarkedet. Ved Ressursbasen er man også bekymret for at ungdom som i utgangspunktet har vanskeligheter med å komme inn på arbeidsmarkedet, vil få det enda vanskeligere som følge av en større arbeidskraftstyrke til kommunene.

Ytterligere et potensielt konfliktområde er at aktivitet og materiell som følger den nye kampflybaseutbyggingen kan gjøre lokalsamfunnet mer attraktivt for kriminelle, i ytterste konsekvens også som terrormål i form av å være landets militære hovedflybase. Dette er en overordnet risikosituasjon som lokalsamfunnet er satt i som følge av etableringen.

6.3.4 Næringsinteresser

Økt innbyggertall og økt forvarsaktivitet innebærer på den ene siden et økt grunnlag for ny næringsutvikling. På den andre siden kan det føre til overetablering og vekst over evne innen næringslivet, noe som flere av våre informanter frykter. Enkeltaktører er bekymret for at nyetableringer skal komme uten tilstrekkelig vekst i kundegrunnlaget, og dermed skape konkurranse som undergraver eksisterende virksomheter. Fra en av bankene rapporteres det at man allerede ser at flere aktører ønsker å etablere seg med samme produkt/samme nisje. Uten en gjennomtenkt strategi for hvordan næringslivet skal og kan vokse, kan nye etableringer, dersom ikke kundegrunnlaget er til stede, fort representere en interessekonflikt.

En ytterligere problematikk er knyttet til lokale og regionale aktører versus nasjonale og internasjonale som leverandører og underleverandører i både utbyggings- og driftsfasen. Dette er også forhold som utviklingsselskaper i kommunene særlig påpeker. Oppdrag, leveranser og kontrakter i forbindelse med etableringen av kampflybasen kan gis til eksterne aktører med den konsekvens at lokalt næringsliv utkonkurreres. Dette kan være i tilfeller der eksterne miljøer har bedre kompetanse og flere ressurser, men det kan også skje på grunn av manglende kunnskap om eller interesse for hvilke muligheter som finnes i en stedsbasert utvikling. En interessekonflikt kan da oppstå dersom lokalt næringsliv ikke kommer i tilstrekkelig inngrep med de ringvirkningene som kommer.

Kommunens næringspolitikk og Forsvarets bevissthet rundt dette vil være viktig i disse prosessene. Til sist kan det i forbindelse med baseetableringen oppstå både konkurranse om arbeidskraft og prispress på ulike tjenester. Dette kan representere interessekonflikter i forhold til eksisterende næringsliv, som eksempelvis kan tape arbeidskraft. Dårligere rekruttering til blant annet landbruket som resultat av dette, vil fra næringa sitt ståsted være en negativ utvikling.

Landbruksnæringa i Ørland står i en særstilling med tanke på utfordringer. I tillegg til å være beboere i støytsatte områder, er både areal og næringsdrift truet som følge av utbygging av kampflybasen, som er omgitt av viktige jordbruksarealer. Bønder i disse områdene som ikke ønsker, men tvinges til, å endre nåværende driftsform eller volum står i en interessekonflikt i forhold til utbygging av basen og nedbygging av jordbruksareal/dyrka mark. Dersom det ikke finnes tilsvarende muligheter for å opprettholde landbruksdrift andre steder i kommunen kan dette også representere en interessekonflikt i forhold til Ørland kommunes egne planer om utvikling av Ørlandslandbruket (jfr. satsingen «Fremtidslandbruket i Ørland»; et samarbeid mellom kommunen, Ørland Bondelag og Ørland Sparebank).

Areal- og næringskonflikter vil gjelde for bruk som ikke ønsker nedtrapping men som er i støysone/utbyggingszone, og der dette ikke kan bli, eller ikke oppleves å bli tilstrekkelig kompensert for. Rønning (2013) har på oppdrag for Ørland kommune gjennomført en undersøkelse blant landbruksbefolkningen i kommunen [21]. Flertallet av bøndene i undersøkelsen tror den planlagte kampflybasen vil gi økt arealpress, redusere arealtilgangen og redusere verdien av gården som bosted og landbrukseiendommens salgsverdi. Dernest er det flere som tror det blir negative heller enn positive konsekvenser for mulighetene til å drive ulike typer landbruksproduksjon, og mulighetene til å starte eller utvide landbruksproduksjonen [21].

Figur 32 Landbruksområder Ørland

Nesten 20 % oppgir at flystøy spesielt og flystasjonen generelt reduserer deres motivasjon til å fortsette som bonde. Rønning påpeker at interessekonflikter kan oppstå i forholdet mellom bonden og andre samfunnsinteresser, og mellom dagens gårdbrukere og framtidige generasjoner av eiere og gårdbrukere. Dette handler om forvaltning av gårdens ressurser ut fra kortsiktig egeninteresse, eller i et langsiktig perspektiv som også tar hensyn til andre samfunnsinteresser og framtidige generasjoner (s. 23). 76 % av alle gårdsbrukene i Ørland har vært i familiens eie mer enn to generasjoner tilbake, og ønske om å forvalte slektsgård, familiehistorie og tradisjon og gi det videre til neste generasjoner er viktige aspekter rundt nedlegging og konflikter, i tillegg til forhold rundt egen næringsutøvelse.

Andre mulige konsekvenser for landbruket i kommunen er svekket kompetanse på landbruksproduksjon og faglig oppdatering ved økt deltidsjordbruk [21]. Rønning finner at det gjennomgående fra landbrukshold er større bekymring enn positiv forventning til følgene av utbygginga av flybasen. I tråd med vår oppfatning av beboere i støysoner sier også han at vi må legge til grunn at planene for kampflybasen er vedtatt og vil bli gjennomført. Rønning presiserer viktigheten av at de som blir direkte og hardest berørt også blir kompensert på en tilstrekkelig måte: «Dette er viktig for den enkelte og for legitimiteten til ei utbygging der enkeltpersoner og lokalsamfunn betaler en pris for nasjonale interesser» [21].

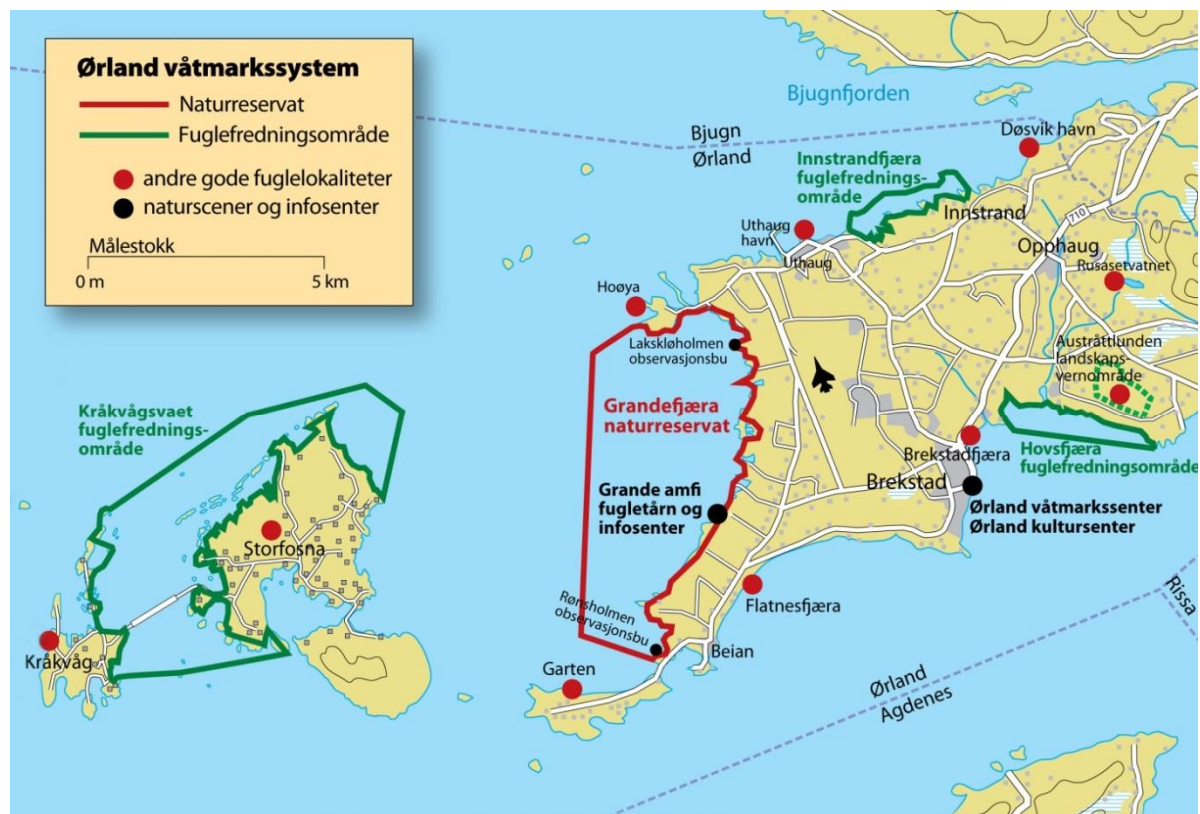
I Ørland kommunes egen konsekvensutredning [23] pekes det forøvrig på at fraflytting og nedlegging av landbruket vil kunne virke negativt på turismen, da det spesielle kulturlandskapet kan bli betydelig endret. Også andre turismeorienterte bedrifter/næringer kan i deler av kommunen oppleve problemer, ifølge utredningen. Det er eksempelvis pekt på en mulig motsetning i forhold til fisketurisme og småbåthavn/rekreasjon i områdene nær flybasen. Redusert attraktivitet for turisme og kulturnæringer i støyutsatte områder er forhold som også informanter i herværende utredning peker på som mulige utfordringer. Hvorvidt flytrafikk oppleves som forstyrrende for eksempelvis hyttefolk og fritidsboere som vil ha fred og ro i helger og ferier vet vi ikke, heller ikke hvorvidt kommunene blir mindre populære hyttekommuner i

fremtiden eller ikke. Fly- og helikopteraktiviteten er lavere i helger og sommerferien, og kanskje er det for noen tvert om spennende å se kampfly i formasjon. Dette kan være interessant å forfølge i en videre utredning, noe som Forsvarsbygg også planlegger.

Bjugn er en jordbruks-, fiskeri- og havbrukskommune, men over halvparten av kommunens sjøområde er båndlagt av Forsvaret. Tarva (bebodd øysamfunn) er spesielt fremhevet som det viktigste øvingsfeltet for kampflybasen, men også Vågan skytefelt legger begrensninger på oppdrettsaktiviteten i kommunen da mye hav ikke kan brukes til marin virksomhet. Deler av havbruksnæringen driver med tidsbegrenset konsesjon. Tarva er ikke nevnt i Forsvarsbyggs konsekvensutredning for kampflybasen, og Bjugn kommune venter med å behandle planer for videre utbygging til Forsvarsbygg har avklart hvordan økt øvingsvirksomhet kan påvirke mennesker, dyr og fugleliv i forhold til støy. Interessentene her er både innbyggere og næringsdrivende på Tarva, kommunen og Forsvaret, og mulige interessekonflikter vil være avhengig av resultatene fra en videre støyberegning/-utredning, og hvordan denne følges opp.

6.3.5 Natur og miljø

En overordnet interessekonflikt som knytter seg til etableringen av kampflybasen ligger i hensynet til jordvernet. Over 60 % av totalarealet i Ørland er jordbruksareal, og utbygging av anlegg og infrastruktur vil gå på bekostning av dyrka mark. Nedbygging av matjord rammer kommunenes landbruksnæring, men som ikke-fornybar ressurs er matjord også av nasjonal verdi og interesse. Som en konsekvens av utbygging av flybasen kan spørsmålet om ytterligere nedbygging av dyrka mark komme ved økt behov for areal til boligbygging. Jordvernet kan da være til hinder for noen av kommunenes (spesielt Ørlands) ønsker for etablering av nye boligområder.

Figur 33 Ørland våtmarkssystem

Ørland Våtmarksenter er ett av fem sentre som har blitt autorisert som nasjonalt våtmarksenter, og to av senterets lokaliteter, Grandefjæra og Innstrandfjæra, er internasjonalt registrert som Ramsarområde⁶. Ramsarområdene i Ørland spiller en viktig rolle for Norges og Europas kyst- og våtmarksrelaterte fuglebestander. Representanter for ivaretagelse av natur- og kulturmiljø ønsker generelt et fokus på at areal til flybase og støy/ringvirkninger ikke må gå på bekostning av områder med viktig natur- og kulturarv, og Ørland Kultursenter har meldt behov for å utrede betydningen av støy i forhold til fugle- og dyreliv i vernede områder. Ingen av informantene i Rønningen og Frisvolls gjennomgang av rammebetingelser og muligheter for Ramsarområdene [22] trakk frem flystøy fra kampflybasen som et mulig problem i sitt arbeid med kulturutvikling. I kommunens egen konsekvensutredning [23] påpekes det imidlertid at det biologiske mangfoldet kan bli vesentlig berørt av endrede driftsformer i landbruket og kulturlandskapet mer ensartet ved opphør av vekselbruk, noe som igjen vil kunne gi et dårligere næringsgrunnlag for fuglelivet i de vernede områdene.

Figur 34 Fugletitting i Grandefjæra Foto: Paul Åge Hegvik

I Forsvarsbyggs strategiske konsekvensutredning for kampflybasen [4] sies det at negative konsekvenser for støyutsatte naturverdier rundt basen må påregnes, men omfanget er usikkert. Det ligger uansett en hårfin balanse og utfordringer i det at flybasen er lokalisert parallelt med våtmarksområdet, og at Ørland som den kommunen i landet med størst andel verna område i forhold til Ramsarkonvensjonen også skal være landets nasjonale kampflybase. En mulig motsetning mellom bruk av Ramsar-status og markedsføring av turisme på den ene siden og økt flystøy på den andre, ble også påpekt av kommunens egen konsekvensutredning [23]. Vernestatusen innebærer uansett viktige forpliktelser til å ivareta verneverdiene [22], og dersom økt støy, befolkning og trafikk viser seg å ha negativ påvirkning på disse områdene kan det være både en lokal og nasjonal/internasjonalt interessekonflikt.

⁶ Norge har undertegnet Ramsarkonvensjonen om bevaring av våtmarkspregede økosystemer av stor betydning særlig for fugleliv. Ramsarstatusen er både benyttet som argument for en restriktiv verneforvaltning og som et kvalitetsmerke (Rønningen og Frisvoll 2012: 11). Statusen beholdes imidlertid bare så lenge vernekvalliteten er i behold (jfr. møtereferat Forsvarsbygg, 26.02.13)

Utbygging av kampflybasen ved forlengelse av rullebane kan påvirke/krysse eksisterende vilttraseer, og virkning av dette vites ikke. I en egen konsekvensutredning gjort av Ørland kommune [23] påpekes det at ved en eventuell forlengelse av rullebanen 600 meter mot nord vil en viktig viltkorridor blir avskåret. I tilfelle så forutsetter utvalget som gjorde denne utredningen at denne korridoren reetableres umiddelbart utenfor berørt område. Forsvarsbyggs strategiske konsekvensutredning i forbindelse med valg av Ørland som hovedbase forventet eksempelvis ingen negative effekter for reindrift, men også dette skal utredes videre.

Det pekes på overbelastning av enkelte friluftsområder i Ørland som karakteriseres som nærfriluftsområder til befolkningen på Brekstad og ellers for hele kommunen (for eksempel Austråttlunden landskapsvernområde, som sammen med Grandefjæra og Innstrandfjæra er viktige utfartsområder). Skulle utbygging, støy, og slitasje som følge av voksende befolkning bidra til dårligere friluftstilbud eller også mangel på friluftsområder vil dette kunne skape misnøye blant innbyggerne. Dette gjelder utsatte friluftsområder generelt, men også tilretteleggelse av friluftsområder som bevisst eller ubevisst måtte bli prioritert bort eller ned i planlegging av nye boligområder og i ønske om mest mulig vekst og fortetting i kommunene. Dersom friluftsområder kommer i spill vil dette være en interessekonflikt i forhold til lokalbefolkningens velferd.

Ivaretagelse av kulturmiljø er en annen problemstilling som også har blitt tatt opp. Det har blant annet blitt uttrykt bekymring for at eksisterende eldre bebyggelse/bygninger skal anses som av liten historisk eller kulturell verdi og dermed "ofres", eksempelvis for vekst og utvikling. Videre er det flere som frykter at økt støy skal virke forstyrrende i forbindelse med anvendelsen av enkelte kulturmiljø. For eksempel er Ørland kirke nabo til kampflybasen og direkte berørt. Hyppigere og mer støyende flytrafikk vil særlig kunne være i konflikt med kirken som en stille sone.

6.3.6 Sentrumsutvikling

Et økt innbyggertall og økende næringsaktivitet knyttet til kampflybaseetableringen muliggjør og sannsynliggjør en videreutvikling av sentrum i begge kommunene. Selv om mange vil være positivt innstilt til et bredere vare- og tjenestetilbud, er den klassiske striden mellom vekst og vern også representert her. Mens deler av befolkningen helt klart ønsker seg et mer moderne sentrum, er det andre som i stedet er opptatt av at opprinnelig sentrumsstruktur bevares [12] og [18]. Videre vil det bli økt konkurranse om de beste lokalitetene i sentrum, og en potensiell regulering/manglende regulering av hva som skal ligge hvor kan bli konfliktfylt. En annen mulig problematikk som knytter seg til sentrumsutvikling, er økt utelivsrelatert støy for dem som bor mest sentralt. Dette er viktig å ta hensyn til i den videre utviklingen, både når det gjelder lokalisering, byggkonstruksjon og eventuell strategisk innføring av restriksjoner, for å unngå konflikter.

Videre kan et mer eller mindre ensidig fokus på sentrumsutvikling skape misnøye i befolkningen i mer perifere deler av kommunene. Spesielt i Ørland fokuseres det mye på den sentrumsutviklingen som muliggjøres på Brekstad. Det pågår også lokaliseringsdebatter i forhold til blant annet skole og barnehage. Diskusjoner rundt sentralisering versus desentralisering er ofte oppe i de fleste kommuner, men i Ørland og Bjugn får dette en ekstra dimensjon relatert til etableringen av kampflybasen. Som tidligere nevnt fører etableringen med seg en rekke samfunnsendringer for hele lokalbefolkningen, hvor noen av disse, blant annet støy, kan være av en negativ karakter. Med tanke på at flere deler av kommunen berøres negativt i betydelig grad, er det en fare for at innbyggere i bygdene rundt sentrum kan oppleve seg tilsidesatt i fokuset på sentrumsutvikling. En mulig interessekonflikt kan da utspille seg mellom kommunen(e) og utkantene i forhold til oppmerksomhet, utvikling og muligheter som følge av

kampflybaseetableringen. Dette kan forekomme uavhengig av om også utkantene er tjent med et velutviklet sentrum.

6.3.7 Forsvarets rolle

Forsvaret er en stor utbygger med mange ressurser, kommunene har mindre ressurser, kompetanse og kapasitet til planlegging og oppfølging. I lys av dette kan det spørres hvorvidt kommunene klarer å ivareta egne og innbyggernes interesser. Tidspresset i utbyggingen kan føre til at kommunene 'tas på senga', mister nødvendig kontroll og må ta forhastede avgjørelser. Dette gir grunnlag for interessekonflikter som først kan bli synlige på sikt – når det større bildet er avklart og utredet. Det er etter vedtaket om etablering av kampflybasen signalisert fra Forsvaret at tida er ennå knappere enn opprinnelig antatt i forhold til ferdigstilling av flybasen, noe som kan tvinge kommunene til ytterligere og uheldig forsering av nødvendig planlegging. Rammene for herværende oppdrag er ett eksempel; gitt den korte tida som er satt til rådighet (fire kalendermåned) for å utrede noe som for kommunene er store og viktige spørsmål.

Forsvaret advarer kommunen mot å bygge nytt for nært flystasjonen, da flystasjonen vil ha muligheter for å utvide sitt område og sine aktiviteter. Usikkerhet rundt Forsvarets behov for utbygging, areal og annen prioritering utgjør en blindsoner for kommunene sitt arbeid, og behovene kan også komme i konflikt med kommunenes egne planer (satsingen på ørlandslandbruket er ett eksempel, etablering og bruk av vindmøller er et annet). Forsvaret kan ha interesse av at særlig Ørland kommune avventer annen næringsutvikling, i tilfelle dette skulle komme til å gå på tvers av Forsvarets behov på sikt. Kommunene ønsker derimot å benytte de muligheter som kampflybasen gir til å tenke næringsutvikling og annen ringvirkning. Fra deres perspektiv kan de være tjent med å gjøre seg så lite avhengige av basen som mulig, da det anses som et usikkerhetsmoment hvor lenge kampflybasen vil bestå på den måten man er forespeilet. Det er også i noen grad uavklart om og hvilke forventninger Forsvaret har til kommunale tjenester (til enhver tid ledig barnehageplass for sitt personell er ett konkret ønske), og i hvilken grad det vil gis kompensasjon og tilskudd til kommunene for å være vertskap for kampflybasen.

Forsvaret kan om nødvendig prioritere egne behov (for eksempel i bygging av idrettsanlegg) dersom sambruk med lokalbefolkningen ikke er tilfredsstillende for forsvaret. Kommunene kan da miste et viktig eksternt bidrag til etablering av goder for hele lokalsamfunnet, og det kan oppstå et skille mellom de med tilknytning til basen og den øvrige befolkningen. Generelt kan tilfeller av 'ekstra goder' til forsvarsansatte med familier bygge opp under forskjeller og opplevd forskjellsbehandling. I Åmot ble dette løst ved at man bygget en idrettshall som helt konkret overskred grensene mellom Forsvaret og sivilbefolkningen, med adgang fra begge sider av gjerdet.

6.3.8 Interkommunale forhold

Ørland og Bjugn er to selvstendige kommuner innenfor samme bo- og arbeidsmarkedsregion. De konkurrerer de om de samme ressursene, i form av innbyggere, lokalisering av nye arbeidsplasser samt et bredere vare- og tjenestetilbud. Begge kommunene har forhåpninger om å rekruttere en betydelig mengde nye innbyggere i forbindelse med etableringen av kampflybasen, og satser på boligbygging. Gitt at det kan komme en begrenset mengde nye tilflyttere kan det imidlertid være knappe ressurser kommunene konkurrerer om i denne sammenheng. Flere opplever at kommunene konkurrerer seg i mellom også på andre områder; eksempelvis på feltet kultur og skole.

Som andre lokaliseringdebatter er dette et generelt interkommunalt (og intrakommunalt) fenomen, som i tillegg til å være økonomisk motivert (med tanke på skatteinntekter og statlige overføringer), dreier seg om identitet og bygging av lokalsamfunn. Så lenge Ørland og Bjugn opererer som to enheter, vil de fortsette å konkurrere om relativt knappe goder (kompetanse, innbyggere, ringvirkninger), noe som kan gi grunnlag for konflikt dem i mellom på områder hvor de trolig har mest å vinne på å samarbeide. Kommunene har da også satt i gang et prosjekt som skal utrede kommunesammenslåing.

6.4 Oppsummering og generelle anbefalinger

Til tross for at lokalbefolkningen jevnt over synes å ha positive forventninger til utviklingsmuligheter i kjølvanet av kampflybaseetableringen, viser analysen at det er mange latente og manifeste, reelle og potensielle, interessekonflikter som knytter seg til denne utviklingen, og som må vurderes hensyntatt i planarbeid og utbygging. Reell integrering og inkludering av nye tilflyttere (enkeltpersoner og familier), som i mange tilfeller kommer uten nettverk, anses i det store og hele å være en grunnleggende oppgave for planleggingen av det gode og attraktive bostedet. Videre vil imøtekommelse av, og konkret hjelp til innbyggere som opplever store tap (hus, familiegård og næring) som følge av utbyggingen av kampflybasen, være essensielt. I særlig grad vil vi fremheve betydningen av å skape så gode prosesser som mulig når det gjelder disse to nevnte utfordringene. Her kan kommunene ha en viktig rolle når det gjelder tilrettelegging og kommunikasjon.

Dialog og brukermedvirkning i beslutningsprosesser er noe vi kan trekke ut som overordnet viktig. Når dette fungerer skaper det større aksept der innbyggere/aktører opplever tap i forbindelse med utbygging. Mangel på dialog og brukermedvirkning vil underbygge eksisterende og konstruere nye interessekonflikter. Dette dreier seg ikke minst om legitimitet og forankring i det arbeidet kommunene må gjøre i forhold til egne innbyggere generelt og berørte aktører spesielt. Kommunene synes å være aktive i sitt informasjonsarbeid, og deltar sammen med Luftforsvaret og Forsvarsbygg på åpne møter med lokalbefolkningen. Dette er spesielt av betydning i Ørland, hvor tre ulike kretser blir særlig berørt av støy, og areal går med til utbygging.

Støygruppa i Ørland berømmer et godt samarbeid med Forsvarsbygg og kampflybasen. At enkeltpersoner har uttrykt misnøye i forhold til manglende dialog, betyr ikke at det er grunn til generell kritikk av kommunene. Men uttrykt misnøye med dialog, lydhørhet og mangel på lokal kunnskap hos premissleverandører (eksempelvis konsulenter, arkitekter) og beslutningstakere er signal som bør tas på alvor. Dette kan også ha sammenheng med at kommunene mangler kapasitet og kompetanse som trengs i en administrasjon som skal rigges rundt et så stort utviklingsprosjekt. Budskapet fra entreprenørforening, næringsforening og idrettsforbund er også entydig: En prosess med medvirkning, samarbeid og forutsigbarhet er viktig. Det underbygger lokale ressurser og lokal kompetanse. Dette er en klar ut- og oppfordring til kommunene i det videre planarbeidet.

Enkeltpersoner har stilt spørsmål ved om kommunene tar kampen for de berørte innbyggerne i støysonene, og uttrykt misnøye med at kommunene synes å være mer opptatt av kommende innbyggere enn å legge til rette for de som allerede bor der og som ønsker å videreetablere seg i kommunene. Kommunene på sin side presiserer at de har en plikt til å jobbe for gode løsninger for de berørte innbyggerne og næringsdrivende i støysonene. En bekymring som det også gis uttrykk for fra flere hold, er at kommunene skal få et for ensidig fokus på vekst og antall

innbyggere, på bekostning av arbeid for et 'trygt og godt samfunn'. Dette er noe kommunene bør være oppmerksomme på, i sitt arbeid med å holde konfliktnivået så lavt som mulig.

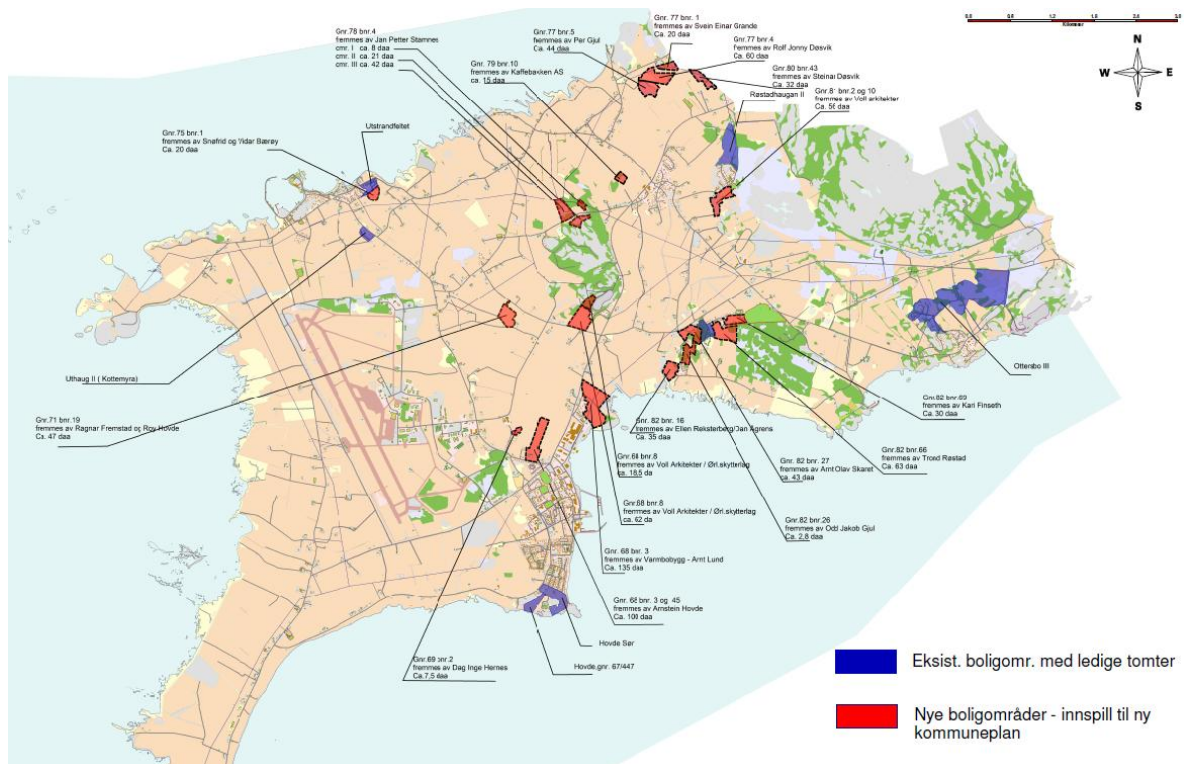
Hvem har kompetanse til å se bredden av krav og muligheter? Hvordan nyttiggjøre seg den kompetansen på egen samfunnsutvikling som finnes blant lokale aktører og i lokalbefolkningen og som vi har sett noe av i denne utredningen? Noen informanter har introdusert ideen om *inkluderingsministre* i en eller annen form i kommunene. En annen konkret idé kan være å etablere et *lokalt utviklingsråd*, bestående av nøkkelaktører fra lokalsamfunn, frivillig sektor og så videre – som blir en referanse-/brukergruppe for arbeidet med å imøtekomme/korrigere forventninger og strategier. Politiet kan eksempelvis bidra i utbyggingsprosesser med en annen og mer forebyggende orientert kompetanse enn arkitekter. I menighetene i kommunene og ved flybasen finnes kunnskap og kompetanse om eksistensielle spørsmål som kan aktualiseres i samfunn som gjennomgår store endringer. Ungdom faller lett ut, og for at ungdom skal være representert i utviklingsarbeid må det gjøres ekstra tiltak for å inkludere. I et lokalt utviklingsråd kunne også Verdal – som relevant sammenligning med tanke på sosiale og kulturelle utfordringer - vært representert. Kommunene har per i dag ikke nok kapasitet i sin administrasjon til nødvendig planlegging/planarbeid, samt at dette er en sak som berører hele samfunnet på en mer massiv og kompleks måte enn tradisjonell lokal utvikling. Helhetlig lokalsamfunnsutvikling er alltid viktig, og i Ørland og Bjugn er utfordringene spesielt store; fordi det kommer en stor aktør utenfra med et nasjonalt oppdrag og fordi det skal skje endringer på veldig kort tid på mange nivå.

7. PLANBEHOV

7.1 Kartlegging av dagens plansituasjon i Ørland

Boliger

Kapasiteten i dagens utbyggingsområder er på 55 boligtomter. Disse er i ferdigregulerte felt og klare til å bygges ut. Det er 573 boliger i regulerte områder som ikke er byggeklare. Av områder som er satt av i kommuneplanens arealdel er det 144 boliger. Ørland sin gjeldende kommuneplan (2004-2015) er nå under revisjon og det er spilt inn en rekke boligområder fra grunneiere og utbyggere.

Figur 35: Eksisterende og mulig nye boligområder i Ørland

Næring

Brekstad har noen næringsarealer som er under planlegging men få arealer som er ferdigregulert

Skole/Barnehage

Det er foreløpig ikke igangsatt planarbeider (reguleringsplan) for nye skoler eller barnehager.

7.2 Kartlegging av dagens plansituasjon i Bjugn

Bjugn kommune har nettopp vedtatt ny arealplan (2012-2025) og planlegger for betydelig befolkningsvekst i kommende planperiode. Hovedårsaken til det er valget av Ørland Hovedflystasjon som enebase for luftforsvaret i Norge. Bjugn kommune har politisk vedtatt en målsetting om at kommune skal tilrettelegge for at flest mulig tilknyttet ØHF etablerer seg i Bjugn.

Kommunen har utført beregninger mht. befolkningsutvikling og arealbehov. Kommunen presiserer at disse er preget av usikkerhet, da de i stor grad baserer seg på eksterne faktorer.

Beregningene forutsetter at 70 % av nye ansatte og deres familier, knyttet til ØHF og andre kjente sysselsettingsbehov i Bjugn, velger kommunen som bosted. Det vil medføre et innbyggertall på omtrent 9000 i 2025. Dette er en fordobling av befolkningen i løpet av planperioden.

Boligbygging

Nye utbyggingsområder er i hovedsak lagt inntil etablerte boligområder og infrastruktur. Kommuneplanen legger klart opp til at kommunesenteret Botngård har førsteprioritet når det gjelder tilrettelegging for ny bosetting og utvikling av service- og tjenestetilbud i Bjugn. Det legges opp til høy utnyttingsgrad i de sentrumsnære nye boområder.

Boliger, dagens kapasitet innen gjeldende planer.

Tilgjengelige boligtomter i regulerte områder og områder avsatt til boligbygging vises i gjeldende kommuneplan. 3/4 av all boligbygging i kommunen de siste ti år har foregått i regulerte områder. Det er ønskelig med mest mulig boligbygging i regulerte områder også i framtida, da det gir god arealutnyttelse og tilrettelagte boområder. Andelen boligbygging i regulerte områder vil trolig stige i framtida, og det er derfor viktig at det er planlagte og tilrettelagte områder for boligbygging i alle deler av kommunen. Den samlede kapasiteten i regulerte områder og godkjente områder som videreføres i arealdel er 778 boenheter.

Tabell 20 Kapasitet i gjeldende planer i Bjugn

Plan/delplan	Nåværende godkjente områder som videreføres (ikke regulert)			Regulerte områder	Sum kapasitet boenheter innen gjeldende plan/delplan
	Bolig/daa	daa	Antall boenheter	Antall boenheter	Antall boenheter
Hovedkartet	0,714	33,2	23	13	36
Lysøysund	0,714	39,9	28	33	61
Vallersund	0,714	89,6	64	73	137
Oksvoll	0,714	17,6	12	9	21
Ervika	0,769	213,2	163	17	180
Høybakken	0,714	59,6	42	13	55
Botngård	0,769	263,5	202	78	280
Lysøya	0,714	11,4	8	0	8
Sum		728,0	542	236	778

Kommuneplanens arealdel 2012-2025

Behovet for nye boenheter på nye boligarealer i Bjugn ble i kommuneplanarbeidet beregnet til 455 (utover de 778 som er i eksisterende plangrunnlag). Antallet nye boenheter som faktisk er lagt ut i arealplanen er på 945. Behovet overskrides med 490 boenheter. Det er her tatt høyde for å ta ut ca. 200 boliger som ikke prioriteres fra arealdelen.

Skole/Barnehage

Bjugn kommune skriver at økningen i antall barnehagebarn tilsier at det må avsettes 10 - 20 dekar nytt areal til slike formål i planperioden. For grunnskolen er anslaget for nye arealer til skoleanlegg på mellom 30 og 60 dekar. For både barnehage og skole er det i utgangspunktet tilstrekkelige arealer innenfor eksisterende institusjoner både i Lysøysund, Vallersund og Oksvoll.

Næring

Bjugn kommune sine anslag tilsier at det er tilgjengelig omlag 60 dekar regulerte næringsarealer. I tillegg har Bjugn avsatt omtrent 108 dekar nye næringsarealer i arealdelen.

7.3 Nye planbehov

Boliger

Samlet sett har Ørland og Bjugn nok arealer til boligtomter som er ferdigregulert eller under regulering til å ta opp i seg den planlagte befolkningsveksten uansett om veksten blir på 2000 personer (sannsynlig) eller 2700 personer (optimistisk). Det er derfor ikke et behov for å sette i gang regulering av de mer perifere boligområdene som er foreslått i kommuneplanens arealdel for de to kommunene. Strategien med å satse på sentrumsnær utbygging fra begge kommunene mener vi er en god strategi. For begge kommunene mener vi det er behov for en ny sentrumsplan som ser på fortettingspotensialet i sentrum og gir åpning for høyere utnyttelse og etasjehøyder. Asplan Viak sitt forslag til sentrumsplan for Brekstad er et godt utgangspunkt.

Figur 36 Forprosjektskisse Brekstad sentrum med utvidelse østover [9]

Næring

Bjugn kommune sine anslag tilsier at det er tilgjengelig omlag 60 dekar regulerte næringsarealer. Det skulle holde greit i forhold til den forventede befolkningsveksten og aktiverer ikke noen planbehov. I tillegg har Bjugn avsatt omtrent 108 dekar nye næringsarealer i arealdelen. Brekstad har noen næringsarealer som er under planlegging men få arealer som er ferdigregulert. Det vil komme et behov for nye næringsarealer i Brekstad sentrum og sånn sett er arealer som ligger for støyutsatt til for boliger glimrende for næring.

Skoler og barnehager

Det vil være et planbehov for skoler, og barnehager og eldreboliger. Ørland må bygge ny skole som erstatning for Hårberg skole, dette grunnet kapasitet og beliggenhet i forhold til flystasjonen. Dersom den nye skolen skal være klar til 2016 må ha planarbeidet med tanke på plassering og størrelse komme i gang i løpet av 2013.

Begge kommunene må utvide kapasiteten knyttet til barnehagetilbudet. Dersom dette skal være på plass til 2016, må planarbeidet knyttet til beliggenhet og omfang komme i gang i løpet av 2013. Det som vil være særlig viktig i planleggingen av nye barnehager og skoler er at de må ligge i tilknytning til de nye boligområdene. Blir satsingen på sentrumsnær utbygging fulgt vil

dette kunne gi gangavstand til både skole og barnehager noe som vil øke attraktivitetene til både Botngård og Brekstad.

Infrastruktur

Planarbeid i forhold til veg i forbindelse med nye boligområder, barnehager og skoler må iverksettes så raskt som mulig da det ikke er gjort mye på dette området i noen av kommunene. Dette gjelder særlig utvidelse av gang og sykkelvegnettet slik at alle nye boligområder har trygg veg til sentrum og skole/barnehage. Helhetlig gang- og sykkelvegnett på aksene Brekstad-Ottersbo- Ervika-Botngård vil også være et planarbeid som bør vurderes igangsatt relativt raskt. Hvis mye av boligbyggingen skjer i den retningen er det naturlig at vegnettet oppgraderes på denne strekningen.

8. AVBØTENDE TILTAK

I forbindelse med etableringen av ny kampflybase vil det være behov for avbøtende og kompenserende tiltak. Det pågår en egen prosess i samarbeid med Fylkesmannen hvor det tas sikte på en intensjonsavtale med departementet for finansiering av avbøtende tiltak. Det ble gjennomført et eget seminar om temaet avbøtende tiltak, og basert på dette, er det utarbeidet en oppsummering over områder som er aktuelle for tiltak. Listen er uprioritert og må betraktes som en oversikt basert på de innspill som er framkommet gjennom prosessen.

For å sette Ørland og Bjugn i stand til å ivareta utfordringene framover, er det viktig at Staten bidrar både til å dempe de negative effektene av basen og for å bidra til at utviklingen i de to kommunene skjer til beste for Luftforsvaret, de ansatte og sivilsamfunnet.

Listen over aktuelle avbøtende tiltak må anses som foreløpig, og det vil være nødvendig med videre vurdering og konkretisering av tiltakene i tiden framover.

Tabell 21 Liste over aktuelle avbøtende tiltak

Støy og Landbruk		Tiltak
1	Forlengelse av rullebane i nord vil fjerne store mengder matjord	De gårdsbruk som mister dyrkbar mark ved forlengelse av rullebanen må kompenseres for tapte næringsinntekter
2	I rød støysone vil det sannsynligvis være noen som fortsatt ønsker å drive gården i tillegg til å bo der, noen som ønsker å drive men som ikke vil bo der og noen som vil flytte fra gården og legge ned gårdsdriften.	Det er svært ulike handlingsmønstre som man står ovenfor og meget dramatisk for den enkelte. Uansett valg av den enkelte bonde må hver enkelt sak vurderes individuelt, men at man får den kompensasjon som er verdig og riktig for hvert enkelt tilfelle
3	Usikkerhet om hvilke konsekvenser den økende støyen har på husdyra.	Med utgangspunkt i dagens støy fra F16-fly og NATO treningsaktivitet har man noen data. Hvis ikke må dette observeres over tid og sammenlignes med støy fra F35-fly når disse kommer.
4	For gårdbrukere som velger å bo i støysonen er støyisolering svært viktig.	Nødvendige ressurser til støyisolering av våningshus må settes av når man vet omfanget
5	Behov for omstilling og innovasjon innen landbruket i støysonen.	Støtte til aktuelle prosjekter slik at det er mulig å omstille jordbruksvirksomheten hvis det viser seg at husdyr ikke kan satses på innenfor rød sone.
Støy og bomiljø		Tiltak
6	Endelige støymålinger må foretas for endelige støygrenser.	Støymålinger bør foretas også i kommunal regi og ikke bare av Forsvarsbygg . Dette kan gi et mere detaljert og sammensatt støykart enn det som eksisterer i dag.
7	Forsvarsbyggs støymålinger har ikke tatt hensyn til NATOs øvingsaktivitet som man regner med blir økende.	Forsvarsbygg må gjennomføre nye støyberegninger basert på den antatt økende øvingsvirksomheten.
8	Innløsning også av private boliger i rød sone (gjelder ca. 70 eneboliger).	Økonomisk kompensasjon samt at det må reguleres nye tomter for boliger i begge kommunene for dette.
9	Støyisolering av bolighus i gul sone	Helt nødvendig. Omfang ukjent
10	Prisfall på boliger i gul sone	Vurdere en form for kompensasjonsordning utover kun støyisolasjon.
Arealbruk		Tiltak

11	Hårberg barneskole ligger i rød støysone ved flystasjonens hovedport.	Helt ny skole må bygges utenfor støysonene. Dette er en konsekvens av økt støy
12	Tiltak for rekruttering til kommunene da urbanisering er viktig for nyetablering samt for å unngå fraflytting.	Utvikle Brekstad og Botngård til levende sentrum, levende by; kafekultur etter stengetid, fortetting av boliger, åpne plasser/promenader/ allmenninger, transport- og miljøløsninger som ikke krever bil i sentrum, ha et næringsliv som er attraktivt
13	Det er press på strandområdene, et press som vil forsterkes ytterligere med forventet befolkningsvekst.	For mest mulig forsvarlig forvaltning av strandsonen er det behov for en helhetlig plan for småbåthavner <ul style="list-style-type: none"> • Bør kalkulere behovet for småbåtplasser. • Finne egnede lokasjoner for slike anlegg, enten det er utvikling av eksisterende anlegg eller nyetableringer. • Tilstøtende landarealers muligheter for infrastruktur (adkomst, parkering, båt utsett, servicebygg med mer) • Områdevis småbåthavner med tilstrekkelig kapasitet fremfor mange mindre anlegg med innbyrdes liten avstand mellom anleggene.
Infrastruktur, vegnett og transportsystem		Tiltak
14	Dagens beliggenhet for fergekai hindrer videre utvikling.	Endre beliggenhet for fergekai. Sees i sammenheng med å utvikle Brekstad sentrum til et attraktivt levende sentrum.
15	Hovedvegen mellom Brekstad og Botngård har dårlig standard og vil få økende trafikk.	Vegen må opprustes, også med tanke på økende kollektivtrafikk mellom Brekstad og Botngård
16	Behov for en trafiksikker måte å bruke sykkel til og fra Fosen Videregående skole	Gang og sykkelveg mellom Brekstad og Botngård.
17	Viktig for bosetting og næringslivet å øke frekvensen på fergeavgangene.	To-ferge strategi Brekstad-Valset. Prosess sammen med Fylkeskommunen. Her må det avsettes driftsmidler gjennom en lengere tidshorison
18	Viktig for bosetting og næringslivet å øke frekvensen på hurtigbåten mellom Brekstad og Trondheim	Økning av antall hurtigbåtaganger. Prosess sammen med Fylkeskommunen. Har må det avsettes driftsmidler gjennom en lengere tidshorison
19	Behov for bedre kollektivtilbud mellom Brekstad og Botngård.	Bedre kollektivruter mellom Brekstad og Botngård (som et minimum må følge ferge og hurtigbåttider). En antar at en slik rute må subsidières av kommunene i en periode.
20	Utbygging av bredbånd	Behovet må kartlegges i eksisterende boligområder og må legges til rette i nye områder
Brannvern/aksjons- og beredskapssenter		
21	Dagens brannstasjon på Ørland har for dårlig kapasitet.	Behov for ny brannstasjon som må dimensjoneres etter kommunenes eget behov (Ørland). Dette må utredes snarest mulig slik at kostnader og omfang kartlegges
22	Redningsberedskap i forhold til ulykker (spesielt trafikkulykker) mangler eller er lite tilfredsstillende	Redningsberedskapen må videreutvikles. Det vil sannsynligvis være naturlig at denne funksjonen samkjøres og koordineres med brannberedskapen.
Miljø		Tiltak
23	Det er et naturreservat og tre	Behov for overvåking av fjærområdene for ukentlig telling.

	fuglefredingsområder i Ørland. Alle tre underlagt Ramsar-konvensjonen. De fleste er innenfor rød støysone. Økende støy kan medføre at enkelte fuglearter endrer adferd eller forsvinner.	Snarlig avsetning av midler slik at fuglelivet i fjærområdene kan overvåkes og ukentlig telles. Å skaffe data fra dagens støy-bilde er avgjørende i forhold til sammenligningsgrunnlag når F35 kommer
24	Støy vil sannsynligvis være et meget stort problem i forhold til fuglenes hekketider etc. Kan true enkelte bestander.	Hva kan forsvaret gjøre i forhold til take-off og landing, hvordan vil forlengelsen av rullebanen i nord slå ut? Kan Luftforsvarets øvingskapasitet tilpasses fuglenes hekketider? Dette må avklares direkte med Forsvaret og Ørland kommune eventuelt Fylkesmannen/ Fylkeskommunen.
25	Håndtering av avisningsvæske ved flystasjonen er en kilde til bekymring. Likeså bekymring for lukt av kjemikalier, lukt	Dette må avklares direkte med Forsvaret og Ørland kommune eventuelt Fylkesmannen/Fylkeskommunen. Det må forventes at flystasjonen har gode rutiner for dette.
26	Befolkningsvekst og økt aktivitet vil også øve press på naturmangfoldet.	Dette vil kreve ressurser både til registrering av naturmangfold, først og fremst i utbyggingsområder
27	Forsvaret har båndlagt store sjøområder i Bjugn kommune. Områder som ikke kan nyttes til noe annet. Kan ikke fiske der. Klar belastning for kommunen!	Litt uklart hvordan dette kan kompenseres. Kompenseres det noe fra Forsvaret eller andre i dag? Må utredes for å finne ut om slike hensynsområder hindrer fiske eller næringsutvikling for innbyggerne i Bjugn. Disse områdene skal angis som «hensynsområder». Se S-T Fylkeskommunes høringsuttalelser Kommuneplanrevisjonen 2012-2025
Helse		Tiltak
28	Kommunene får større helseutgifter enn det skattetilgangen tilsier da ØHF kan få oppimot 50 % pendlere totalt. Både på bakgrunn i at det vil bli mellom 1000-1500 arbeidere under byggeperioden og det økte antall ansatte ved flystasjonen, vil behovet for helsetjenester øke kraftig. En svært stor prosentandel av denne både midlertidige og varige tilveksten vil ha pendlerstatus og derved ikke betale skatt til kommunene	Helsetjenestene i begge kommunene må styrkes vesentlig. Det skisseres behov for to nye legestillinger og to nye helsesøsterstillinger i kommunene i løpet av fjerde kvartal 2014. Et helt avgjørende punkt for den videre utviklingen av helsetjenesten i regionen vil være hvorvidt man integrerer den sivile og den militære helsetjenesten.
29	Fremtidig helsemessige langtidsvirkninger av støy. Hvem skal betale for langtidsvirkningene om f eks åtte år?	Kommunene må avklare dette med Forsvaret slik at man får til en bindende avtale av lang varighet angående fremtidige støyskader. Dette kan/vil slå ut etter at perioden for avbøtende tillegg er over
30	Beredskapen for psykisk helsevern må økes kraftig i forhold til fremtidig deltagelse i internasjonale NATO oppdrag. Også i forhold til veteraner som har tjenestegjort i Afghanistan og andre steder. Dette er allerede et betydelig problem i begge	Psykisk helsevern er mangelfull allerede i dag og behovet vil øke. Bør vurdere et samarbeid med Forsvarets psykologtjeneste i tillegg til at dette må styrkes betraktelig i begge kommunene.

	kommunene. Hvem har ansvaret for langtidsvirkningene?	
31	Press på familielivet, rus, kriminalitet. Trenger et hjelpeapparat. Spesielt psykisk helsearbeid, helsesøster og lege	Etablering av felles familiekontor for Ørland og Bjugn.
Oppvekst og familiepolitikk		Tiltak
32	Det er uttrykt stor bekymring for ungdommen i begge kommunene da det er stor ungdomsledighet i Ørland; like mye som til sammen i de andre Fosen kommunene. Ungdommen er utsatt i forhold til den økte aktiviteten vedrørende anleggsperioden og økningen av ansatte ved flystasjonen.	Trenger ressurser for kartlegging av problemet. Sette av ressurser til forebyggende arbeid i forhold til sosiale tjenester. Opprette lærlingeplasser etc. som kan gi ungdommene mulighet til å komme inn i arbeidslivet. Opprette og- eller styrke ungdomsklubbene. Trekke lærdommer fra Verdal som har vært i en tilsvarende situasjon.
33	Økning i antall forsvarsfamilier som deltar i internasjonale operasjoner kan bety flere barn med angstproblemer, flere døde og sårede, og mer samlivsproblematikk.	Felles familiekontor i Ørland og Bjugn, og felles PP tjeneste (Pedagogisk-Psykologisk tjeneste), helse, fysioterapi. Barnevern er felles i dag.
34	Tilbud til ungdommen	Midler til gjenåpning av Bjugn ungdomsklubb som nylig ble lagt ned etter 29 års virksomhet
Skoler og Utdanning		Tiltak
35	Det er behov for å opprette egen flyteknisk linje ved Fosen videregående skole, noe som kan gi positive synergier i regionen.	Bevilge midler slik at både infrastruktur og lærerkrefter blir stilt tilgjengelig i tide. Sammen med en sannsynlig flytting av flyteknisk utdanning fra Kjevik til Ørland vil dette gi muligheter for høy faglig teknisk miljø på Fosen,
36	Økende behov for barnehageplasser i forhold til befolkningsveksten	Ørland kommune bør være forberedt på å øke barnehagekapasiteten fra 2016 Bjugn Kommune bør være forberedt på økt behov for barnehagekapasitet i 2019
37	Økende behov for skoleplasser for grunnskolen	Bjugn nå sin kapasitet i 2022 på barnetrinnet, mens dette vil skje i 2017 ved en nedleggelse av Hårberg skole.
Idrett, kulturliv og friluftsliv		Tiltak
38	Det er behov for en lettere tilgang til natur og kulturområder	For å gi et tilbud til at kommunenes innbyggere, anleggsarbeidere og alle andre skal komme seg ut å bruke naturen må det brukes ressurser for å styrke merking av stier i kulturlandskapene slik at flere kommer seg ut i naturen
39	Det er allerede stort press i forhold til manglende idrettshall. Behovet er stort og vil øke betraktelig. Lite sannsynlig med noe samarbeid/fellesprosjekt med ØHF	Dette må utredes snarest slik at ny idrettshall kan stå ferdig innen 2017
Kulturminner		Tiltak
40	Kulturminner i Bjugn. Det er stort trykk på areal og bosetting i forhold til der hvor det er lokalisert kulturminner	Kompetanse må skaffes for å hjelpe Bjugn kommune med dette. Det gjelder kartlegging spesielt av nyere tids kulturminner

	Mye av arbeidet med kulturminner gjøres på dugnad i dag. Kulturminnene må gjøres tilgjengelige for publikum	
41	Med bakgrunn i Bjugn kommunes lange og rikholdige historie, regner man med at det finnes en mengde ukjente kulturminner i kommunen. Gjennom utbygging av Ørland hovedflystasjon vil det bli behov for areal til å bosette folk og til service og næringsformål. Bjugn kommune har my ledig udyrket areal som kan benyttes til disse formålene.	Viktig at man i forkant kan gjøre en grundig jobb for å hindre at kultur- og fornminner ikke blir ødelagt. Kartlegge eventuelle nye kulturminner i de områder som er lagt ut som nye tomtearealer. Tilrettelegge slik at publikum får tilgang til kulturminnene.
Styrke kommuneadministrasjonen		Tiltak
42	Kommunene trenger egen juridisk kompetanse i egen organisasjon for å kunne møte alle utfordringene som kommer innen for jordbruk etc.	Ansette en felles jurist på heltid lokalisert på Ørland men har også ansvar for Bjugn
43	Det er store utfordringer i forhold til byggingen av kampflybasen og det ansvaret man har ovenfor Ramsar-områdene og annet natur og dyreliv i kommunene.	Ansette en felles miljøarbeider på heltid
44	Styrke med kompetanse og kapasitet på plansiden i kommunene	Øke antall ansatte på plan og arealsiden i begge kommunene.
Støttetiltak for mottak og rekruttering av nye tilflyttere		Tiltak
45	Behov for hjelp og støtte til nye tilflyttere til kommunene slik at de finner seg raskt og godt til rette. Behov for inkludering av de stadig flere kulturene i lokalsamfunnet	Det bør opprettes en stilling i kommunene (tilflyttingskoordinator) som har ansvar for et opplegg med den målsetting å ta imot alle ny tilflyttede på en skikkelig god måte slik at de får en god start.
46	Markedsføring av Ørland og Bjugn innenfor spesielt forsvarsmiljøet	Alle gode tiltak som gjør kommunene til en bedre plass å leve og bo må formidles til potensielle innflyttere. Det hjelper lite med gode tiltak hvis ingen vet om det. Økonomiske ressurser for markedsføring er trolig nødvendig. Spesielt rettet mot Luftforsvarets personell med prioritet Bodø

Anleggsperioden		Tiltak
47	Behov for tilbud slik at anleggsarbeiderne har en meningsfylt fritid. Forbyggende for å unngå utelivsproblemer.	Iverksetting av tilbud innen idrett, kultur og friluftsliv. Kommunene må tilføres midler
48	Arbeidsinnvandring; tar med familie for en kortere periode, må ha skoleplasser for disse også	Ta høyde for en midlertidig økning i antall elever under anleggsperioden
49	Trafikkøkning, få anleggstrafikken	Plan for hvor anleggstrafikken vil gå må lages snarest

	ut av Brekstad sentrum	mulig. Skille kjørende fra syklistene og gående
50	Det kommer mye ufaglært arbeidskraft. Nytteverdi til neste arbeidsplass	Opprette et samarbeid med Forsvarsbygg og den enkelte entreprenør. Etablere et samspill med Fosen Ressurs, gi fagbrev, Midler til Fosen Ressurs
Tarva		Tiltak
51	Tarva er i en særstilling da de vil oppleve den nye kampflybasen med et langt hyppigere bruk av skytefeltet.	For å kompensere på dette bør man legge vannledning til Tarva.
52	Forsvarets skytefelt på Tarva, Vågan etc. er ikke tatt med i prosjektrammen for kampflybasen. For Tarva skytefelt er det ikke utført støyberegninger hverken for F16 eller F35.	Konsekvenser for beboere, primærnæring og miljø må utredes. Vil omfatte hele Karlsøya, Gyltingen og søndre del av Husøya.
53	I forbindelse med skytefeltet på Tarva er det avmerket to akvakulturanlegg midt i skytefeltet; syd/sydøst av Tristeinen. Kan tillates i samråd med Forsvaret, men de blir liggende rett i fyrings- og posisjoneringsområdet i et aktivt skytefelt for Sjøforsvaret.	Disse forholdene må utredes nøye med Forsvaret da anleggene representerer flere arbeidsplasser i kommunen og Forsvarets restriksjoner gjør det vanskelig å drive anleggene. Det må avsettes midler til utredningsarbeid samt kompensasjon hvis anleggene må flyttes.

9. SAMLET OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Etablering av en ny kampflybase stiller kommunene Ørland og Bjugn overfor en rekke nye oppgaver, muligheter og utfordringer. I dette kapitlet har vi oppsummert de viktigste konklusjoner og anbefalinger for det videre arbeidet med utvikling i kommunene Ørland og Bjugn.

Betydelig befolkningsvekst

Befolkningsveksten i Ørland og Bjugn vil bli betydelig, både som følge av generell vekst og som følge av kampflybasen. I 2030 er det etter våre analyser sannsynlig at det vil bo mellom 11 100 og 12 400 mennesker i de to kommunene. Vi anser det mest sannsynlige nivået på rundt 11 700 mennesker som utgjør over 20 % flere enn i dag. Det er imidlertid stor usikkerhet i prognosene og tallet kan bli både høyere og lavere enn dette avhengig av en rekke forhold.

Økning i alle aldersgrupper men aller mest blant de eldste

Det vil bli økning i alle aldersgrupper, men særlig i barneskolealder, i voksne mellom 30 og 40, samt eldre over 70 år. Eldrebølgen har ikke spesielt sammenheng med kampflybasen men representerer en generell samfunnsutvikling som gir utfordringer for alle kommuner.

Med utgangspunkt i det mest sannsynlige scenariet vil vi få følgende endringer i noen viktige aldersgrupper fram mot 2030:

- Antallet småbarn (0-5) år vil nå en topp på 185 flere enn i dag i 2023 og deretter synke noe.
- Antallet grunnskolebarn (6-12 år) vil øke med 300.
- Antall ungdommer (13-15 år) vil øke med drøyt 80.
- Antall arbeidsdyktige mellom 19 og 67 år vil øke med ca. 670.
- Antall eldre mellom 67 og 79 vil øke med ca. 420.
- Antallet eldre (over 80 år) vil øke med over 300.

Kommunene kan styre utviklingen

Kommunene har stor mulighet til å påvirke utviklingen i innbyggertall, i form av å tilrettelegge for bolyst og næringsutvikling. Innbyggertallet kan bli høyere enn skissert over dersom man lykkes med dette. Men det kan også bli lavere dersom man ikke lykkes med å utnytte mulighetene til å få ringvirkninger som følge av den utvidede basen.

Vi vet foreløpig lite om hvor folk ønsker å bo

Noen vil ønske å bo mest mulig urbant, andre vil foretrekke landlige omgivelser, noen vil bo nærmest mulig hurtigbåtkaien, andre vil bo lengst mulig vekk fra flystøy. Hvordan den økte befolkningen vil fordele seg mellom Ørland og Bjugn er derfor svært usikkert og vil være avhengig av bl.a. støyforhold, tilgang på boliger og tomter, boligpriser, tilgang på offentlige tjenester, transporttilbud og infrastruktur. Vi har i våre analyser antatt at etterspørselen vil fordele seg omtrent likt på de to kommunene. Det viktigste er at kommunene i fellesskap tilrettelegger for valgfrihet i boform slik at ulike preferanser kan imøtekommes.

Kommunene må legge til rette for bolyst

De viktigste tiltakene for å få flest mulig til å bosette seg i kommunene Ørland og Bjugn er:

- Tilstrekkelig med gode og trygge boligområder med valgfrihet i boligstørrelse og lokalisering
- Tilstrekkelig kapasitet på infrastruktur og tjenestetilbud, samt et attraktivt kulturtilbud.
- Godt utvalg i arbeidsplasser og skoletilbud for familiene til de som skal arbeide på basen.
- En sentrumsutvikling som bidrar til at Brekstad og Botngård får et mer urbant preg, med fortetting og konsentrert handel og service

Kommunen står overfor noen utfordringer som haster

De mest prekære behovene innen tjenestetilbud og infrastruktur er:

- Flytting av Hårberg skole som ligger svært nær flybasen
- Utvidelse av barnehagekapasiteten i både Ørland og Bjugn.
- Videreutvikling av tilbudet innen eldreomsorg for å møte eldrebølgen
- Styrking av tjenestetilbudet innen helse og sosialområdet.
- Styrking av kommuneadministrasjonen innen byggesak, planlegging og prosjektledelse

Behov for mange nye boliger men ingen dramatisk økning i boligbyggingen

Det vil være behov for i størrelsesorden 790 nye boliger til sammen i Ørland og Bjugn fram mot 2030. De største behovene ligger innenfor større leiligheter og rekkehus. Når man legger til de som må flytte fra rød støysone, vil antatt boligbehov ble i størrelsesorden 900 noe som tilsvarer drøyt 50 boliger pr. år i gjennomsnitt.

Utviklingen bør skje nær sentrum i Brekstad og Botngård

Det er tilstrekkelig avsatt areal til boligbygging i de sentrumsnære områdene i Brekstad og Botngård og vi ser det ikke som nødvendig eller formålstjenlig på kort sikt å regulere de mer perifere områdene i kommuneplanens arealdel.

Det haster å komme i gang med planlegging

Bjugn kommune har kommet langt i kommuneplanleggingen. Ørland ligger foreløpig etter, og det er nødvendig å revidere både samfunnsdelen og arealdelen i kommuneplanen. Det bør snarest utarbeides en sentrumsplan både for Brekstad og Botngård som analyserer fortettingspotensialet i sentrum og gir åpning for høyere utnyttelse og etasjehøyder. En samlet plan for lokalisering og dimensjonering av skoler og barnehager i tilknytning til boligområdene bør settes i gang. Planarbeidet for ny Hårberg skole bør komme i gang i løpet av 2013.

Deler av befolkningen opplever stor usikkerhet

Intervjuer av en rekke kilder i Ørland og Bjugn avdekker at det er usikkerhet i befolkningen knyttet til framtiden. Dialog og brukermedvirkning i beslutningsprosessene er derfor essensielt. Noen av de viktige momentene er:

- De som bor i rød støysone opplever stor usikkerhet, bl.a. om hvordan støybildet vil bli, om det fortsatt er mulighet til å drive jordbruk, om hvilke rettigheter de har, om hvilken kompensasjon de vil få etc.
- Usikkerhet om hvordan sivilsamfunnet vil bli påvirket av en omfattende anleggsperiode med mye tilreisende arbeidere, støy, støv, sosiale utfordringer etc.
- Usikkerhet knyttet til en økende og mer sammensatt befolkning. Mulige sosiale problemer i ungdomsgenerasjonen forbindelse med rask tilflytting av forsvarsfamilier (Konflikter, mobbing, ungdomskriminalitet, psykiske lidelser)

Interessekonflikter kan oppstå

En rask og omfattende utbygging og tilflytting kan skape enkelte konflikter og "konkurransesituasjoner" for et relativt lite samfunn som Ørland og Bjugn. Det er viktig at disse blir tatt på alvor. Mulige konfliktområder som er identifisert er:

- Støy og bomiljø – konflikter kan oppstå rundt hvem som defineres som berørt og hvordan de berørte kompenseres
- En større og mer sammensatt befolkning skaper utfordringer med inkludering og integrering, inklusive i forhold til sivilsamfunn/forsvarssamfunn. Om dette ikke løses på en god måte, kan det føre til uroligheter og konflikter på sikt.

- Utfordringer knyttet til velferd; tilstrekkelig tilbud, kompetanse og ressurser. Manglende fokus og tilrettelegging her kan føre til konflikter mellom innbyggere og kommune, så vel som mellom etablerte og tilflyttere.
- Konflikter knyttet til landbruk, nedbygging av dyrka mark, øvrige næringsinteresser
- Konkurransen mellom kommunene om tilflytting og bosetting, lokalisering av arbeidsplasser og handel

Avbøtende tiltak er nødvendig

For å sette kommunene Ørland og Bjugn i stand til å ivareta utfordringene framover, er det viktig med særskilte tiltak, både for å dempe de negative effektene av basen og for å bidra til at utviklingen i de to kommunene skjer til beste for Luftforsvaret, de ansatte på basen og sivilsamfunnet. Det er definert en rekke tiltak som anses nødvendig i en oppbyggingsfase. Dette er for eksempel:

- Infrastrukturtiltak (gang- og sykkelveger, veger og trafikksikkerhetstiltak)
- Ekstra ressurser til kommuneadministrasjon og tjenestetilbud i anleggsfasen
- Tiltak som bidrar til at kommunene blir attraktive å bo i
- Tiltak overfor grupper som kommer dårlig ut som følge av utbyggingen
- Omstillingstiltak innen landbruket

En del av disse tiltakene vil være aktuelle for et samarbeid med Statlige myndigheter om finansiering

10. LITTERATUR

- [1] GILs gjennomføringsplan for omstilling av Luftforsvaret 2013 – 2025 Ugradert versjon 12. mars 2013
- [2] Kommuneplan Ørland
- [3] Kommuneplan Bjugn
- [4] Forslag til planprogram Forsvarsbygg rev 28.01.2013
- [5] Forsvarsdepartementet - Personellmessige konsekvenser ved lokalisering av base for nye kampfly, Asplan Viak 2009-12-29
- [6] Statistikkdatabanken (SSB)
- [7] Fakta om forsvaret 2013, Forsvarsdepartementet
- [8] Sivilsamfunnet i Ørland/ Bjugn-regionen, Rambøll 18.mai 2010
- [9] Planskisse for Brekstad sentrum, Asplan Viak 01.06.2011
- [10] Lokale og regionale samfunns- og næringsmessige ringvirkninger av petroleumsvirksomhet i uåpnede deler av det nordøstlige Norskehavet. Menon-rapport 32/2012. Menon Business Economics.
- [11] Samfunnsvirkninger av utbygging i Vanvikan. TFOU-notat 2010: 4. Steinkjer. Trøndelag Forskning og Utvikling AS.
- [12] Birkelid, L.K. (2004) Byutvikling i Tromsø. En diskursanalyse av makt i byplanlegging med fokus på utviklingen av to store prosjekter. Universitetet i Oslo, Oslo
- [13] Fields, J.M. (1993) Effect of personal and situational variables on noise annoyance in residential areas. *Journal of Acoustical Society of America*, 93, nr. 5, s. 2753-2763.
- [14] Fyhri, A. (2006) Rødsmoen øvingsområde i Rena – etterundersøkelse, TØI rapport 843/2006. Transportøkonomisk institutt, Oslo.
- [15] Galtung, J. (1979) Konflikt. I Dahl, H.F. m.fl. (red) Pax Leksikon, Bind 3. Pax Forlag, Oslo.
- [16] <http://www.orlandstoy.no/wp-content/uploads/2013/03/Presentasjon-folkemøte-26-feb-2013-SimonsenVogtWiig.pdf> (lastet ned 11.03.13)
- [17] <http://www.orlandstoy.no/wp-content/uploads/2013/03/130305-Landbruksseminar-møtereferat-rev.-2.pdf>
- [18] Kværnum, K. (2012) Omstridte landskap. Stedstilhørighet og endring på Sotra. Rapport 8/2012. Norsk senter for bygdeforskning, Trondheim.
- [19] Leonardsen, D. (1992) Sosiale konsekvenser av rask endring – en gjennomgang av norsk og amerikansk empiri. Skriftserien nr. 75, Oppland distriktshøgskole, Lillehammer. Winter, J. og A. Taylor (2012) Welcome to boomtown! Research Brief 201201, Charles Darwin University, Australia.
- [20] Menighetsbladet for Ørland (2012): En ny tid for alle! Nr. 2, juni 2012.
- [21] Rønning, L. (2013) Landbruket i Ørland – status og veien videre. Rapport 6/13. Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning.
- [22] Rønningen, K. og S. Frisvoll (2012) Ramsarområdene i Frøya, Hitra og Ørland. Rammebetingelser og muligheter for bruk og vern. Rapport 6/12. Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning.
- [23] Ørland kommune (18.05.11) Konsekvensutredning støy og miljø i forhold til Ørland som basevalg for de nye kampflyene.
- [24] Ståhle, Alexander (2012), stadsbyggnadsforskare, Spacescape. Foredrag på konferansen PLAN 2012 (TEKNA)
- [25] Syrstad, Lars (2010), Rambøll Norge AS. Folloprognosen 2010.